

TO LANDSCAPE URBANISM

ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ JAMES CORNER



ΔΗΜΟΚΡΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ

TO LANDSCAPE URBANISM

ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ JAMES CORNER

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ (ΔΙΑΛΕΞΗ)

ΥΠΟΨΗΦΙΑ: ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΒΟΝΟΦΑΚΙΔΗ (ΑΜ 602368)

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΕΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ:

ΓΡΗΓΟΡΙΑΔΟΥ ΜΑΡΙΑ,
ΓΟΥΛΙΑΡΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ,
ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΞΑΝΘΗ, 2026

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα διατριβή διερευνά την εξέλιξη, τα θεωρητικά θεμέλια και την πρακτική εφαρμογή του Landscape Urbanism ως σύγχρονη προσέγγιση του αστικού σχεδιασμού. Εστιάζοντας στο έργο και τη συμβολή του James Corner, αναλύεται το πώς το τοπίο μετασχηματίζεται από παθητικό υπόβαθρο σε ενεργό, δυναμικό εργαλείο χωρικής οργάνωσης. Μέσα από την κριτική επισκόπηση βασικών εννοιών, η εργασία αποσαφηνίζει το θεωρητικό πλαίσιο που διαμορφώνει τον διάλογο μεταξύ αρχιτεκτονικής, τοπίου και πολεοδομίας.

Η μελέτη δύο παραδειγματικών έργων, του High Line και του Freshkills Park στη Νέα Υόρκη, αναδεικνύει τις πρακτικές διαστάσεις και τα όρια της μετάβασης από τη θεωρία στην εφαρμογή. Μέσω της συγκριτικής ανάλυσης των περιπτώσεων, εξετάζονται οι τρόποι με τους οποίους το Landscape Urbanism απαντά στις προκλήσεις του σύγχρονου αστικού περιβάλλοντος, προτείνοντας νέα εργαλεία για τη διαχείριση της πολυπλοκότητας, της χρονικής εξέλιξης και της κοινωνικής συμμετοχής στη διαμόρφωση της πόλης.

ABSTRACT

This thesis investigates the evolution, theoretical foundations and practical application of Landscape Urbanism as an approach to urban design. Focusing on the work and contribution of James Corner it examines how landscape is reconceptualized from a passive backdrop into an active and dynamic instrument of spatial organization. Through a critical review of key concepts, the study clarifies the theoretical framework that shapes the dialogue between architecture landscape and urbanism.

The study of two paradigmatic projects the High Line and Freshkills Park in New York highlights the practical dimensions and limitations of the transition from theory to implementation. Through a comparative examination of these cases the thesis explores how Landscape Urbanism responds to the challenges of the contemporary urban environment and proposes new tools for addressing complexity temporal processes and social engagement in the production of urban space.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την επιβλέπουσα καθηγήτριά μου κα. Μαρία Γρηγοριάδου, για την πολύτιμη καθοδήγηση και συμβολή της στην πορεία και την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας. Ευχαριστώ ακόμη τους καθηγητές μου, κ. Γούλιαρη Παναγιώτη και κ. Δημήτρη Πολυχρονόπουλο για τον χρόνο που δέχτηκαν και τις χρήσιμες επισημάνσεις τους. Τέλος, ευχαριστώ την οικογένειά μου για την υποστήριξη και την κατανόηση σε όλη τη διάρκεια των σπουδών μου.

ΚΕΙΜΕΝΟ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗΣ

Βεβαιώνω ότι είμαι η συγγραφέας της παρούσας εργασίας και ότι έχω αναφέρει ή παραπέμψει σε αυτή, ρητά και συγκεκριμένα, όλες τις πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών, προτάσεων ή λέξεων, είτε αυτές μεταφέρονται επακριβώς (στο πρωτότυπο ή μεταφρασμένες), είτε παραφρασμένες. Επίσης βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία προετοιμάστηκε από εμένα προσωπικά ειδικά για την συγκεκριμένη έρευνα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

| | | | |
|--|----|--|----|
| Το Landscape Urbanism μέσα από το έργο του James Corner..... | 3 | 3.2.2. Terra Fluxus: το τοπίο ως ρευστή υποδομή | 38 |
| Περίληψη | 5 | 3.2.3. Σχεδιασμός με βάση τον χρόνο και τη διαδικασία κατά τον James Corner | 39 |
| 1. Εισαγωγή και ιστορικό πλαίσιο | 10 | 3.2.4. Αναπαράσταση, φαντασία και προβολικές τεχνικές | 41 |
| 1.1. Σκοπός, μεθοδολογία και δομή | 10 | 3.3. Κριτική αποτίμηση της συμβολής του Corner | 44 |
| 1.2. Το μεταβαλλόμενο πεδίο του αστικού σχεδιασμού | 12 | 4. Μελέτη περίπτωσης I – The High Line, Νέα Υόρκη | 46 |
| 1.3. Εναλλακτικές προσεγγίσεις και το ανοιχτό ερώτημα της σύνθεσης | 16 | 4.1. Ιστορικό και αστικό πλαίσιο | 46 |
| 2. Το θεωρητικό υπόβαθρο του Landscape Urbanism | 20 | 4.2. Στρατηγικές σχεδιασμού και φάσεις υλοποίησης | 52 |
| 2.1. Το τοπίο ως στρατηγική στον αστικό σχεδιασμό | 20 | 4.3. Εφαρμογή των αρχών του Landscape Urbanism | 59 |
| 2.2. Η συγκρότηση του Landscape Urbanism | 22 | 4.4. Επίδραση στο αστικό περιβάλλον | 62 |
| 2.3. Βασικές έννοιες | 24 | 5. Μελέτη περίπτωσης II – Freshkills Park, Νέα Υόρκη | 64 |
| 2.3.1. Το τοπίο ως δυναμικό σύστημα | 24 | 5.1. Ιστορικό και αστικό πλαίσιο | 64 |
| 2.3.2. Πολυπλοκότητα και διαστρωμάτωση | 26 | 5.2. Στρατηγικές σχεδιασμού και φάσεις υλοποίησης | 67 |
| 2.3.3. Οριζόντια χωρικότητα, επιφάνεια και υποδομή | 27 | 5.3. Εφαρμογή των αρχών του Landscape Urbanism | 72 |
| 2.3.4. Παραγωγικά τοπία και αστικά «κενά» | 28 | 5.4. Επίδραση στο περιβάλλον | 76 |
| 2.3.5. Υβριδικότητα και διεπιστημονικότητα | 29 | 6. Συζήτηση και κριτική αποτίμηση | 79 |
| 2.3.6. Σχεδιασμός με βάση τον χρόνο και τη διαδικασία | 30 | 6.1. Συγκριτική ανάλυση High Line και Freshkills | 79 |
| 2.3.7. Πολιτισμική και ερμηνευτική προσέγγιση – Προβολική οικολογία | 31 | 6.2. Ερμηνεία της εφαρμογής του Landscape Urbanism | 81 |
| 3. James Corner και η θεωρητική συμβολή του | 32 | 6.3. Δυνατότητες και περιορισμοί της προσέγγισης | 83 |
| 3.1. Βιογραφικά στοιχεία και θεωρητικό έργο του James Corner | 32 | 6.4. Προεκτάσεις για τον σύγχρονο αστικό σχεδιασμό | 85 |
| 3.2. Η θεωρητική συγκρότηση του James Corner στο πλαίσιο του Landscape Urbanism | 34 | Βιβλιογραφία | 87 |
| 3.2.1. Η χαρτογράφηση ως εργαλείο σύλληψης και ενεργοποίησης του τοπίου | 34 | Εικόνες | 91 |

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Οι σύγχρονες πόλεις δεν συγκροτούνται πλέον μέσα από σταθερές μορφές και σαφείς λειτουργικές ενότητες, αλλά διαμορφώνονται από ένα πλέγμα κοινωνικών, περιβαλλοντικών και τεχνολογικών επιρροών που εξελίσσονται διαρκώς. Ο σχεδιασμός του αστικού χώρου καλείται να ανταποκριθεί όχι μόνο στην ορατή μορφή του δομημένου περιβάλλοντος, αλλά και σε λιγότερο απτές παραμέτρους, όπως οι ροές, οι μεταβολές χρήσεων, τα ίχνη του χρόνου και της φύσης. Μέσα σε αυτές τις συνθήκες, η έννοια της σύνθεσης επαναπροσδιορίζεται, ενσωματώνοντας διαδικασίες και δυναμικές που δεν περιορίζονται σε μια σταθερή εικόνα, αλλά εξελίσσονται και αλληλοεπιδρούν με τον χρόνο και το περιβάλλον.

1.1. ΣΚΟΠΟΣ, ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΔΟΜΗ

Η παρούσα διατριβή πραγματεύεται την προσέγγιση του Landscape Urbanism ως σύγχρονο εργαλείο του αστικού σχεδιασμού, με αφετηρία τη θεωρητική και πρακτική συμβολή του James Corner, τόσο στη διαμόρφωσή του όσο και στην ανάδειξή του. Το Landscape Urbanism αναδύθηκε ως απάντηση σε μία περίοδο έντονης αμφισβήτησης των κυρίαρχων πολεοδομικών εφαρμογών, με σκοπό να υπερβεί τους περιορισμούς που προκύπταν από τον ρομαλισμό και τον λειτουργισμό τους, τοποθετώντας το τοπίο στον πυρήνα της σύνθεσης (Waldheim C., 2006) (Waldheim C., 2016).

Βασικός στόχος της εργασίας είναι η κατανόηση του πλαισίου μέσα στο οποίο αναδύθηκε το Landscape Urbanism, καθώς και η θεωρητική συμβολή του Corner στη διαμόρφωσή του (Waldheim C., Introduction: A reference manifesto, 2006). Παράλληλα, αναδεικνύεται ο τρόπος με τον οποίο η θεωρία εφαρμόζεται και μετασχηματίζεται στην πράξη, αλλά και τα όρια αυτής της μετάβασης, τόσο μέσα από την ανάλυση των έργων όσο και μέσω της σχετικής βιβλιογραφικής κριτικής (Vicenzotti, 2017)¹.

Η εργασία βασίζεται σε βιβλιογραφική και ερμηνευτική ανάλυση, με σκοπό τη θεωρητική αποσαφήνιση και κριτική προσέγγιση του Landscape Urbanism. Η ανάλυση επικεντρώνεται στην τεκμηρίωση των βασικών εννοιών που συγκροτούν το θεωρητικό του υπόβαθρο, εστιάζοντας στον τρόπο με τον οποίο το τοπίο προσδιορίζεται ως δομικό στοιχείο της σύνθεσης και φορέας χωρικών, οικολογικών και κοινωνικών δυναμικών, πέρα από μορφολογικές ή λειτουργικές προσεγγίσεις. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται η μελέτη επιλεγμένων έργων, με στόχο την κατανόηση του τρόπου με τον οποίο οι θεωρητικές έννοιες μεταφράζονται σε σχεδιαστικές στρατηγικές. Η προσέγγιση βασίζεται σε δευτερογενές υλικό, κριτικά κείμενα, σχεδιαστικές αναπαραστάσεις και τεκμηριώσεις, ενώ αποσκοπεί στην ανάδειξη του τρόπου με τον οποίο οι θεωρητικές έννοιες εκφράζονται χωρικά και μορφοποιούνται σε συνάρτηση με τα χαρακτηριστικά του κάθε έργου. Η μεθοδολογία επιδιώκει να διατηρήσει μια αναλυτική απόσταση, δίνοντας έμφαση στις αρχές που συγκροτούν το πεδίο του Landscape Urbanism, τόσο ως θεωρητικό υπόβαθρο όσο και ως σχεδιαστική πρακτική.

Η διατριβή αναπτύσσεται σε μία σταδιακή πορεία κατανόησης του Landscape Urbanism, ξεκινώντας από τις συνθήκες που οδήγησαν στην αμφισβήτηση των κυρίαρχων πολεοδομικών θεωριών, καθώς και στην ανάδυση εναλλακτικών προσεγγίσεων που συνέβαλαν στον αναπροσανατολισμό του αστικού σχεδιασμού. Ακολουθεί η ανάλυση των βασικών αρχών της προσέγγισης και της θεωρητικής συμβολής του James Corner, η οποία αποτελεί τον κεντρικό άξονα της έρευνας. Η σύνδεση θεωρίας και πράξης διερευνάται μέσα από την εφαρμογή των αρχών του Landscape Urbanism σε δύο παραδειγματικά έργα: το High Line και το Freshkills Park στη Νέα Υόρκη. Η μελέτη αυτών των περιπτώσεων αποσκοπεί στην κατανόηση του →

¹ Η μελέτη της Vicenzotti (2017) αναλύει κριτικά το θεωρητικό υπόβαθρο του Landscape Urbanism, εντοπίζοντας τις εννοιολογικές ασάφειες και τις πολλαπλές χρήσεις της έννοιας του τοπίου στον σχετικό επιστημονικό διάλογο.

τρόπου με τον οποίο οι θεωρητικές έννοιες αποκτούν μορφή και χωρική υπόσταση σε πραγματικά αστικά περιβάλλοντα. Η εργασία ολοκληρώνεται με μία συνολική αποτίμηση της προσέγγισης, εστιάζοντας στις δυνατότητες, τους περιορισμούς και τις προεκτάσεις της για τον σύγχρονο αστικό σχεδιασμό.

1.2. ΤΟ ΜΕΤΑΒΑΛΛΟΜΕΝΟ ΠΕΔΙΟ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Ο πολεοδομικός σχεδιασμός του 20ού αιώνα διαμορφώθηκε σε μεγάλο βαθμό υπό την επιρροή του Μοντερνισμού², ο οποίος επιδίωξε να επιβάλει μια καθολική, τυποποιημένη λογική οργάνωσης του αστικού χώρου, στηριγμένη σε αρχές λειτουργικότητας και καθαρότητας της μορφής. Ωστόσο, ήδη από τα μέσα του αιώνα, οι κοινωνικές, πολιτισμικές και περιβαλλοντικές δυναμικές άρχισαν να αναδεικνύουν τις βαθιές αδυναμίες αυτής της προσέγγισης. Η πόλη έπαψε να νοείται στατική, διαχωρισμένη σε σαφείς τομείς κατοικίας, εργασίας και αναψυχής, και αναδύθηκε ως πεδίο συγκρούσεων των πολλαπλών χρήσεων, ροών και μεταβολών που ο μοντερνισμός αδυνατούσε να συλλάβει (Waldheim C., 2006, σ. 15).

Στο πλαίσιο αυτό, η «μοντερνιστική» πολεοδομία κατηγορήθηκε ότι απέτυχε να δημιουργήσει βιώσιμους δημόσιους χώρους και ότι αγνόησε τον ιστορικό και κοινωνικό χαρακτήρα της πόλης. Όπως επισημαίνει ο Charles Jencks με βάση τον Waldheim (Waldheim C., 2006, σ. 38), εντοπίζει την αδυναμία του Μοντερνισμού να επικοινωνήσει με τα διαφορετικά ακροατήρια της πόλης και τις ανάγκες τους, να ενσωματώσει το πολιτισμικό της παρελθόν και να παραγάγει συλλογικό χώρο με νόημα.

² Ο Μοντερνισμός στον αστικό και αρχιτεκτονικό σχεδιασμό διαμορφώθηκε κατά τον 20ό αιώνα ως απόπειρα ριζικής ανανέωσης των χωρικών προτύπων, βασισμένη στην πίστη στην πρόοδο, τον ορθολογισμό και τη λειτουργική οργάνωση του χώρου. Η πόλη προσεγγίστηκε ως σύστημα διακριτών λειτουργιών, με έμφαση στη σαφήνεια της μορφής, την τυποποίηση και την καθολική εφαρμοσιμότητα των σχεδιαστικών αρχών, συχνά εις βάρος της ιστορικής συνέχειας, της τοπικότητας και των δυναμικών κοινωνικών και περιβαλλοντικών διεργασιών (Frampton, 1983)



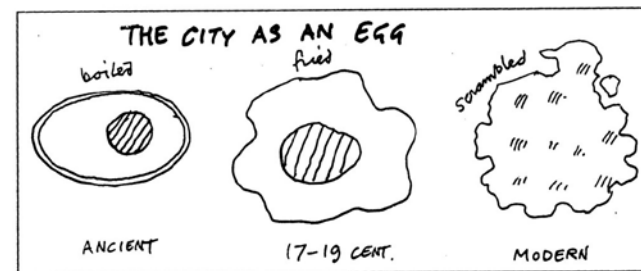
ΕΙΚΟΝΑ 1 : VILLE RADIEUSE ΤΟΥ LE CORBUSIER —ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΥΠΟΠΟΙΗΜΕΝΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΑΠΟΚΟΜΜΕΝΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΟΥ (WALDHEIM C., INTRODUCTION: A REFERENCE MANIFESTO, 2006, Σ. 15).

Η αποτυχία του Μοντερνισμού δεν περιορίστηκε μόνο σε μορφολογικό επίπεδο. Η έμφαση στον έλεγχο, η πρόβλεψη και η παράβλεψη της επιρροής του χρόνου στον χώρο, συντέλεσαν στην ανάδειξη του σχεδιασμού ως ανεπαρκής για τη διαχείριση της αστικής πολυπλοκότητας. Καθώς και σχέδια τα οποία φιλοδοξούσαν στη μεταμόρφωση περιοχών, συχνά παρέμεναν αδρανή, με αποτέλεσμα την δημιουργία υπολειμματικών τοπίων εγκατάλειψης και αποσύνδεσης (Waldheim C. , 2006).

Σε πολλά συμπραζόμενα, ειδικά σε χώρες με αποικιακό παρελθόν, ο πολεοδομικός σχεδιασμός του 20ού αιώνα όχι μόνο δεν ανταποκρίθηκε στις ανάγκες του πληθυσμού, αλλά λειτούργησε και ως εργαλείο θεσμικού αποκλεισμού. Όπως επισημαίνουν οι Parnell και Crankshaw (Parnell, 2014, σ. 17), το σχεδιαστικό πρότυπο που υιοθετήθηκε σε αποικιακά ή μετααποικιακά κράτη αναπαρήγαγε ανισότητες, επικυρώνοντας φυλετικούς και ταξικούς διαχωρισμούς μέσω της πολεοδομικής ζωνοποίησης³.

Καθοριστική για την κρίση θεωρείται και η αποτυχία της αρχιτεκτονικής και πολεοδομίας να διαχειριστούν την αστική διάχυση, τη σταδιακή αποδόμηση της συγκεντρωτικής πόλης και τη μετάβαση σε μορφές πόλεων με χαμηλή πυκνότητας κατοίκησης αλλά μεγάλης έκτασης. Ο

EIKONA 2: ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ CEDRIC PRICE – FRIED, POACHED, SCRAMBLED EGG (SHANE, THE EMERGENCE OF LANDSCAPEURBANISM, 2006, Σ. 56).



³ Ο όρος αναφέρεται στην τυπική κατάτμηση του αστικού χώρου σε διακριτές περιοχές με συγκεκριμένες χρήσεις, συχνά συνοδευόμενη από ρυθμίσεις που ορίζουν ποιοι πληθυσμοί επιτρέπεται να κατοικούν ή να δραστηριοποιούνται σε κάθε περιοχή.

⁴ Η μεταφορά του «scrambled egg» περιγράφει τον πολυκεντρικό, ασύνδετο και χαμηλής πυκνότητας αστικό ιστό, σε αντίθεση με τη συμπαγή, ομοιογενή μορφή της παραδοσιακής πόλης.



EIKONA 3: DROSSCAPE ΑΠΟ ΤΟΝ ALAN BERGER — ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗΣ ΚΑΙ ΜΕΤΑΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗΣ ΑΠΟΡΡΙΨΗΣ (BERGER, 2006, Σ. 210)

Cedric Price (Shane, 2006), σε μια εικονογραφική μεταφορά, περιγράφει αυτή τη μετάβαση ως μετάλλαξη από το «βραστό αυγό» της πυκνής πόλης του 19ου αιώνα, στο «τηγαντό» και τελικά στην «ομελέτα»⁴, έναν ασύνδετο, πολυκεντρικό αστικό ιστό χωρίς σαφή μορφολογική συνοχή.

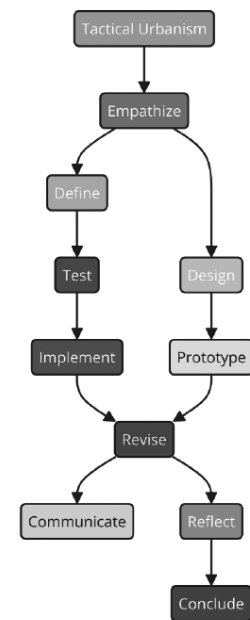
Η προοδευτική υποχώρηση της δημόσιας ζωής και η επέκταση των «edge cities»⁵ και των αδιάφορων υποδομών στις παρυφές του αστικού ιστού παρήγαγαν το φαινόμενο των «drosscapes»⁶. Πρόκειται για εκτεταμένα, υβριδικά τοπία εγκατάλειψης, που συνιστούν το άμεσο αποτύπωμα των αποτυχημένων πολιτικών χρήσεων. Όπως επισημαίνει ο Alan Berger (Berger, 2006, σ. 210), αυτοί οι χώροι δεν είναι απλώς άχρηστοι, αλλά αποκαλύπτουν την ανεπάρκεια της πολεοδομίας να προσαρμοστεί στις νέες συνθήκες παραγωγής και κατανάλωσης χώρου.

⁵ Οι «edge cities» είναι πολυλειτουργικά αστικά σύνολα που αναπτύσσονται στις παρυφές ή εκτός του παραδοσιακού κέντρου της πόλης, συγκεντρώνοντας δραστηριότητες κατοικίας, εργασίας και εμπορίου σε ένα νέο αυτόνομο πόλο.

⁶ Ο όρος «drosscapes» περιγράφει εκτεταμένα, υπολειμματικά τοπία εγκατάλειψης και μετάβασης που προκύπτουν από την αλλαγή χρήσεων ή την υποχώρηση βιομηχανικών/αστικών λειτουργιών, συχνά εντός ή στα όρια της πόλης.

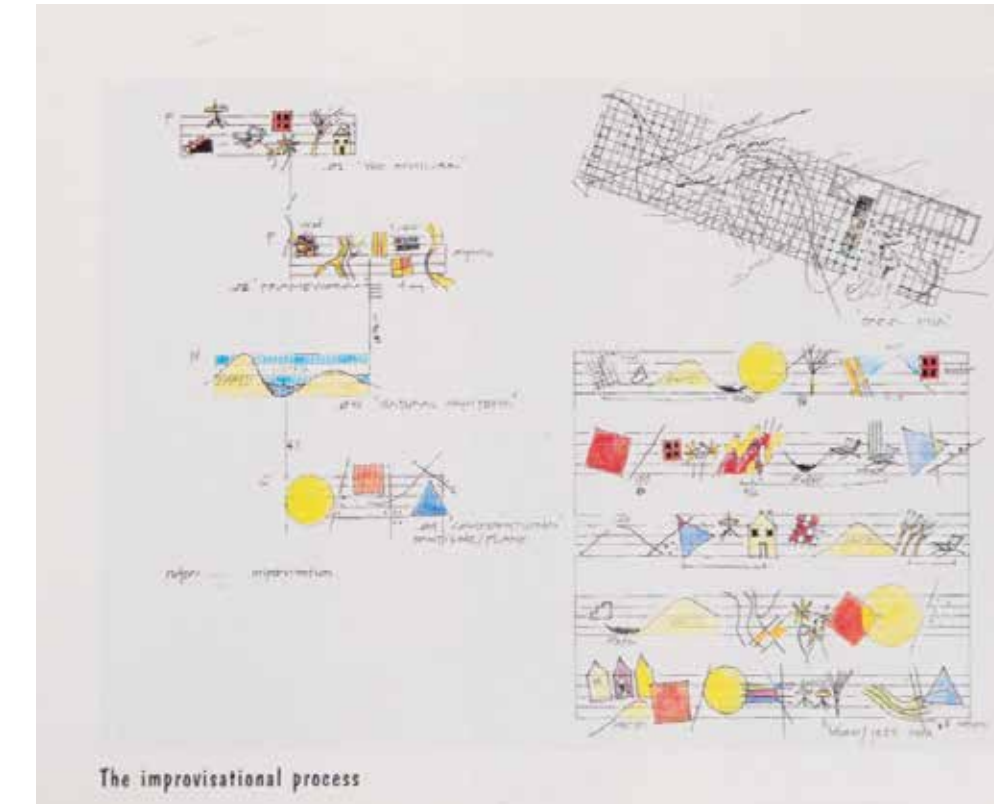
Παρόμοια περιορισμένη παραμένει και η εμβέλεια του Tactical Urbanism, το οποίο επικεντρώνεται σε παρεμβάσεις μικρής κλίμακας, προσωρινές και ευέλικτες, με στόχο την επανενεργοποίηση του δημόσιου χώρου. Η δυναμική του προκύπτει από τη δυνατότητα χαμηλού κόστους υλοποίησης και τη συμμετοχή των τοπικών κοινοτήτων, ωστόσο, η έλλειψη σύνδεσης με μακροπρόθεσμες στρατηγικές θέτει όρια στην εφαρμογή του σε ευρύτερα πολεοδομικά συμφραζόμενα (Lydon, M., & Garcia, A., 2015).

ΕΙΚΟΝΑ 7: ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΟ TACTICAL URBANISM, ΤΟ ΟΠΟΙΟ ΥΠΟΓΡΑΜΜΙΖΕΙ ΤΗΝ ΕΜΦΑΣΗ ΣΕ ΚΥΚΛΙΚΑ ΒΗΜΑΤΑ ΜΕ ΜΙΚΡΗΣ ΚΛΙΜΑΚΑΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ, ΑΝΑΤΡΟΦΟΔΟΤΗΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ. Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΑΥΤΗ ΒΑΣΙΖΕΤΑΙ ΣΤΗΝ ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ ΤΟΥ ΧΡΗΣΤΗ, ΜΕ ΣΚΟΠΟ ΤΗ ΔΙΑΤΥΠΩΣΗ ΕΥΕΛΙΚΤΩΝ, ΧΑΜΗΛΟΥ ΚΟΣΤΟΥΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ (LYDON, M., & GARCIA, A., 2015).



Παρά την ποικιλία τους, οι παραπάνω θεωρίες δεν κατόρθωσαν να συγκροτήσουν ένα νέο ενιαίο θεωρητικό και συνθετικό πλαίσιο. Άλλες προσέγγισαν την πόλη μέσω της νοσταλγίας για το παρελθόν και άλλες επικεντρώθηκαν στο εφήμερο, χωρίς να επεξεργαστούν χωρικές στρατηγικές ικανές να απαντήσουν στη συνθετικότητα της σύγχρονης αστικής συνθήκης. Όπως επισημαίνεται στον προβληματισμό που διατυπώνεται στο The Landscape Urbanism Reader, το ζήτημα της σύνθεσης παραμένει ανοικτό: πώς μπορεί ο σχεδιασμός να ενσωματώσει τις πολλαπλότητες του τόπου, του χρόνου και της κοινωνικής διαδικασίας χωρίς να εγκλωβίζεται σε μορφολογικά ή ιδεολογικά προκαθορισμένα σχήματα (Waldheim C., 2006) (Wall, 1999).

Το ερώτημα αυτό θα βρεθεί στο επίκεντρο των θεωρητικών αναζητήσεων που θα οδηγήσουν στην ανάδυση του Landscape Urbanism.



ΕΙΚΟΝΑ 6 : ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ WALTER HOOD ΠΟΥ ΑΠΕΙΚΟΝΙΖΕΙ ΤΗΝ ΑΥΤΟΣΧΕΔΙΑΣΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ, ΒΑΣΙΣΜΕΝΗ ΣΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΕΜΠΕΙΡΙΑ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ WEST OAKLAND. Η ΓΡΑΦΙΚΗ ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗΣ ΤΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ, ΜΟΡΦΙΚΩΝ ΚΑΙ ΧΡΟΝΙΚΩΝ ΣΤΡΩΜΑΤΩΣΕΩΝ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ (HOOD, 1999, Σ. 173)

2. ΤΟ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΟΥ LANDSCAPE URBANISM

2.1. ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΩΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΤΟΝ ΑΣΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ

Μέσα σε αυτό το πεδίο θεωρητικής αναζήτησης, το ενδιαφέρον σταδιακά στράφηκε προς το τοπίο, ως μια έννοια που φαινόταν ικανή να φιλοξενήσει τη χωρική, χρονική και κοινωνική πολυπλοκότητα που οι προηγούμενες προσεγγίσεις αδυνατούσαν να ενσωματώσουν.

Κατά τις τελευταίες δεκαετίες του 20ού αιώνα, η υφιστάμενη προσέγγιση του σχεδιασμού με βάση τη μορφολογική σύνθεση, αντικαταστάθηκε από μεθοδολογίες που εστίαζαν στα συστήματα των χωρικών μεταβλητών⁷ (Waldheim C., 2016, σ. 40)

Σημαντικές θεωρητικές βάσεις για αυτήν τη στροφή εντοπίζονται ήδη από τη δεκαετία του 1960 με το έργο του Ian McHarg, ο οποίος εισήγαγε τη λογική του «Design with Nature»⁸, προωθώντας τον σχεδιασμό ως διαδικασία ενσωμάτωσης περιβαλλοντικών, κοινωνικών και τεχνολογικών δεδομένων (McHarg, 1969). Παράλληλα, ο Kenneth Frampton, με τη θεωρία του «Critical Regionalism»⁹, υποστήριξε την ανάγκη προσαρμογής του σχεδιασμού στα ιδιαίτερα τοπικά χαρακτηριστικά και στην πολυπλοκότητα του εκάστοτε πλαισίου, συμβάλλοντας στον εμπλουτισμό του διαλόγου για την αλληλεπίδραση τοπίου και της αστικότητας (Frampton, 1983)

⁷ Τα «συστήματα χωρικών μεταβλητών» αναφέρονται σε συνδυασμούς παραμέτρων όπως η ροή, η δικτύωση, η πυκνότητα, η διαπερατότητα και η χρονική εξέλιξη των χρήσεων, πέρα από τη μορφή ως αυτόνομο στόχο.

⁸ Το «Design with Nature» αποτελεί θεμελιώδες έργο του Ian McHarg (1969), το οποίο εισάγει την έννοια του σχεδιασμού ως διαδικασία ολοκληρωμένης ανάλυσης και ενσωμάτωσης οικολογικών, κοινωνικών και τεχνολογικών δεδομένων. Η προσέγγιση αυτή ανέδειξε την ανάγκη για χωρικό σχεδιασμό που λαμβάνει υπόψη τη δυναμική του φυσικού τοπίου και τις αλληλεπιδράσεις με τον άνθρωπο, καθιερώνοντας τη βάση για την εξέλιξη της περιβαλλοντικής ευαισθησίας στον αστικό σχεδιασμό.

⁹ Ο όρος «critical regionalism» εισάγεται από τον Kenneth Frampton (1983) ως θεωρητική προσέγγιση που στοχεύει στη σύνδεση της αρχιτεκτονικής με τα τοπικά πολιτισμικά και γεωγραφικά χαρακτηριστικά

Το τοπίο αναδείχθηκε ως στρατηγική, αρχικά λόγω του ότι συνδέεται άμεσα με την έννοια της μεταβολής και της εξέλιξης (Corner, 1999, σ. 153). Παρ' όλα αυτά, σημαντικό παράγοντα στην ανάδειξή του αποτέλεσε το γεγονός ότι είχε τη δυνατότητα να υποστηρίξει απελευθερωτικές και διαδραστικές τεχνικές προσέγγισης, όπως η χαρτογράφηση και η διαχείριση χωρικών, οικολογικών και τεχνολογικών παραμέτρων (Corner, 1999, σσ. 153-155).

Ο Waldheim (2016), στο δοκίμιο του, περιγράφει τη μετάβαση αυτή ως μια στροφή από τη μορφή προς το ευρύτερο πεδίο, όπου ο χώρος δεν κατανοείται πλέον μέσα από μία ενότητα μορφών, αλλά ως ένα συνεχές σχέσεων, αλληλεπιδράσεων και μη σταθερών ορίων (Waldheim C., 2016, σσ. 40-41).

Παράλληλα, οι τεχνολογικές εξελίξεις όπως η ανάπτυξη γεωγραφικών συστημάτων πληροφοριών (GIS)¹⁰, η ευρεία χρήση της αεροφωτογραφίας και η ενίσχυση της περιβαλλοντικής πληροφορίας, επέτρεψαν στους σχεδιαστές να προσεγγίσουν την πόλη ως σύστημα. (Corner, 1999), (Espinoza, 2020)

Στην πράξη, το τοπίο άρχισε να χρησιμοποιείται ως οργανωτικό υπόβαθρο για προγράμματα διαφορετικής κλίμακας και διάρκειας, καθώς επέτρεπε τη συνύπαρξη ετερογενών λειτουργιών χωρίς να απαιτεί ολοκληρωμένες και σταθερές συνθέσεις. Η ενσωμάτωσή του σε σχεδιαστικές στρατηγικές δεν έγινε μόνο για περιβαλλοντικούς λόγους, αλλά επειδή μπορούσε να φιλοξενήσει τη χρονική ασυνέχεια, τις κοινωνικές μεταβολές και την τεχνική πολυπλοκότητα του σύγχρονου αστικού χώρου (Espinoza, 2020, σσ. 4-5).

Με άλλα λόγια, η χρήση του τοπίου ως στρατηγική δεν υπήρξε αποτέλεσμα ιδεολογικής επιλογής, αλλά προέκυψε από την ανάγκη να βρεθεί ένα μέσο που να μπορεί να ανταποκριθεί στη διαχείριση ανοιχτών συστημάτων¹¹. (Corner, 1999) (Waldheim C., 2016).

¹⁰ Τα Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών (GIS) είναι ψηφιακές πλατφόρμες που επιτρέπουν την ανάλυση και απεικόνιση γεωχωρικών δεδομένων, διευκολύνοντας τη συσχέτιση φυσικών, κοινωνικών και τεχνολογικών παραμέτρων στον σχεδιασμό του χώρου (Espinoza, 2020, σ. 3)

¹¹ Ο όρος «ανοιχτό σύστημα» αναφέρεται σε ένα σύστημα που βρίσκεται σε διαρκή αλληλεπίδραση με το περιβάλλον του, ανταλλάσσοντας ενέργεια, ύλη ή πληροφορία και παραμένοντας δεκτικό σε μεταβολές και προσαρμογές. Στο πλαίσιο του αστικού και τοπικού σχεδιασμού, η έννοια υποδηλώνει χωρικές και οργανωτικές δομές που δεν είναι πλήρως προκαθορισμένες, αλλά εξελίσσονται μέσα από δυναμικές διαδικασίες και πολλαπλές επιρροές.

2.2. Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ LANDSCAPE URBANISM

Το Landscape Urbanism αποτελεί μια σύγχρονη θεωρητική πρόταση για τον αστικό σχεδιασμό, που εισάγει το τοπίο ως τον κατεξοχήν οργανωτικό και παραγωγικό μηχανισμό στη δόμηση της πόλης. Όπως επισημαίνει ο Waldheim (Waldheim C. , 2016, σσ. 39-40) ,το τοπίο «έχει έρθει να υποκαταστήσει την αρχιτεκτονική ως το βασικό στοιχείο οργάνωσης για τη σύγχρονη πόλη», διευρύνοντας το πεδίο του από πάρκα και κήπους σε αυτοκινητοδρόμους, τοξικούς βιομηχανικούς χώρους και σύνθετα αστικά δίκτυα. Η γένεση της θεωρίας συνδέεται με τις ευρύτερες αναζητήσεις του τέλους του 20ού αιώνα σχετικά με τα όρια του πολεοδομικού σχεδιασμού, καθώς και με τις προκλήσεις της μεταβιομηχανικής και της μεταμοτέρνας πόλης. Ο Waldheim (Waldheim C. , 2016), αντιλαμβάνεται την ιστορία του τοπίου ως πολεοδομική στρατηγική, από την κριτική του Μοντερνισμού μέχρι την ανάπτυξη της οικολογικής ευαισθησίας, τονίζοντας ότι «η προοπτική του τοπίου ανοίγει νέες δυνατότητες με τις οποίες μπορούν να αμβλυνθούν ή να μειωθούν οι κοινωνικές, οικονομικές και οικολογικές εντάσεις της σύγχρονης αστικότητας» (Garcia, 2016) . Η θεωρητική συγκρότηση του Landscape Urbanism διαμορφώθηκε μέσα από έναν πλούσιο διάλογο μεταξύ αρχιτεκτόνων, πολεοδόμων και μελετητών τοπίου από διαφορετικά πολιτισμικά και επιστημονικά περιβάλλοντα, συνδέοντας προσεγγίσεις από Αμερική και Ευρώπη. Καθοριστικές θεωρητικές επιρροές προήλθαν τόσο από την αμερικανική σκηνή (Charles Waldheim, James Corner), όσο και από την ευρωπαϊκή (Christophe Girot, Sebastien Marot, Kelly Shannon), μέσα από τη συμμετοχή τους σε συνέδρια, εργαστήρια και ακαδημαϊκά προγράμματα σε ιδρύματα όπως το Harvard Design School, το ETH Zurich και το TU Vienna (Waldheim C. , Acknowledgments, 2006, pp. 8-9). Η πρώτη δημόσια διαμόρφωση του πεδίου πραγματοποιήθηκε στο συνέδριο «Landscape Urbanism Conference» (Σικάγο, Graham Foundation, 1997), (Waldheim C. , 2006).

Βασικό χαρακτηριστικό του Landscape Urbanism είναι η διεπιστημονική προσέγγιση, που επιτρέπει τη συνεργασία μεταξύ αρχιτεκτονικής, τοπίου, πολεοδομίας, γεωγραφίας και περιβαλλοντικών επιστημών, όπως προαναφέρθηκε (Girot, 2006). Αυτό το πλαίσιο συνδέει θεωρία, τεχνολογία και πρακτική εμπειρία, δημιουργώντας νέες μεθοδολογίες και εργαλεία για τον αστικό χώρο. Ο Weller (Landscape (Sub)Urbanism, 2008), τονίζει ότι «το Landscape Urbanism δεν σταθεροποιήθηκε ποτέ ως ιδεολογικό κίνημα με ενιαίο μανιφέστο, αλλά παραμένει ένα πλαίσιο συνεχούς διαπραγμάτευσης, όπου συγκλίνουν και συγκρούονται διαφορετικές θεωρήσεις και τοπικές εμπειρίες».

Η εισαγωγή της χρονικότητας, της αβεβαιότητας και της δυνατότητας για διαχείριση μεταβαλλόμενων συστημάτων αποτελεί μία από τις σημαντικότερες θεωρητικές καινοτομίες της προσέγγισης. Όπως γράφει η Julia Czerniak (Looking Back at Landscape Urbanism: Speculations on Site, 2006), «η καινοτομία του Landscape Urbanism βρίσκεται στη μετάβαση από τον σχεδιασμό σταθερών μορφών στη διαχείριση δυναμικών συστημάτων, όπου ο χώρος νοείται ως ροή και όχι ως στατικό αντικείμενο». Παράλληλα, η Linda Pollak (Constructed Ground: Questions of Scale, 2006), αναδεικνύει τη σημασία της «διαπραγμάτευσης πολλαπλών επιπέδων γνώσης και εμπειρίας», όπου το τοπίο λειτουργεί ταυτόχρονα ως υλικότητα, διαδικασία και σχέση.

Η κριτική στο Landscape Urbanism αφορά κυρίως τη δυσκολία ορισμού και τη συχνή απουσία συγκεκριμένου μεθοδολογικής ταυτότητας. Ο Marot (The Reclaiming of Sites, 2006) υπογραμμίζει ότι το Landscape Urbanism «υπερβαίνει τα όρια της κλασικής πολεοδομίας, αλλά συχνά παραμένει ασαφές ως προς τον μεθοδολογικό του προσανατολισμό και τα εργαλεία εφαρμογής», ενώ η Vicenzotti (The Landscape of Landscape Urbanism, 2017), σχολιάζει ότι «η ανοικτότητα του Landscape Urbanism αποτελεί πλεονέκτημα για τη θεωρητική του αντοχή, αλλά και πηγή διαρκούς αμφισβήτησης και αοριστίας ως προς το πρακτικό του πεδίο».

Συνολικά, το Landscape Urbanism αναδεικνύεται ως μια πολυφωνική και δυναμική πλατφόρμα, η οποία εξελίσσεται μέσω των διεθνών ανταλλαγών, των επιστημονικών συζητήσεων και της διαρκούς διαπραγμάτευσης των ορίων και των εργαλείων της αστικής θεωρίας.

2.3. ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

2.3.1. ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΩΣ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Η κατανόηση του τοπίου ως δυναμικού συστήματος στην αρχιτεκτονική σχεδίαση αποτελεί πλέον έναν τρόπο σκέψης που ξεπερνά τον περιορισμό της σταθερής, κλειστής μορφής. Το ζητούμενο δεν είναι η παραγωγή μιας «τελικής εικόνας», αλλά η δημιουργία ενός πλαισίου ικανού να αντέξει, να μεταβληθεί και να ανασυντεθεί μέσα στον χρόνο, καθώς φυσικές, κοινωνικές και τεχνολογικές παράμετροι μεταβάλλονται ή αλληλοεπιδρούν. Η προσέγγιση αυτή στηρίζεται τόσο στην οικολογική οπτική του McHarg όσο και στις αρχές της θεωρίας συστημάτων του Bertalanffy και της δυναμικής ισορροπίας που ανέπτυξε ο Odum¹², συνδέοντας την εξέλιξη του τοπίου με τη συνεχή “μετακίνηση” σχέσεων και χρήσεων (Waldheim C., Landscape as Urbanism, 2006, σσ. 39-44) (Burley, 2018, σσ. 2-4).

Ο Waldheim, ακολουθώντας αυτή τη πορεία σκέψης, υποστηρίζει ότι ο σχεδιασμός τοπίου καλείται να ερμηνεύσει και να «οργανώσει» χρονικά στρώματα δραστηριοτήτων, προγραμμάτων και ροών, χωρίς να επιδιώκει τον απόλυτο έλεγχο ή τη σταθερότητα. Ο ρόλος του μελετητή βασίζεται στην ικανότητα του να «συνθέτει μεταβλητές» και να επιτρέπει στο τοπίο να διατηρεί τη δυνατότητα για εξέλιξη και απρόβλεπτες χωρικές ή κοινωνικές διαμορφώσεις (Waldheim C., Landscape as Urbanism, 2006, σ. 43).

Σε εφαρμοσμένο επίπεδο, η λογική αυτή αποτυπώνεται χαρακτηριστικά στο Parc de la Villette στο Παρίσι,

¹² Η θεωρία συστημάτων διαμορφώθηκε αρχικά από τον Ludwig von Bertalanffy ως ένα ενιαίο επιστημονικό πλαίσιο για τη μελέτη πολύπλοκων, ανοικτών και αλληλεπιδρώντων συστημάτων, εισάγοντας έννοιες όπως η αυτοοργάνωση, η δυναμική ισορροπία και η προσαρμοστικότητα. Ο Eugene Odum ανέπτυξε περαιτέρω αυτές τις αρχές εστιάζοντας στα οικοσυστήματα, ενώ ο Ian McHarg εισήγαγε τη λογική του “Design with Nature”, ενσωματώνοντας τα δεδομένα του φυσικού και κοινωνικού περιβάλλοντος στον σχεδιασμό τοπίου (Burley, 2018).

όπου η διάταξη σημείων και διαδρομών «κρατά ανοιχτές» τις επιλογές και επιτρέπει κάθε νέα χρήση ή εμπειρία να εντάσσεται αρμονικά στη γενική σύνθεση του χώρου (Waldheim C., Landscape as Urbanism, 2006, σσ. 39-41). Εδώ το τοπίο δεν αποτελεί ένα δυναμικό υπόστρωμα που ενσωματώνει κάθε νέα δράση.

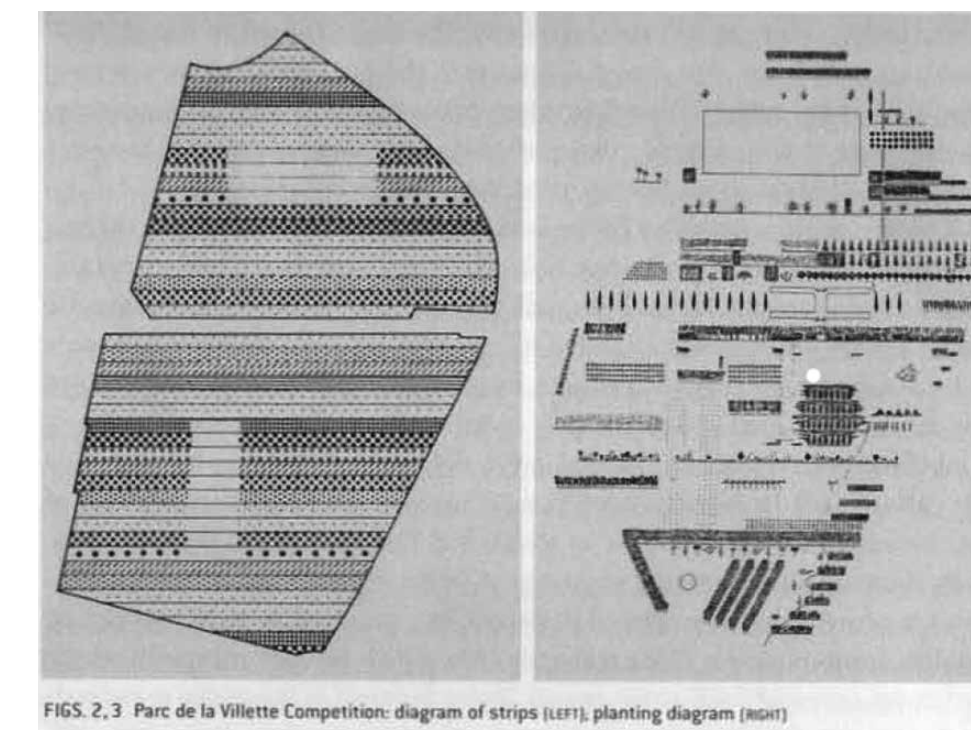
Η μετάβαση σε αυτό το είδος σχεδιασμού φέρνει και νέα ερωτήματα: για παράδειγμα, η προσέγγιση αυτή απαιτεί από τον αρχιτέκτονα να παρακολουθεί διαρκώς τη λειτουργία και την εξέλιξη του έργου του, να επαναξιολογεί τις στρατηγικές του και να αποδέχεται ότι η ταυτότητα του τοπίου δεν είναι μία αλλά μπορεί να μεταβάλλεται με τον χρόνο. Η Vicenzotti (2017), επισημαίνει ότι μια τόσο ανοικτή λογική ενδέχεται να δυσκολεύει την αποτίμηση της επιτυχίας ή της συνοχής μιας παρέμβασης, καθώς τα όρια ανάμεσα στο «σχεδιασμένο» και στο «τυχαίο» γίνονται λιγότερο ευκρινή. Ο Burley (2018), προσθέτει ότι η ενσωμάτωση της αβεβαιότητας μπορεί να οδηγήσει σε κριτική ως προς τη δυσκολία ορισμού σαφών μεθοδολογικών και ποιοτικών κριτηρίων.

Συνολικά, το δυναμικό τοπίο σήμερα λειτουργεί ως «πεδίο πιθανότητας», μέσα στο οποίο κάθε απόφαση συνθετικής παρέμβασης οφείλει να διαπραγματεύεται την αλλαγή, όχι ως απειλή, αλλά ως εγγενές συστατικό της ταυτότητάς του. (Burley, 2018) (Waldheim C., Landscape as Urbanism, 2006)

ΕΙΚΟΝΑ 8: ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ PARC DE LA VILLETTE:

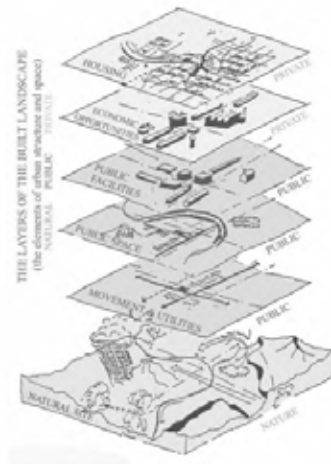
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΖΩΝΩΝ (ΑΡΙΣΤΕΡΑ), (WALDHEIM C.,

LANDSCAPE AS URBANISM, 2006)



FIGS. 2, 3 Parc de la Villette Competition: diagram of strips (LEFT); planting diagram (RIGHT)

2.3.2. ΠΟΛΥΠΛΟΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΔΙΑΣΤΡΩΜΑΤΩΣΗ



ΕΙΚΟΝΑ 9 : ΣΧΗΜΑΤΙΚΗ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΣΤΡΩΜΑΤΩΣΗΣ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΤΟΠΙΟΥ. ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΕΠΙΠΕΔΑ ΠΟΥ ΣΥΓΚΡΟΤΟΥΝ ΤΗ ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ (TODESCHINI, 2013, Σ. 17)

Η έννοια της πολυπλοκότητας και της διαστρωμάτωσης διαμορφώνει μια από τις πιο ουσιώδεις προσεγγίσεις του Landscape Urbanism ως προς την ανάγνωση και τη σύνθεση του αστικού τοπίου. Σε αντίθεση με τις συμβατικές λογικές που αντιμετωπίζουν τον χώρο ως ενιαίο και ομοιογενές πεδίο, ο σχεδιασμός αναγνωρίζει ότι κάθε τοπίο συγκροτείται μέσα από την ταυτόχρονη παρουσία πολλαπλών, ετερογενών στρωμάτων, φυσικών υποδομών, κοινωνικών δικτύων και ιστορικών καταλοίπων (Waldheim C., Landscape as Urbanism, 2006) (Weller, 2001). Το αστικό τοπίο αντιμετωπίζεται έτσι ως αποτέλεσμα της συσσώρευσης λειτουργιών, χρήσεων και εμπειριών που αλληλοεπικαλύπτονται στον χρόνο.

Η διαστρωμάτωση νοείται τόσο σε χωρικό όσο και σε χρονικό επίπεδο: το τοπίο μετατρέπεται σε δυναμικό «δίκτυο», όπου τα επιμέρους συστήματα συνυπάρχουν, αλληλεπιδρούν και ενίοτε συγκρούονται, δημιουργώντας πεδία νέων δυνατοτήτων (Waldheim C., Landscape as Urbanism, 2006, σσ. 36-38).

Η προσέγγιση της διαστρωμάτωσης αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα στην αστική ανάλυση όταν γίνεται ορατή όχι μόνο ως αφηρημένη θεωρία, αλλά και ως εργαλείο ερμηνείας και σχεδιασμού. Ο Todeschini (Todeschini, 2013), προτείνει ένα σχηματικό μοντέλο διαστρωμάτωσης για το δομημένο τοπίο, όπου διακρίνονται και αποτυπώνονται τα βασικά στρώματα του αστικού περιβάλλοντος: πράσινοι χώροι, δίκτυα υποδομών, πρόσβασης, δημόσιες εγκαταστάσεις και δημόσιος χώρος. Κάθε επίπεδο λειτουργεί αυτόνομα αλλά και ως μέρος μιας σύνθετης ολότητας, με τις αλληλεπιδράσεις και τις αλληλοεπικαλύψεις να συνθέτουν το πολυεπίπεδο τοπίο της σύγχρονης πόλης.

Ωστόσο, η Vicenzotti χαρακτηρίζει αυτή τη λογική ως «εξιδανίκευση της πολυπλοκότητας» (2017, σ. 7). Σημειώνει ότι υπερβολική προσκόλληση στη διαστρωμάτωση μπορεί να οδηγήσει σε σχεδιαστική ασάφεια, «χαστικό πλουραλισμό», ή και αδυναμία διατήρησης μιας ενιαίας ταυτότητας, αν ο μελετητής δεν θέτει ιεραρχήσεις ή στρατηγικές οργάνωσης των στρωμάτων. Η πολυπλοκότητα, επομένως, αναγνωρίζεται ως πηγή πλούτου και ελευθερίας, αλλά ταυτόχρονα απαιτεί από τον αρχιτέκτονα ιδιαίτερη ευαισθησία στη διαχείριση της αλληλοεπικάλυψης, ώστε το αποτέλεσμα να παραμένει διακριτό, λειτουργικό και ζωντανό ως αστικό τοπίο.



ΕΙΚΟΝΑ 10 : ΑΕΡΟΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΜΟΝΤΕΛΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΓΙΑ ΤΟ LEIDSCHHE RIJN PARK (CORNER, ECOLOGY AND LANDSCAPE AS AGENTS OF CREATIVITY, 1999, Σ. 264).

2.3.3. ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΧΩΡΙΚΟΤΗΤΑ, ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ ΚΑΙ ΥΠΟΔΟΜΗ

Η έννοια της οριζόντιας χωρικότητας και της συνεχούς επιφάνειας αναδιαμορφώνει ριζικά τη σκέψη για το τοπίο και τον αστικό χώρο στη θεωρία του Landscape Urbanism. Σε αντίθεση με παλαιότερες λογικές που επέβαλαν τη σαφή οριοθέτηση λειτουργικών ζωνών, ο σχεδιασμός τοπίου δίνει έμφαση στην ενιαία, επιφανειακή σύνδεση μεταξύ φυσικών, δομικών και προγραμματικών στοιχείων (Waldheim C., Landscape as Urbanism, 2006). Η οριζοντιότητα αφορά τη δυνατότητα του τοπίου να λειτουργεί ως πλατφόρμα για τη συμβίωση διαφορετικών χρήσεων και υποδομών, χωρίς αυστηρές ιεραρχήσεις.

Η θεωρία της «επιφάνειας» (surface) προσεγγίζεται τόσο ως πραγματικό χωρικό πεδίο όσο και ως εργαλείο σύνθεσης και χαρτογράφησης. Κάθε αστικό τοπίο αποκτά ταυτότητα όχι ως άθροισμα μορφών, αλλά ως πλέγμα διασυνδέσεων, στο οποίο η εδαφική συνέχεια υποστηρίζει τη ροή κινήσεων, την ευελιξία προγραμμάτων και την ενσωμάτωση τεχνικών και οικολογικών υποδομών (Waldheim C., Landscape as Urbanism, 2006). Έτσι, η επιφάνεια δεν λειτουργεί ως απλό υπόβαθρο, αλλά ως ενεργό μέσο σύνθεσης και αναδιοργάνωσης του χώρου. Η συσχέτιση του τοπίου με την υποδομή είναι καθοριστική στο Landscape Urbanism. Η υποδομή αναβαθμίζεται σε εργαλείο συνθετικής οργάνωσης, όπου αστικά δίκτυα, πράσινες εκτάσεις, τεχνικά έργα και δημόσιος χώρος λειτουργούν στο ίδιο οριζόντιο επίπεδο (Shannon, 2006).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της λογικής αποτελεί το Leidsche Rijn Park στην Ολλανδία, όπου ο σχεδιασμός οργανώνεται ως ενιαία «πλατφόρμα» που φιλοξενεί ταυτόχρονα φυσικά, τεχνικά και κοινωνικά στρώματα, χωρίς σαφείς ιεραρχήσεις (Corner, 1999).

Ωστόσο, κατά τη Vicenzotti (2017, σ. 77), η τάση να οργανώνεται ο χώρος αποκλειστικά μέσω της οριζοντιότητας μπορεί να οδηγήσει σε απώλεια τοπικού χαρακτήρα ή αδυναμία παραγωγής ισχυρών σημείων αναφοράς, εάν δεν συνδυάζεται με στρατηγικές ανάδειξης ταυτοτήτων και λειτουργικών ιεραρχήσεων.

2.3.4. ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΑ ΤΟΠΙΑ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΑ «ΚΕΝΑ»

Η κατηγορία των παραγωγικών τοπίων και των αστικών κενών, όπως αναλύεται στη βιβλιογραφία του Landscape Urbanism, εισάγει μια δυναμική λογική διαχείρισης της εγκατάληψης, της υπεραξίας και της ενδιάμεσης κατάστασης στον αστικό χώρο. Όπως προαναφέρθηκε στο υποκεφάλαιο 1.2, ο Alan Berger (2006) ανέπτυξε τον όρο «drosscapes» για να περιγράψει εκείνες τις εκτάσεις που προκύπτουν ως υποπροϊόντα των σύγχρονων μετασχηματισμών στην παραγωγή,

τη βιομηχανία και τη διαχείριση γης. Αφορά περιοχές συχνά αδρανείς ή «αόρατες» στον αστικό σχεδιασμό, που στη πραγματικότητα μπορούν να αποτελέσουν ιδιαίτερο δυναμικό για τη διαμόρφωση διαφορετικών χωρικών σχέσεων.

Η εμπειρία από ευρωπαϊκές πόλεις δείχνει ότι τα ενδιάμεσα τοπία, όταν αντιμετωπίζονται ως ανοιχτά πεδία πειραματισμού και σχεδιασμού, μπορούν να φιλοξενήσουν πρακτικές όπως παραγωγή ενέργειας, εναλλακτική γεωργία, αστική οικολογία και κοινωνική καινοτομία. Το παράδειγμα του Emscher Park (βλ. Εικόνα 12) στη Γερμανία είναι χαρακτηριστικό. Η μετατροπή της πρώην βιομηχανικής ζώνης σε πεδίο οικολογικής και κοινωνικής παραγωγικότητας στηρίχθηκε στην ανάδειξη της υπάρχουσας υποδομής ως τμήματος μιας νέας, συλλογικής χωρικής αφήγησης, ενισχύοντας την πρόσβαση και τη διαχείριση των πόρων (Berger, 2006) (Shannon, 2006).

Η αρχιτεκτονική αξία αυτών των τοπίων έγκειται κυρίως στην ικανότητά τους να παράγουν νέες μορφές συλλογικής εμπειρίας και να διαπραγματεύονται το παρελθόν και το μέλλον της πόλης μέσω ανοιχτών διαδικασιών σχεδιασμού (Berger, 2006). Ωστόσο, η δυναμική αυτή απαιτεί ιδιαίτερη επίγνωση των κοινωνικών, ιστορικών και περιβαλλοντικών συνθηκών κάθε περιοχής, ώστε να μην καταλήγει σε απλουστευτικές στρατηγικές επαναχρησιμοποίησης που αγνοούν τη σύνθετη ταυτότητα του τόπου (Vicenzotti, 2017).



ΕΙΚΟΝΑ 11 : LANDSCAPE VOIDS, MELUN-SÉNART, FRANCE (OMA/REM KOOLHAAS, 1987) (SHANNON, 2006, Σ. 159)

ΕΙΚΟΝΑ 12: MASTERPLAN ΑΝΑΠΛΑΣΗΣ EMSCHER PARK

(SHANNON, 2006, Σ. 148)



ΕΙΚΟΝΑ 13 : ΑΕΡΟΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ EMSCHER PARK ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΛΑΣΗ.

(METALOCUS, EMSCHER LANDSCAPE PARK, X.X.)

2.3.5. ΥΒΡΙΔΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΤΗΤΑ

Η υβριδικότητα και η διεπιστημονικότητα αποτελούν κεντρικές παραμέτρους στη θεωρητική συγκρότηση και πρακτική εφαρμογή του Landscape Urbanism. Ο όρος «υβριδικότητα» περιγράφει την ικανότητα του σχεδιασμού να ενσωματώνει ετερόκλητες μεθοδολογίες, τεχνικές και γνωστικές προσεγγίσεις, δημιουργώντας νέα χωρικά «είδη» που συνδυάζουν το τοπίο, την αρχιτεκτονική και τις υποδομές (Corner, Terra Fluxus, 2006) (Shannon, 2006). Στο διεθνές πλαίσιο, η Shannon (2006) αναδεικνύει τη σημασία της «ευρωπαϊκής υβριδικότητας» ως μια διαδικασία όπου το έργο εξελίσσεται μέσα από τη συνεχή διαπραγμάτευση οικολογικών, κοινωνικών και πολιτισμικών παραμέτρων.

Η διεπιστημονικότητα εκφράζεται ως σύζευξη εργαλείων και τεχνολογίας από πολλαπλά πεδία. Ο σχεδιασμός του αστικού τοπίου αξιοποιεί ανάλυση περιβαλλοντικών δεδομένων, συστήματα γεωγραφικών πληροφοριών (GIS)¹³, κοινωνιολογικές έρευνες, συμμετοχικές διαδικασίες και σύγχρονες κατασκευαστικές πρακτικές (Corner, Terra Fluxus, 2006). Το αποτέλεσμα είναι έργα που λειτουργούν ταυτόχρονα ως τοπίο, δημόσια υποδομή, κοινωνικός χώρος και πεδίο περιβαλλοντικής εκπαίδευσης.

¹³ Τα Γεωγραφικά Συστήματα Πληροφοριών (GIS) αποτελούν ψηφιακά εργαλεία ανάλυσης, οπτικοποίησης και επεξεργασίας χωρικών δεδομένων, που επιτρέπουν στον αρχιτέκτονα τοπίου και στον πολεοδόμο να διαχειρίζονται σύνθετες πληροφορίες για φυσικά, κοινωνικά και τεχνικά στοιχεία του χώρου. Η ενσωμάτωση των GIS στον σχεδιασμό τοπίου επέτρεψε τη σύνθεση πολλαπλών στρωμάτων δεδομένων, ενισχύοντας την πολυπλοκότητα, την προσαρμοστικότητα και τη διαδραστικότητα των σύγχρονων σχεδιαστικών πρακτικών (Corner, Terra Fluxus, 2006)

2.3.6.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟΝ ΧΡΟΝΟ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Η έννοια της χρονικότητας, εισάγει στο Landscape Urbanism την οπτική στην οποία ο χρόνος αποτελεί συνθετικό παράγοντα. Ο σχεδιασμός του τοπίου οργανώνεται σε διακριτές φάσεις, όπου οι μεταβολές, οι προσαρμογές και οι επεμβάσεις διαμορφώνονται σταδιακά σε βάθος χρόνου (Waldheim C. , Landscape as Urbanism, 2006) (Weller, 2001). Παράλληλα ο σχεδιασμός που βασίζεται στην διαδικασία (process-based design), μετατρέπει τη σύνθεση σε ένα ανοιχτό πλαίσιο, το οποίο επιτρέπει τη σταδιακή ενσωμάτωση νέων δεδομένων, κοινωνικών πρωτοβουλιών και περιβαλλοντικών αλλαγών (Weller, 2001) (Waldheim C. , Landscape as Urbanism, 2006).

Η εξέλιξη ως έννοια αφορά τόσο τις αλλαγές που προκαλούνται από φυσικές διεργασίες, όπως η ανάπτυξη της βλάστησης, ο μετασχηματισμός επιφανειών και οι υδρολογικές διακυμάνσεις (Waldheim C. , Landscape as Urbanism, 2006), όσο και εκείνες που προκύπτουν από τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας ή την εισαγωγή νέων λειτουργιών και χρήσεων στο τοπίο (Vicenzotti, 2017). Σε αυτό το πλαίσιο, ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός αναγνωρίζει ότι οι αρχικές επιλογές ενδέχεται να απαιτήσουν αναθεώρηση ή αναπροσαρμογή με την πάροδο του χρόνου (Vicenzotti, 2017).

Η θεωρητική συζήτηση γύρω από τη χρονικότητα επισημαίνει ότι η διαχείριση της πολυπλοκότητας των χρονικών φάσεων είναι κρίσιμη για τη διατήρηση της συνοχής του έργου (Vicenzotti, 2017). Η επιτυχής ενσωμάτωση της διαδικασίας και της χρονικότητας στον σχεδιασμό μπορεί να οδηγήσει σε έργα που παραμένουν ζωντανά και ικανά να ανταποκριθούν σε απρόβλεπτες μεταβολές ή μελλοντικές ανάγκες, χωρίς να χάνουν την εννοιολογική τους ταυτότητα (Waldheim C. , Landscape as Urbanism, 2006).

2.3.7.

ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΚΑΙ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ – ΠΡΟΒΟΛΙΚΗ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ

Η πολιτισμική και ερμηνευτική προσέγγιση στο Landscape Urbanism δίνει έμφαση στην ανάγνωση και τη σύνθεση του τοπίου ως φορέα νοημάτων, ταυτοτήτων και συλλογικής μνήμης. Η έννοια αυτή αναγνωρίζει ότι ο χώρος διαμορφώνεται μέσα από τις πολλαπλές ερμηνείες, τις ιστορικές διαστρωματώσεις και τις πολιτισμικές πρακτικές που ενσωματώνει. Η ερμηνευτική οπτική αναπτύχθηκε κυρίως από θεωρητικούς όπως οι Weller (2001) και Shannon (2006), που επισημαίνουν ότι ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός χρειάζεται να συνομιλεί με τα τοπικά αφηγήματα, τα σύμβολα και τις μορφές έκφρασης μιας κοινότητας, προκειμένου το τοπίο να λειτουργήσει ως «σκηνικό» κοινωνικών πρακτικών και ως πεδίο νοηματικής σύνθεσης.

Στη διεθνή βιβλιογραφία, η πολιτισμική προσέγγιση αφορά την ενσωμάτωση στοιχείων που αποδίδουν έμφαση στη μνήμη του τόπου, την ιστορική συνέχεια και τη δυνατότητα ερμηνείας του παρελθόντος μέσα από τον σύγχρονο σχεδιασμό (Waldheim C. , Landscape as Urbanism, 2006). Το τοπίο, κατά αυτόν τον τρόπο γίνεται φορέας ταυτοτήτων, μηχανισμός διαχείρισης συλλογικών εμπειριών και πεδίο διαλόγου ανάμεσα στο ιστορικό υπόβαθρο και τις ανάγκες του παρόντος.

Η ερμηνευτική διάσταση εκφράζεται μέσα από την αποκάλυψη των χωρικών ιχνών και τη χρήση μορφών, υλικών και διαδρομών που αποδίδουν τον τόπο ως ζωντανή αφήγηση (Weller, 2001). Τέτοιες προσεγγίσεις ενθαρρύνουν την ενεργή συμμετοχή των χρηστών, την εμπλοκή στη διαδικασία παραγωγής νοήματος και την ανάδειξη του τοπίου ως ζωντανού «κειμένου».

Στο θεωρητικό αυτό πλαίσιο εντάσσονται και οι ειδικές μεθοδολογίες και εργαλεία που διαμόρφωσε ή ανέδειξε ο James Corner, όπως η κριτική χαρτογράφηση (mapping), οι τεχνικές προβολής (projective techniques), η έννοια της φαντασίας (imagination), η προσέγγιση της επιφάνειας (surface) και η θεωρία «terra fluxus». Οι έννοιες αυτές θα αποτελέσουν αντικείμενο ανάλυσης στο επόμενο κεφάλαιο, όπου θα εξεταστούν ως διακριτά στοιχεία της συμβολής του Corner στον χώρο του Landscape Urbanism.

3. JAMES CORNER ΚΑΙ Η ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ

3.1. ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ JAMES CORNER

Ο James Corner γεννήθηκε το 1961 στο Princeton της Αγγλίας και σπούδασε Αρχιτεκτονική Τοπίου στο Manchester Metropolitan University (B.A., 1983), ενώ στη συνέχεια ολοκλήρωσε μεταπτυχιακές σπουδές στο University of Pennsylvania (MLAUD, 1986), ιδρυτικό κέντρο της ακαδημαϊκής του σκέψης (Corner, 2024). Στο Penn, βίωσε την κυρίαρχη επίδραση του Ian McHarg, του οποίου η ντετερμινιστική¹⁴ οικολογική προσέγγιση αποτέλεσε ερέθισμα κριτικής σκέψης. Αναγνωρίζοντας την ιστορική συμβολή του Ian McHarg στην ανάδειξη της περιβαλλοντικής διάστασης του σχεδιασμού, ο Corner αποστασιοποιήθηκε από τον επιστημονικό αναγωγισμό της προσέγγισής του. Διαμορφώσε ήδη από τα πρώτα του βήματα ένα θεωρητικό υπόβαθρο που εστιάζει στη φαντασία, την ερμηνεία και την πολιτισμική πολυφωνία του τοπίου (Corner & Hirsch, 2014, σ. 14).

Παράλληλα με τις σπουδές του, εκτίθεται σε διασταυρούμενες επιρροές που συνδέουν το τοπίο με τις τέχνες, τη γεωγραφία και τις θεωρίες του πολιτισμικού τοπίου. Η εκπαίδευσή του δεν περιορίζεται σε τεχνικές δεξιότητες ή σχεδιαστικά πρότυπα, αλλά ανοίγεται σε ένα ευρύτερο πλέγμα θεωρητικών και πολιτισμικών ερεθισμάτων που θα διαμορφώσουν αργότερα τη διεπιστημονική του προσέγγιση.

Από το 1988 ξεκίνησε να διδάσκει στο University of Pennsylvania και μεταξύ 2000–2013 διετέλεσε πρόεδρος του Τμήματος Αρχιτεκτονικής Τοπίου (Corner, Curriculum vitae, 2024). Κατά τη δεκαετία του 1990, με μια σειρά σημαντικών θεωρητικών παρεμβάσεων, ο Corner διαμόρφωσε ένα σώμα κριτικής απέναντι στον κυρίαρχο επιστημονισμό και την ουδετερότητα της ακαδημαϊκής θεωρίας, θέτοντας ως κεντρικά εργαλεία του σχεδιασμού τη διαδικασία, την ερμηνευτική και τη φανταστική κατασκευή του χώρου (Weller, 2001), (Corner, 1999)

Στο δοκίμιο «Ecology and Landscape as Agents of Creativity» (1999), επανερμηνεύει την έννοια της οικολογίας, όχι ως μεθοδολογικό υπόβαθρο πρόβλεψης, αλλά ως μηχανισμό δημιουργικής σύλληψης, όπου η αναπαράσταση δεν αποτυπώνει απλώς τον χώρο, αλλά ενεργοποιεί νέες δυναμικές συγκρότησής του (Corner, 1999, σ. 102). Η συμβολή του σε αυτό το πλαίσιο δεν αφορά στη συγκρότηση ενός νέου παραδείγματος για την αρχιτε-

κτονική τοπίου, που ενσωματώνει τον χρόνο, την αβεβαιότητα και τη χωρική πολυπλοκότητα.

Το 1999 ιδρύει το γραφείο «Field Operations»¹⁵, με το οποίο υλοποιεί έργα όπως το High Line και το Freshkills Park, όπου εφαρμόζει τη θεωρία μέσω του σχεδιασμού. Το High Line (2003–2019), ένα γραμμικό πάρκο στο Μανχάταν, λειτουργεί ως σύνθεση τοπίου και υποδομής, προτείνοντας ένα νέο παράδειγμα δημόσιου χώρου σε ένα παλιό βιομηχανικό ίχνος. Το Freshkills Park, σε εξέλιξη από το 2001, μετατρέπει μια πρώην χωματερή σε ζωντανό οικολογικό και κοινωνικό σύστημα, ενσαρκώνοντας τη χρονική και διαδικαστική λογική που υπερασπίζεται ο Corner στα θεωρητικά του κείμενα (Corner, 2024), (Corner & Hirsch, 2014, σ. 30).

Η θεωρητική του στάση δεν διαχωρίζεται από την πράξη στα έργα του, η σύνθεση αναδεικνύεται ως εργαλείο παραγωγής γνώσης, και όχι ως απλή εφαρμογή προ υπάρχουσας θεωρίας. Η κατασκευαστική διαδικασία μετατρέπεται σε εννοιολογικό πειραματισμό που επινοεί, αντί να επιβεβαιώνει, χωρικές έννοιες. Ο ίδιος αναφέρεται σε αυτά τα έργα όχι ως εφαρμογές θεωρίας, αλλά ως «μεταφορικά πεδία δοκιμής»¹⁶ των εννοιών του (Corner & Hirsch, 2014, σ. 31).

Η συμβολή του Corner στο πεδίο της αρχιτεκτονικής τοπίου δεν περιορίζεται σε μεμονωμένα έργα ή θεωρίες. Αντιθέτως, συγκροτεί έναν ενιαίο τρόπο σκέψης που επαναπροσδιορίζει το τοπίο ως «συνθετική και στρατηγική τέχνη» (Weller, 2001, σ. 22). Με τη θεωρία του Landscape Urbanism, την οποία αρθρώνει ήδη από το δοκίμιο «Terra Fluxus» (2006), επιδιώκει να υπερβεί τόσο τον αρχιτεκτονικό φορμαλισμό όσο και τον τεχνοκρατικό περιβαλλοντικό σχεδιασμό, διατυπώνοντας ένα μοντέλο σχεδιασμού θεμελιωμένο στη διαδικασία, τον χρόνο, τη λειτουργική δυναμική της επιφάνειας και την ενοποιητική ισχύ της φαντασίας ως παράγοντα παραγωγής νέων χωρικών δυνατοτήτων (Corner, 2006, σ. 30).

Η συνολική του πορεία επιβεβαιώνει την καθοριστική του συμβολή στη διαμόρφωση και εδραίωση του Landscape Urbanism ως αυτόνομου πεδίου θεωρίας και πρακτικής. Ενσωματώνοντας με συνέπεια την ερευνητική του δραστηριότητα, τη διδακτική του παρουσία και τα εφαρμοσμένα έργα, ο Corner συγκρότησε μια μοναδική φυσιογνωμία, μέσα από την οποία το τοπίο αποκτά νέα στρατηγική βαρύτητα στον αστικό σχεδιασμό. Η ερμηνευτική ανάλυση των θεωρητικών του κειμένων, που ακολουθεί στο επόμενο υποκεφάλαιο, αναδεικνύει με μεγαλύτερη σαφήνεια το εννοιολογικό υπόβαθρο της σκέψης του και τη συμβολή του στη διαμόρφωση του Landscape Urbanism.

¹⁵ Το *Field Operations* είναι το γραφείο που ίδρυσε ο James Corner με έδρα τη Νέα Υόρκη και διεθνή δράση στον σχεδιασμό αστικών και οικολογικών τοπίων. (Corner, Curriculum vitae, 2024)

¹⁶ Ο όρος «μεταφορικά πεδία δοκιμής» χρησιμοποιείται από τον ίδιο τον Corner για να δηλώσει ότι τα έργα δεν εφαρμόζουν θεωρία, αλλά τη διαμορφώνουν μέσω της πράξης. (Corner & Hirsch, 2014, σ. 31)

¹⁴ Ο Ian McHarg υπήρξε ιδρυτική φυσιογνωμία της οικολογικής προσέγγισης στον σχεδιασμό τοπίου και ιδρυτής του προγράμματος MLA στο University of Pennsylvania. (Corner & Hirsch, 2014, σ. 14)

3.2. Η ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΥ JAMES CORNER ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ LANDSCAPE URBANISM

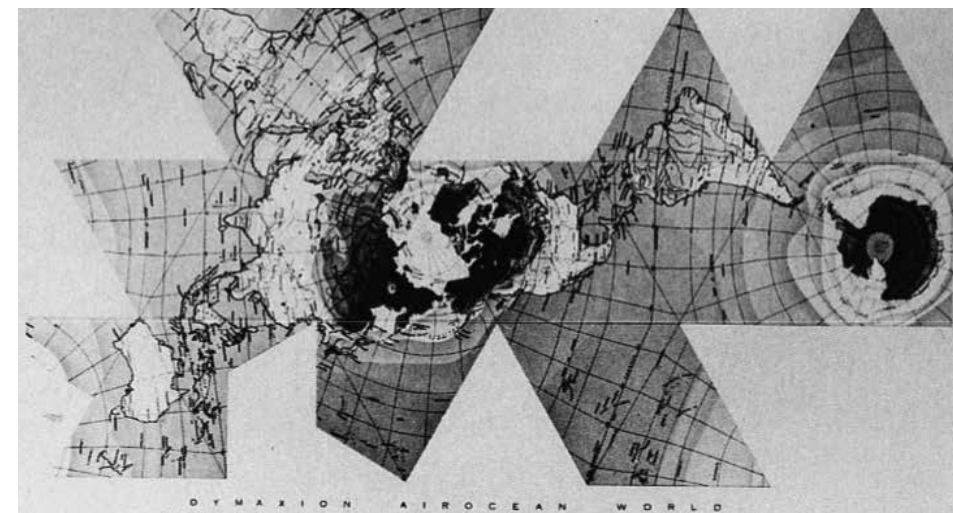
3.2.1. Η ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΣΥΛΛΗΨΗΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΤΟΠΙΟΥ

Η έννοια της χαρτογράφησης στο θεωρητικό πλαίσιο του Landscape Urbanism αποκτά μια ιδιαίτερα σημαντική θέση, καθώς αναγνωρίζεται ως θεμελιώδης μέθοδος ερμηνείας, ανάλυσης και εν δυνάμει ανασχηματισμού του τοπίου. Ο James Corner, στο δοκίμιο του «The Agency of Mapping» (1999), υποστηρίζει πως η χαρτογράφηση δεν περιορίζεται στην απλή καταγραφή ή στην περιγραφή της πραγματικότητας του τοπίου, αλλά αποτελεί μια ενεργή διαδικασία μέσω της οποίας αποκαλύπτονται μη φανερές δομές, αλληλεπιδράσεις και δυναμικές που δεν είναι ορατές με την πρώτη ματιά ή δεν αναδεικνύονται μέσω συμβατικών προσεγγίσεων (Corner, 1999).

Σύμφωνα με τον Corner, η δυναμική της χαρτογράφησης προέρχεται από την ικανότητά της να διαμορφώνει νέες οπτικές και ερμηνείες του χώρου. Δεν πρόκειται για μια ουδέτερη τεχνική, αλλά για ένα ενεργητικό εργαλείο που συμβάλλει στον ανασχηματισμό των αντιλήψεων για τον χώρο, διευρύνοντας τις ερμηνευτικές και σχεδιαστικές δυνατότητες (Corner, 1999) (Shannon, 2006).

Χαρακτηριστικά, ο Corner χρησιμοποιεί τον χάρτη «Dymaxion Airocean World» του Buckminster Fuller ¹⁷ (Εικ.14), για να δείξει ότι ακόμη και μια «τεχνική» σύμβαση όπως η αδιαμφισβήτητη τοποθέτηση του Βορρά στην κορυφή ενσωματώνει ιεραρχίες και σχέσεις εξουσίας. Η σύμβαση αυτή, όπως υπογραμμίζει, δεν προέκυψε τυχαία αλλά συνδέεται με την παγκόσμια και οικονομική επέκταση της βόρειας Ευρώπης και με τις ναυσιπλοϊκές

¹⁷ Αμερικανός αρχιτέκτονας, εφευρέτης και θεωρητικός του σχεδιασμού, γνωστός για τις γεωδαιτικές κατασκευές και τον χάρτη Dymaxion Airocean World.

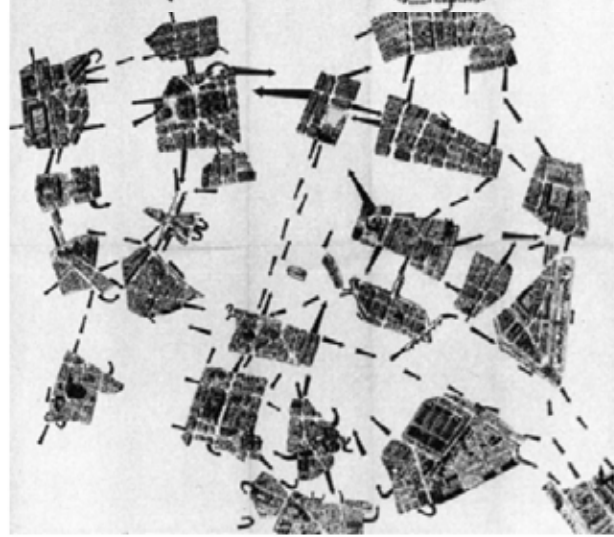


ΕΙΚΟΝΑ 14: BUCKMINSTER FULLER, DYNAMION
AIROCEAN WORLD. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ CORNER ΓΙΑ ΤΗΝ
«ΔΡΑΣΗ» ΤΗΣ ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΞΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ
ΧΑΡΑΚΤΗΡΑ ΤΟΥ ΣΥΜΒΑΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ
«ΒΟΡΡΑΣ ΕΠΑΝΩ». (CORNER, THE AGENCY OF MAPPING:
SPECULATION, CRITIQUE AND INVENTION, 1999)

της ανάγκης. Μέσα από αυτήν την ανάγνωση αναδεικνύεται η «δράση» (agency) της χαρτογράφησης: η ικανότητά της να διαμορφώνει τον τρόπο που αντιλαμβανόμαστε και ιεραρχούμε τον κόσμο (Corner, 1999, σ. 91).

Προς αυτή την κατεύθυνση, ο Corner εισάγει τέσσερις διαφορετικούς τρόπους πρακτικής της χαρτογράφησης: τη «περιπλάνηση» (drift), τη «διαστρωμάτωση» (layering), τη πρακτική του «επιτραπέζιου παιχνιδιού» (game-board), και τη «λογική της ρίζας» (rhizome). Καθένας από αυτούς τους τρόπους αντιστοιχεί σε διαφορετικά πλαίσια αντίληψης, επεξεργασίας και σχεδιαστικής αξιοποίησης του τοπίου. Ο Weller επισημαίνει ότι τέτοιες τεχνικές συγκροτούν μια διαφορετική λογική σχεδιασμού, όπου η χαρτογράφηση λειτουργεί ως μηχανισμός ενεργοποίησης και όχι ως εργαλείο που προϋποθέτει μια ενιαία, δεσμευτική συνολική λύση (Weller, 2001).

Η «περιπλάνηση», αφορά την προσέγγιση του χώρου μέσω της άμεσης εμπειρίας και της βιωματικής παρατήρησης, χωρίς εκ των προτέρων καθορισμένα σχήματα ή στόχους. Η προσέγγιση αυτή επιτρέπει στον σχεδιαστή να αναγνωρίσει τις μικρές, εφήμερες και ανεπαίσθητες ποιότητες που διαμορφώνουν την εμπειρία του χώρου, καταγράφοντας τα συμβάντα και τις σχέσεις που αποκαλύπτονται μέσα από τη διαδικασία της ελεύθερης περι- →



ΕΙΚΟΝΑ 15 : GUY DEBORD, THE NAKED CITY (1957). ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗΣ ΤΗΣ DÉRIVE, ΟΠΟΥ ΟΙ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΔΙΑΔΡΟΜΕΣ ΜΕΤΑΤΡΕΠΟΝΤΑΙ ΣΕ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΟΥΣ ΧΑΡΤΕΣ ΠΟΥ ΥΠΟΝΟΜΕΥΟΥΝ ΚΥΡΙΑΡΧΕΣ ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΞΟΥΣΙΑΣΤΙΚΕΣ ΛΟΓΙΚΕΣ. (CORNER, THE AGENCY OF MAPPING: SPECULATION, CRITIQUE AND INVENTION, 1999)

πλάνησης (Corner, 1999, σ. 95). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο χάρτης The Naked City του Guy Debord¹⁸ (1957), όπου η πρακτική της περιπλάνησης¹⁹ αποτυπώνεται ως εναλλακτική χαρτογράφηση των αστικών διαδρομών, υπονομεύοντας τις κυρίαρχες αναγνώσεις και τα αυταρχικά καθεστώτα (Corner, 1999, σ. 95). Η μέθοδος της «διαστρωμάτωσης», επιτρέπει την επεξεργασία του τοπίου μέσω της συστηματικής υπέρθεσης διαφορετικών στρώσεων πληροφορίας, όπως οικολογικών, κοινωνικών, ιστορικών και μορφολογικών στοιχείων. Η προσέγγιση αυτή δεν επιδιώκει μια ενοποιημένη ή συνοδική ανάγνωση, αλλά αντίθετα επιτρέπει στις διαφορετικές στρώσεις να συνυπάρχουν, να αντιπαράγονται και να αποκαλύπτουν την πολυπλοκότητα και τις εσωτερικές τους εντάσεις (Corner, 1999, σ. 95).

Το μοντέλο του «επιτραπέζιου παιχνιδιού», εισάγει μια προσέγγιση όπου το τοπίο αντιμετωπίζεται ως πεδίο δοκιμών και στρατηγικών προβολών, σαν ένα επιτραπέζιο παιχνίδι. Στο πλαίσιο αυτό, η χαρτογράφηση λειτουργεί ως ένας μηχανισμός διερεύνησης εναλλακτικών πιθανοτήτων, μέσω της θέσπισης κανόνων και της εκτέλεσης σεναρίων, που δοκιμάζουν τις μελλοντικές δυναμικές και αλλαγές του χώρου. Πρόκειται για μια διαδικασία η οποία εξετάζει πώς ο χώρος μπορεί να επαναπροσδιορίζεται συνεχώς μέσα από διαφορετικές αλληλεπιδράσεις και μεταβολές (Corner, 1999, σ. 96). Ενδεικτικό είναι το παράδειγμα του Raoul Bunschoten, ο οποίος οργανώνει ένα σύνολο θεματικών πλαισίων χαρτογράφησης, όπου καταγράφονται κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες, οι φορείς που τις επηρεάζουν, καθώς και οι θεσμοί που τις καθιερώνουν στον χώρο. Κάθε πλαίσιο επιτρέπει το «παιχνίδι» συγκεκριμένων παραμέτρων, ενώ η συνοδική τους επικάλυψη αποδίδει την πολυπλοκότητα του αστικού περιβάλλοντος. (Corner, 1999, σ. 96).

¹⁸ Γάλλος θεωρητικός, συγγραφέας και ιδρυτής της Situationist International (1957), ένα καλλιτεχνικό και πολιτικό, θεωρητικό κίνημα, με κεντρική συμβολή στην κριτική του αστικού χώρου και στην έννοια της dérive.

¹⁹ Πρακτική αστικής περιπλάνησης που αναπτύχθηκε από την Situationist International τη δεκαετία του 1950, περιγράφει τη βιωματική κίνηση στην πόλη χωρίς προκαθορισμένη πορεία

Η έννοια της «ρίζας», αντλεί από τη θεωρία των Deleuze και Guattari και αφορά μια μη γραμμική, πολυεστιακή και ανοιχτή δομή οργάνωσης. Η λογική του «ριζώματος», αντιτίθεται σε ιεραρχικές προσεγγίσεις, προωθώντας αντίθετα την πολυπλοκότητα, τη διασπορά και τη συνεχή ανασυγκρότηση των σχέσεων που συγκροτούν το τοπίο. Μέσω της χαρτογράφησης ως rhizome, το τοπίο ερμηνεύεται ως ένα συνεχώς εξελισσόμενο δίκτυο σχέσεων και αλληλεπιδράσεων, όπου η σημασία και η μορφή αναδύονται δυναμικά από τις συνθήκες που διαρκώς μεταβάλλονται (Corner, 1999, σ. 98).

Η παραπάνω προσέγγιση ενισχύεται περαιτέρω από την έννοια της «εννοιολογικής εικόνας» (eidetic image), την οποία ο Corner αναλύει στο δοκίμιο «Eidetic Operations and New Landscapes» (1999). Σε αυτήν την περίπτωση, η χαρτογράφηση κατανοείται ως διαδικασία που παράγει ένα εννοιολογικό πλαίσιο το οποίο επιτρέπει στον σχεδιαστή να επεξεργαστεί δημιουργικά τις δυνατότητες του χώρου (Corner, 1999).

Αν και η χαρτογράφηση, όπως την αναλύει ο Corner, αναδεικνύεται ως δημιουργικό εργαλείο παραγωγής νέων ερμηνειών, έχει επικριθεί ότι συχνά μένει στο επίπεδο της αναπαράστασης. Όπως επισημαίνει ο Weller (2001), η υπερβολική εστίαση στην εικονογραφική παραγωγή ενδέχεται να περιορίσει τη δυνατότητά της να μεταφράζεται σε πρακτικές στρατηγικές. Επιπλέον, η πολυπλοκότητα των χαρτογραφικών τεχνικών, αν και αποκαλύπτει κρυφές δομές και πιθανές δυνατότητες, μπορεί να οδηγήσει σε ένα υπερβολικά ανοιχτό πλαίσιο, όπου η σύνθεση χάνει τη σαφήνεια και τον κατευθυντήριο της ρόλο. Αντίστοιχα, η Vicenzotti επισημαίνει ότι η ανοιχτότητα που χαρακτηρίζει τέτοιες πρακτικές μπορεί να λειτουργήσει παραγωγικά, αλλά ταυτόχρονα να εντείνει την ασάφεια του πεδίου όταν δεν συνοδεύεται από σαφείς τρόπους μεθοδολογικής άρθρωσης (Vicenzotti, 2017).



ΕΙΚΟΝΑ 16: RAOUL BUNSCHOTEN, MAP FRAMES (1990S). ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ CORNER ΓΙΑ ΤΟ GAME-BOARD, ΟΠΟΥ ΘΕΜΑΤΙΚΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ ΩΣ ΣΕΝΑΡΙΑ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΤΩΝ ΑΣΤΙΚΩΝ ΣΥΝΘΗΚΩΝ (CORNER, 1999)

3.2.2.

TERRA FLUXUS: ΤΟ ΤΟΠΙΟ ΩΣ ΡΕΥΣΤΗ ΥΠΟΔΟΜΗ

Στο πλαίσιο της θεωρίας του Landscape Urbanism, όπως την αναπτύσσει ο James Corner, το τοπίο νοείται ως ένα μεταβαλλόμενο και εξελισσόμενο σύστημα, το οποίο χαρακτηρίζεται από συνεχή διαδικαστική αναδιάρθρωση και επανασχηματισμό. Στο δοκίμιο «Terra Fluxus» (2006), ο Corner αμφισβητεί τις συμβατικές προσεγγίσεις του αστικού σχεδιασμού που αντιλαμβάνονται το τοπίο ως σταθερό και οριοθετημένο υπόβαθρο, προτείνοντας αντίθετα τη θεώρησή του ως ένα πλέγμα διαδικασιών, σχέσεων και αλληλεπιδράσεων μεταξύ φυσικών στοιχείων, κοινωνικών πρακτικών και πολιτισμικών μεταβολών. Η κατανόηση του τοπίου ως οργανωτικού πεδίου διαδικασιών και σχέσεων συνδέεται με το ευρύτερο επιχείρημα του Waldheim ότι το τοπίο συγκροτείται ως ενεργή πολεοδομική στρατηγική, ικανή να οργανώνει την αστικότητα πέρα από μορφολογικούς κανόνες (Waldheim, 2006). Η έννοια της ροής (fluxus) στο έργο του Corner αναφέρεται στη συνεχή κατάσταση μεταβολών και προσαρμογών που χαρακτηρίζουν το αστικό περιβάλλον. Σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση, ο αστικός σχεδιασμός δεν πρέπει να περιορίζεται στην παραγωγή σταθερών λύσεων, αλλά να επιδιώκει συγκεκριμένες στρατηγικές πρακτικές, όπως η δημιουργία ευέλικτων υποδομών με δυνατότητα μεταβολής χρήσεων, η ενσωμάτωση μηχανισμών προσαρμογής των δημόσιων χώρων ανάλογα με εποχικές αλλαγές ή κοινωνικά συμβάντα, και η ανάπτυξη διαχειριστικών πλαισίων που επιτρέπουν τον συνεχή έλεγχο και ανασχεδιασμό των αστικών λειτουργιών (Corner, 2006, σ. 29).

Ο Corner αναλύει περαιτέρω την έννοια της «επιφανειακής υποδομής» (surface infrastructure), τονίζοντας τη σημασία της ως ένα σύστημα που υποστηρίζει την δυνατότητα της πολλαπλής λειτουργίας και την ευελιξία των αστικών χώρων. Συγκεκριμένα, δρόμοι και δημόσιοι χώροι μπορούν να σχεδιάζονται έτσι ώστε να εξυπηρετούν πολλαπλές λειτουργίες, όπως η διαχείριση υδάτων, η ενεργειακή απόδοση και η ευκολία μετατροπής των χώρων ανάλογα με κοινωνικές και περιβαλλοντικές απαιτήσεις (Corner, 2006, σ. 31). Επιπλέον, στο δοκίμιο Not Unlike Life Itself (2005), ο Corner παρομοιάζει το τοπίο με έναν ζωντανό οργα-

νισμό, ο οποίος βρίσκεται σε διαρκή διάλογο με το περιβάλλον του. Για να εφαρμοστεί στην πράξη αυτή η αντίληψη, προτείνεται ο σχεδιασμός χώρων που μπορούν να εξελίσσονται μέσα από τη χρήση υλικών και δομικών συστημάτων με δυνατότητα μετακίνησης, μεταβολής ή ανακύκλωσης, καθώς και μέσω της δημιουργίας φυσικών συστημάτων που υποστηρίζουν την αυτορρύθμιση και την προσαρμογή στις περιβαλλοντικές αλλαγές (Corner, 2005).

Η θεωρία του Corner, συνεπώς, ενισχύει μια προσέγγιση που αναγνωρίζει τις διαδικασίες ως κεντρικό στοιχείο του αστικού σχεδιασμού, προάγοντας στρατηγικές που επιτρέπουν τη διαρκή αξιολόγηση και αναπροσαρμογή του αστικού περιβάλλοντος. Μέσα από αυτή τη συνεχή επαναξιολόγηση, ο σχεδιασμός γίνεται μια διαδραστική διαδικασία διαχείρισης της αστικής πολυπλοκότητας, με στόχο την αποτελεσματική ανταπόκριση στις συνεχείς και απρόβλεπτες αλλαγές της σύγχρονης πόλης.

Παρά τη γοητευτική δυναμική του όρου «Terra Fluxus», η οποία αναδεικνύει τον μεταβαλλόμενο χαρακτήρα του αστικού τοπίου, ο Weller (2001), υπογραμμίζει ότι η συμβολή του Corner κινδυνεύει να παραμείνει στο επίπεδο της μεταφοράς. Η εικόνα της «ρευστής γης» προσφέρει έναν ισχυρό εννοιολογικό μηχανισμό, αλλά η απουσία σαφών εργαλείων εφαρμογής μπορεί να περιορίσει την πρακτική της αξία. Ωστόσο η συγκεκριμένη άποψη διαψεύδεται στο βάθος το χρόνου μέσω των πρακτικών εφαρμογών του Corner βασισμένων σε αυτή τη θεωρία.

2.3.2.

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΟΝ ΧΡΟΝΟ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟΝ JAMES CORNER

Ο James Corner εντάσσει τον σχεδιασμό με βάση τη διαδικασία στον πυρήνα της θεωρίας του Landscape Urbanism, προσδιορίζοντάς τον ως μια στρατηγική που οργανώνει τις χωρικές και χρονικές συνθήκες της μεταβολής. Στο κείμενο Not Unlike Life Itself: Landscape Strategy Now (2005), υποστηρίζει ότι ο σχεδιασμός συνίσταται στην ενορκήστρωση πεδίων μέσα από τα οποία μπορούν να ενεργοποιηθούν διαδικασίες που παράγουν μετασχηματισμούς (Corner, 2005). →

Αφετηρία αυτής της θεώρησης αποτελεί η αντίληψη των «processes over time», δηλαδή του χρόνου ως θεμελιώδους παραμέτρου του σχεδιασμού. Στο Terra Fluxus, ο Corner περιγράφει την πόλη και το τοπίο ως συστήματα ροών και σχέσεων που αναπτύσσονται μέσα στον χρόνο (Corner, 2006). Ο σχεδιασμός, επομένως, οφείλει να ενσωματώνει την έννοια της διαδοχής, της προσαρμογής και της συνεχούς εξέλιξης, μετατρέποντας τον χρόνο σε παραγωγικό εργαλείο της σύνθεσης. Η δυναμική αυτή εξειδικεύεται περαιτέρω με την έννοια του «staging of processes», όπου τα έργα διαμορφώνονται ως σκηνικά πεδία αλληλεπίδρασης κοινωνικών, οικολογικών και ν παραμέτρων υποδομής (Corner, 2005). Στο πλαίσιο αυτό, η στρατηγική του σχεδιασμού διαμορφώνει συνθήκες για διαδοχικές φάσεις και μετασχηματισμούς. Εργαλεία όπως το «phasing» (διαδοχικές φάσεις υλοποίησης) και το «contingency» (εναλλακτικά σενάρια/προσαρμοστικότητα) εντάσσονται σε αυτή τη λογική, επιτρέποντας σε κάθε στάδιο να παράγει το υπόβαθρο για την εξέλιξη του επόμενου (Corner, 2005). Η μεθοδολογική αυτή λογική αποκτά οργανικό χαρακτήρα μέσω της έννοιας της «propagation» (αναπαραγωγή/διάδοση)²², την οποία ο Corner δανείζεται από τον Stuart Kauffman²³. Ορίζει τα έργα ως «propagating organizations» (οργανισμοί που αναπαράγονται/εξελισσονται) που παράγουν νέες μορφές και προγράμματα μέσα από την ίδια τους τη διαδικασία (Corner, 2005). Το τοπίο προσεγγίζεται έτσι ως ζωντανός οργανισμός, ικανός να αναπτύσσει συνεχώς νέες δυνατότητες μέσα από τη δική του δυναμική (Corner, 2005). Κάθε έργο λειτουργεί ως «context-specific unfolding» (εξέλιξη προσαρμοσμένη στο συγκεκριμένο πλαίσιο), μια διαδικασία διαρκούς ανάδυσσης που επιτρέπει στην καινοτομία να προκύπτει από την εσωτερική του εξέλιξη (Corner, 2005).

²² Η έννοια της propagation (αναπαραγωγή/διάδοση) προέρχεται από τη βιολογία και τη θεωρία των αυτοοργανωμένων συστημάτων του Stuart Kauffman. Περιγράφει το πώς ένα σύστημα δεν μένει στατικό, αλλά αναπαράγεται και παράγει νέες μορφές μέσα από την ίδια του τη λειτουργία. Δεν έχει δηλαδή μια «τελική μορφή» κάθε στάδιο ανοίγει τον δρόμο για επόμενα, με τρόπο που θυμίζει τη βιολογική ανάπτυξη οργανισμών.

²³ Ο Stuart Kauffman είναι θεωρητικός της βιολογίας και της πολυπλοκότητας, γνωστός για τις μελέτες του σχετικά με την αυτοοργάνωση και τα μη-γραμμικά δυναμικά συστήματα, οι οποίες επηρέασαν τη μεταφορά της έννοιας αυτής στον σχεδιασμό τοπίου.

Το «process-based design» είναι μια μεθοδολογία που αλληλάζει τον ρόλο του σχεδιαστή. Ο χρόνος γίνεται εργαλείο, οι διαδικασίες οργανώνονται σε αλληλουχίες που ανοίγουν νέες δυνατότητες και οι μορφές λειτουργούν ως κατευθύνσεις της ύλης. Ο σχεδιαστής δρα ως διαμεσοληβητής που θέτει σε κίνηση συστήματα με ικανότητα συνεχούς ανανέωσης, έτσι το έργο παραμένει ανοικτό και εξελισσόμενο. Η έμφαση του Corner στον σχεδιασμό που βασίζεται στη διαδικασία, αναδεικνύει μια προσέγγιση, όπου ο χρόνος, η αβεβαιότητα και η προσαρμοστικότητα γίνονται θεμελιώδη στοιχεία της σύνθεσης

3.2.4.

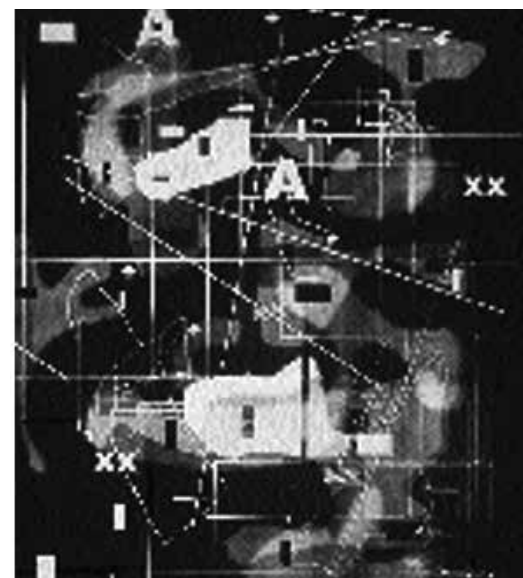
ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ, ΦΑΝΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΒΟΛΙΚΕΣ ΤΕΧΝΙΚΕΣ

Η θεωρητική επεξεργασία του James Corner για τον ρόλο της αναπαράστασης στον σχεδιασμό τοπίου στηρίζεται στην αναγνώριση της εικόνας ως δημιουργικού και παραγωγικού εργαλείου. Στο κείμενο Eidetic Operations and New Landscapes (1999), ορίζει τις «ειδετικές εικόνες» (eidetic images) ως νοητά κατασκευάσματα που περιλαμβάνουν οπτικές, ακουστικές, απτικές, γνωστικές και διαισθητικές πληροφορίες, επηρεάζοντας άμεσα τον τρόπο με τον οποίο συλλαμβάνεται και αποκτά μορφή ο χώρος. Η εικόνα, σύμφωνα με τον Corner, δεν περιορίζεται μόνο στην ουδέτερη καταγραφή μιας κατάστασης, αλλά μπορεί να αποτελέσει ένα «πεδίο δράσης» όπου παράγονται και ενεργοποιούνται χωρικές αλληλεπιδράσεις.

Η ανάλυσή του επεκτείνεται στην κριτική των κυρίαρχων σχεδιαστικών προσεγγίσεων που περιορίζουν το τοπίο σε σκηνοθετημένες, θεαματικές μορφές που αποσκοπούν κυρίως στην αισθητική. Ο Corner αναφέρεται σε εντυπωσιακές προοπτικές απεικονίσεις, θεματικά πάρκα ή σκηνικά τοπία, στα οποία παραμε-



ΕΙΚΟΝΑ 17: SESHU, WATER AND MOUNTAIN, 1495. TOKYO NATIONAL MUSEUM. Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΗΣ ΡΙΨΗΣ ΚΑΙ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑΣ ΜΕΛΑΝΙΟΥ ΔΙΝΕΙ ΕΜΦΑΣΗ ΣΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΟΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΑΝΤΙ ΣΤΟ ΤΕΛΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ. ΤΟ ΕΡΓΟ ΑΝΑΔΕΙΚΝΥΕΙ ΤΗ ΦΑΝΤΑΣΙΑΚΗ ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΚΑΙ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ GENERATIVE PROCESS ΣΤΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΟΠΙΟΥ. (CORNER, 1999)



ΕΙΚΟΝΑ 18: ΕΙΚ. Χ. LVSJÖ GAMEBOARD, JAMES CORNER, 1999. ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ IDEOGRAMMATIC ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗΣ

Ποιούνται οι λειτουργικές, κοινωνικές και οικολογικές του παράμετροι (Corner, 1999). Πιο συγκεκριμένα, αναδεικνύει τον κίνδυνο η εικόνα να λειτουργήσει ως μέσο αποστασιοποίησης, προβάλλοντας έναν ιδεατό και νοσταλγικό κόσμο που αποκόπτει τον θεατή από ζητήματα όπως η κοινωνική ανισότητα, η περιβαλλοντική υποβάθμιση, οι πολιτικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων και οι χωρικές στρατηγικές που διαμορφώνουν τις σύγχρονες πόλεις (Corner, 1999). Οι οπτικές τεχνικές, όπως η συνοπτική ή η προοπτική θέαση, περιγράφονται ως μηχανισμοί που όταν χρησιμοποιούνται άκριτα, δύνανται να επιβάλουν ενιαία, ελεγχόμενη εικόνα του χώρου και να αποσβένουν τις διαφοροποιήσεις του (Corner, 1999).

Για να διευρύνει τη συζήτηση, ο Corner επαναφέρει τις έννοιες «επινοημένο τοπίο» (landskip) και «βιωμένο τοπίο» (landschaft) (Corner, 1999b, σ. 157–158). Ο όρος «landskip» σχετίζεται με την αισθητική και τεχνητά διαμορφωμένη αντίληψη του τοπίου, που εστιάζει στην οπτική σύνθεση, το κάδρο και τη θεαματική παρουσίαση. Ο όρος «landschaft», αντίθετα, περιγράφει τον χώρο όπως συγκροτείται από τη συνεχή χρήση, τις κοινωνικές σχέσεις και τις διαδικασίες που εξελίσσονται στον χρόνο (Corner, *Eidetic Operations and New Landscapes*, 1999). Ο Corner υπογραμμίζει ότι ο σχεδιασμός οφείλει να λαμβάνει υπόψη και τις δύο αυτές διαστάσεις, ώστε να παράγει έργα που συνδυάζουν την οπτική δύναμη με την κοινωνική και

χωρική λειτουργικότητα (Corner, 1999b, σ. 158).

Σε αυτό το πλαίσιο, ο Corner προτείνει τις «ειδητικές λειτουργίες» (eidetic operations) ως μεθοδολογικό πλαίσιο για τον σχεδιασμό (Corner, *Eidetic Operations and New Landscapes*, 1999). Οι λειτουργίες αυτές στοχεύουν στη δημιουργία συνθηκών που διευκολύνουν την ανάδυση γεγονότων, σχέσεων και χωρικών δυνατοτήτων. Βασίζονται σε τεχνικές που ενισχύουν την παραγωγική διάσταση της αναπα-

ράστασης. Τα «εικονοκείμενα» (imagetexts) συνδυάζουν εικόνα και λόγο, αλληλοεπιδρώντας για την παραγωγή μη ορατών συλλήψεων. Τα «ιδεογράμματα» (ideograms) συμπυκνώνουν χωρικές και πολιτισμικές σχέσεις σε αφαιρετικά σχήματα, παρέχοντας καθοδήγηση στη σχεδιαστική διαδικασία. Οι «χαρτογραφήσεις δεδομένων» (datascapes) μετατρέπουν κανονιστικές και ποσοτικές πληροφορίες σε δυναμικά χωρικά σενάρια, αποκαλύπτοντας υποκείμενες δομές και τάσεις. Παράλληλα, η «διαστρωμάτωση» (layering) και το «μοντάζ» (montage) ενοποιούν ετερογενή στοιχεία και πολλαπλά επίπεδα πληροφορίας, ενισχύοντας την πολυπλοκότητα και τη διασύνδεση του σχεδιαστικού αποτελέσματος (Corner, 1999).

Οι προβολικές τεχνικές που περιγράφει ο Corner (Corner, 1999), χρησιμοποιούν την αναπαράσταση ως εργαλείο έρευνας και πρόβλεψης, ώστε ο σχεδιασμός να παραμένει ανοικτός και εξελισσόμενος. Έτσι αποκτά στρατηγικό, διαχρονικό χαρακτήρα που προσαρμόζεται στις αλλαγές και παράγει τοπία λειτουργικά, πολιτισμικά ουσιαστικά και κοινωνικά ενεργά.



ΕΙΚΟΝΑ 19: JAMES CORNER, IDEOGRAM, GREENPORT HARBORFRONT, 1996.
ΤΟ ΙΔΕΟΓΡΑΜΜΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΕΙ ΩΣ ΣΥΝΘΕΤΗ ΜΟΡΦΗ COMPOSITE IMAGING, ΟΠΟΥ ΛΕΞΕΙΣ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ ΣΥΝΤΙΘΕΝΤΑΙ ΣΕ ΕΝΙΑΙΟ ΠΕΔΙΟ. ΤΕΤΟΙΑ IMAGETEXTS ΠΡΟΒΑΛΛΟΥΝ ΝΕΕΣ ΣΥΛΛΗΠΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ, ΥΠΕΡΒΑΙΝΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗΣ ΚΑΙ ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΠΡΟΒΟΛΙΚΗ ΦΑΝΤΑΣΙΑ.

3.3. ΚΡΙΤΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΟΛΗΣ ΤΟΥ CORNER

Οι θεωρητικές και μεθοδολογικές καινοτομίες του James Corner συνιστούν βασικό σημείο μετάβασης για το πεδίο του Landscape Urbanism, καθώς επαναπροσδιορίζουν τόσο τα εργαλεία όσο και τη διαδικασία του σχεδιασμού. Η συμβολή του αναγνωρίζεται από τον Richard Weller, ο οποίος σε μια σειρά κειμένων του επισημαίνει ότι ο Corner μετατοπίζει το ενδιαφέρον του σχεδιασμού από τη μορφή στη διαδικασία και από το αντικείμενο στο πεδίο των σχέσεων. Στο κείμενο «An Art of Instrumentality»: Thinking through Landscape Urbanism (Weller, 2006) ο συγγραφέας επισημαίνει ότι ο Corner εισάγει μια νέα μεθοδολογία που αντιμετωπίζει το τοπίο ως ένα σύστημα που συνδυάζει και οργανώνει δεδομένα, προγράμματα και διαδικασίες σε μια ενιαία, ζωντανή σύνθεση. Ο Weller τονίζει ότι αυτή η μεθοδολογική στροφή αποτελεί σημείο τομής μεταξύ θεωρίας και πράξης, αφού το τοπίο αποκτά ρόλο οργάνωσης. Η θεωρητική στάση του Corner, όπως παρατηρεί ο Weller, δεν περιορίζεται στην καλλιτεχνική ή οικολογική διάσταση του σχεδιασμού, αλλά συγκροτεί μια «τέχνη της λειτουργικότητας», όπου η συνθετική πράξη συνδέεται με διαδικασίες παραγωγής, ρών και μεταβολών που υπερβαίνουν τα όρια της μορφολογίας.

Στο κείμενο του «Between Hermeneutics and Datascares», ο Weller (2001) αναλύει τη σημασία αυτής της μετατόπισης μέσα από τη χαρτογράφηση. Όπως προαναφέρθηκε, ο Corner την μετατρέπει από αναλυτικό και περιγραφικό εργαλείο σε ενεργό, προβολικό μηχανισμό σκέψης. Η χαρτογράφηση δεν αποτυπώνει απλώς δεδομένα, αλλά αποκαλύπτει και ταυτόχρονα συγκροτεί σχέσεις μεταξύ φυσικών, κοινωνικών και τεχνικών παραμέτρων, επιτρέποντας τη διατύπωση νέων χωρικών δυνατοτήτων. Ο Weller επισημαίνει ότι αυτή η ερμηνευτική και ταυτόχρονα συνθετική χρήση της αναπαράστασης συνιστά μεθοδολογική καινοτομία, καθώς καθιστά τη διαδικασία παραγωγής σχεδίου εργαλείο δημιουργίας και όχι απλής καταγραφής. Οι τεχνικές του Corner, όπως το «drift», το «layering» και το «game-board»,

οργανώνουν σύνθετα δεδομένα σε διαφορετικές κλίμακες και παράγουν νέες προοπτικές για την εξέλιξη του τοπίου στον χρόνο. Ο Weller χαρακτηρίζει αυτή τη μετατόπιση ως ρήξη με την παραδοσιακή αντίληψη του χάρτη και του «masterplan» (βασικού πλάνου σχεδιασμού), καθώς μεταφέρει τη σχεδιαστική πράξη από τον έλεγχο προς την ενεργοποίηση και από τη μορφή προς τη διαδικασία.

Η συμβολή αυτή αποκτά πρακτική υπόσταση στο έργο του Corner όπως το παρουσιάζει ο Weller (2008) στο «Landscape (Sub)Urbanism». Στο κείμενο αναγνωρίζει την νοοτροπία του Corner ότι ο σχεδιαστής οφείλει να ενεργεί καταλυτικά, συντονίζοντας τις ήδη υπάρχουσες δυναμικές διαδικασίες του τοπίου. Η προσέγγιση αυτή επαναπροσδιορίζει τον ρόλο του σχεδιαστή, ο οποίος δεν παράγει «κλειστά» αποτελέσματα αλλά θέτει συνθήκες μετασχηματισμού, αναδεικνύοντας τον χρόνο και τη μεταβολή ως βασικές συνθετικές παραμέτρους. Ο Weller επισημαίνει ότι αυτή η αντίληψη διαφοροποιεί ριζικά τον τρόπο με τον οποίο ο σχεδιασμός κατανοεί τη σχέση του με την πόλη, καθώς η διαδικασία μετατρέπεται σε πεδίο διερεύνησης και δημιουργίας.

Ο Corner, όπως επισημαίνει ο Weller (2001), οδηγεί έτσι σε έναν επαναπροσδιορισμό της ίδιας της αρχιτεκτονικής τοπίου ως «συνθετικής και στρατηγικής τέχνης». Η μεθοδολογική του καινοτομία δεν αφορά μόνο νέα εργαλεία, αλλά έναν τρόπο σκέψης που επιτρέπει τη σύνθεση διαφορετικών συστημάτων, τη διαχείριση της πολυπλοκότητας και την ενσωμάτωση της χρονικότητας στο σχεδιασμό. Ο Weller αναγνωρίζει σε αυτή τη στάση μια θεωρητική συνέπεια που καθιστά το έργο του Corner κρίσιμο για τη διαμόρφωση της ταυτότητας του Landscape Urbanism. Επισημαίνει ότι κατά αυτό τον τρόπο, η θεωρία μετασχηματίζεται σε πρακτική στρατηγική και η αναπαράσταση σε εργαλείο παραγωγής σχέσεων και δυνατοτήτων.

Συνολικά, μέσα από την ανάλυση του Weller, οι μεθοδολογίες του Corner αναγνωρίζονται ως βαθιά καινοτόμες γιατί συνδέουν τη θεωρία με την πράξη, την αναπαράσταση με τη στρατηγική και τη μορφή με τη διαδικασία, καθιστώντας τον σχεδιασμό πράξη έρευνας, διαπραγμάτευσης και διαρκούς ανασχηματισμού.

4. ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ I – THE HIGH LINE, ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ

4.1. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Το High Line θεωρείται ένα από τα βασικά παραδείγματα μετασχηματισμού υποδομών στη Νέα Υόρκη. Η ιστορία του ξεκινά από τα μέσα του 19ου αιώνα, όταν τα εμπορικά τρένα κινούνταν στο επίπεδο του δρόμου κατά μήκος της Δέκατης Λεωφόρου, δημιουργώντας επικίνδυνες συνθήκες που της χάρισαν το όνομα «Λεωφόρος του Θανάτου» (Death Avenue). Το 1924, η Επιτροπή Συγκοινωνιών της Νέας Υόρκης αποφάσισε την απομάκρυνση των ισόπεδων γραμμών, ανοίγοντας τον δρόμο για τον σχεδιασμό του υπερυψωμένου δικτύου που θα εξελισσόταν στο High Line (High Line, n.d.). Η ιστορία του High Line εντάσσεται στο πλαίσιο των μεγάλων μεταβολών που σημάδεψαν την πόλη κατά τον 20ό αιώνα και συνδέεται στενά με την εξέλιξη του βιομηχανικού και μεταβιομηχανικού της τοπίου (The High Line, x.x.). Η υπερυψωμένη σιδηροδρομική γραμμή κατασκευάστηκε την περίοδο 1929–1934 ως τμήμα του «Εργου Βελτίωσης της Δυτικής Ακτής» (West Side Improvement Project)²⁴, υπό την ηγεσία του Robert Moses (The High Line, x.x.). Στόχος της ήταν να εξαλείψει τις επικίνδυνες ισόπεδες διασταυρώσεις των τρένων με τους δρόμους και να βελτιώσει την αποδοτικότητα των μεταφορών, συνδέοντας απευθείας τις αποθήκες και τα εργοστάσια της περιοχής με το σιδηροδρομικό δίκτυο (Rosa & Linder, 2017). Η υποδομή αυτή, με μήκος περίπου 2,3 χιλιομέτρων, αποτέλεσε για δεκαετίες βασικό μηχανισμό τροφοδοσίας της πόλης, ιδιαίτερα σε είδη διατροφής, καθώς τα τρένα μετέφεραν προϊόντα απευθείας στην καρδιά της βιομηχανικής ζώνης (Rosa & Linder, 2017). →

²⁴ Το πρόγραμμα αυτό υλοποιήθηκε στη Νέα Υόρκη την περίοδο 1929–1934 υπό την καθοδήγηση του Robert Moses. Στόχευε στην αναβάθμιση των μεταφορικών υποδομών της δυτικής πλευράς του Μανχάταν, περιλαμβάνοντας αυτοκινητόδρομους, πάρκα και την κατασκευή της υπερυψωμένης σιδηροδρομικής γραμμής High Line.



EIKONA 20: THE HIGH LINE (JAMES CORNER FIELD OPERATIONS, X.X.)

Ωστόσο, ήδη από τη δεκαετία του 1950, η κυριαρχία των οδικών μεταφορών οδήγησε σε σταδιακή υποχώρηση της σημασίας του High Line. Η μείωση της χρήσης του δικτύου κορυφώθηκε τις δεκαετίες του 1960 και 1970, με αποτέλεσμα την αποξήλωση τμημάτων της σιδηροδρομικής υποδομής και την πλήρη εγκατάλειψή της μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1980 (The High Line, x.x.). Σε αυτό το σημείο, το High Line μετατράπηκε σε έναν ανενεργό άξονα που έφερε τα ίχνη μιας βιομηχανικής εποχής σε παρακμή, διαμορφώνοντας στο σώμα της πόλης ένα «αστικό κενό» που δεν εξυπηρετούσε καμία χρήση (Rosa & Linder, 2017). Η κατάσταση αυτή εντάσσεται στις ευρύτερες διεργασίες αποβιομηχάνισης της Νέας Υόρκης, με την παραγωγική δραστηριότητα να εγκαταλείπει τα κέντρα και να αφήνει πίσω της εκτεταμένα υπολειμματικά τοπία (Rosa & Linder, 2017).

Αυτή η εικόνα του εγκαταλελειμμένου High Line μπορεί να αναγνωσθεί ως τυπική περίπτωση «τοπίου υπολειμμάτων» (drosscape), έννοια που εισήγαγε ο Berger (2006) για να περιγράψει τις εκτάσεις που παράγονται ως παραπροϊόντα της αστικής ανάπτυξης και της βιομηχανικής μεταβολής. Τα drosscapes δεν συνιστούν απλώς κενά, αλλά χώρους με αδιευκρίνιστες δυνατότητες, όπου οι νέες χρήσεις μπορούν να αναδυθούν μέσω διαφορετικών στρατηγικών επανένταξης στο αστικό περιβάλλον (Berger, 2006). Το High Line, ως εγκαταλελειμμένη σιδηροδρομική υποδομή που παρέμενε για δεκαετίες στο περιθώριο, ανταποκρίνεται με σαφήνεια σε αυτή την κατηγορία, καταδεικνύοντας τον τρόπο με τον οποίο η αποβιομηχάνιση αφήνει ίχνη που μπορούν να μετατραπούν σε ενεργά πεδία σχεδιασμού.

Η εξέλιξη της σιδηροδρομικής υποδομής υπήρξε αντικείμενο έντονων αντιπαραθέσεων. Κατά τη δεκαετία του 1980, οι «Ιδιοκτήτες Γης του Chelsea» (Chelsea Property Owners)²⁵, άσκησαν πιέσεις για την κατεδάφιση της υποδομής, θεωρώντας την εμπόδιο στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής. Αντίθετα, επιμέρους πρωτοβουλίες, όπως εκείνη του ακτιβιστή Peter Obletz²⁶, προσπάθησαν να αναδείξουν την αξία της διατήρησής →

²⁵Ένωση ιδιοκτητών γης και ακινήτων στην περιοχή του Chelsea (Manhattan), η οποία τη δεκαετία του 1980 ζήτησε επίμονα την κατεδάφιση του High Line, θεωρώντας το εμπόδιο για την οικονομική ανάπτυξη και την αξιοποίηση της περιοχής.

²⁶Ο Peter Obletz ήταν δικηγόρος και ακτιβιστής στη Νέα Υόρκη. Από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 ανέλαβε πρωτοβουλίες για τη διάσωση του High Line, καταθέτοντας προσφυγές στα δικαστήρια και οργανώνοντας δράσεις υπέρ της διατήρησής του. Παρά τις προσπάθειές του, δεν κατάφερε να αποτρέψει την προοπτική κατεδάφισης εκείνη την περίοδο.



ΕΙΚΟΝΑ 21: Η ΔΕΚΑΤΗ ΛΕΩΦΟΡΟΣ («ΛΕΩΦΟΡΟΣ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ») ΜΕ ΕΜΠΟΡΙΚΑ ΤΡΕΝΑ ΤΗΣ NEW YORK CENTRAL RAILROAD ΝΑ ΚΙΝΟΥΝΤΑΙ ΣΤΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ, ΔΗΜΙΟΥΡΓΩΝΤΑΣ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΕΖΟΥΣ (THE HIGH LINE, X.X.).

ΕΙΚΟΝΑ 22: ΤΟ ΝΕΟΚΑΤΑΣΚΕΥΑΣΜΕΝΟ ΥΠΕΡΥΨΩΜΕΝΟ ΔΙΚΤΥΟ ΤΟΥ HIGH LINE (1929–1934), ΤΜΗΜΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΒΕΛΤΙΩΣΗΣ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΑΚΤΗΣ (WEST SIDE IMPROVEMENT PROJECT), ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΜΕ ΑΤΜΟΜΗΧΑΝΗ ΤΗΣ NEW YORK CENTRAL RAILROAD (THE HIGH LINE, X.X.).



της, χωρίς ωστόσο άμεσο αποτέλεσμα (Rosa & Linder, 2017). Το 1999 αποτέλεσε σημείο καμπής, καθώς ιδρύθηκε η οργάνωση «Φίλοι του High Line» (Friends of the High Line), με πρωτοβουλία των Joshua David και Robert Hammond²⁷. Η δράση της επικεντρώθηκε στη διάσωση της υποδομής και στην προώθηση της ιδέας επανάχρησής της ως δημόσιο χώρο (The High Line, x.x.) (Rosa & Linder, 2017).

Η μελέτη Reclaiming the High Line²⁸, που δημοσιεύτηκε το 2002, προσέδωσε νέα επιχειρήματα στη συζήτηση, ενώ η υποστήριξη του δημάρχου Michael Bloomberg²⁹ και η θεσμική ενσωμάτωση του έργου στο πολεοδομικό πλαίσιο της περιοχής μέσω του «ανασχεδιασμού του West Chelsea» (West

²⁷Ο Joshua David, δημοσιογράφος, και ο Robert Hammond, καλλιτέχνης και επιχειρηματίας, ήταν κάτοικοι της περιοχής Chelsea όταν πληροφορήθηκαν τα σχέδια κατεδάφισης του High Line. Το 1999 ίδρυσαν την οργάνωση Friends of the High Line, με στόχο την προστασία της υποδομής και την ανάδειξη της ως δημόσιου χώρου. Μέσα από εκστρατείες ευαισθητοποίησης, συνεργασίες με την τοπική κοινότητα και την κινητοποίηση πολιτικών και οικονομικών υποστηρικτών, κατάφεραν να μετατρέψουν μια εγκαταλελειμμένη σιδηροδρομική γραμμή σε διεθνές παράδειγμα επανάχρησης βιομηχανικών υποδομών.

²⁸Η μελέτη αυτή εκπονήθηκε από την οργάνωση Friends of the High Line σε συνεργασία με ομάδες σχεδιασμού. Παρείχε τεκμηριωμένες προτάσεις για την επανάχρηση του High Line ως δημόσιου χώρου, συμβάλλοντας καθοριστικά στη θεσμική αποδοχή της ιδέας.

²⁹Ως δήμαρχος της Νέας Υόρκης από το 2002 έως το 2013, ο Bloomberg υπήρξε ένθερμος υποστηρικτής του έργου. Εξασφάλισε θεσμική και οικονομική στήριξη, εντάσσοντας το High Line σε ένα ευρύτερο στρατηγικό σχέδιο αστικής αναζωογόνησης του Μανχάταν.

Chelsea rezoning)³⁰ διαμόρφωσαν το θεσμικό υπόβαθρο για την υλοποίηση της ιδέας (The High Line, x.x.) (Rosa & Linder, 2017). Η απόφαση αυτή σηματοδότησε την αρχή μιας πορείας που θα οδηγήσει στη σταδιακή μετατροπή της σιδηροδρομικής υποδομής σε ένα γραμμικό πάρκο, έργο που ανατέθηκε στον James Corner και το γραφείο Field Operations, με το πρώτο τμήμα να εγκαινιάζεται το 2009 και την ολοκλήρωση του συνόλου να πραγματοποιείται το 2014 (The High Line, x.x.). Η ιστορική διαδρομή του High Line, από την κατασκευή του ως υπερυψωμένη σιδηροδρομική υποδομή μέχρι την εγκατάλειψη και τη μετέπειτα επανάχρησή του, το καθιστά emblematic περίπτωση μελέτης. Δεν αποτελεί μόνο μέρος της τοπικής ιστορίας της Νέας Υόρκης, αλλά και κομμάτι ενός ευρύτερου αστικού πλαισίου που αναδεικνύει τη μετάβαση από την εποχή της βιομηχανικής ανάπτυξης στην αναζήτηση νέων μορφών αστικής ζωής (Rosa & Linder, 2017). Σε αυτό το πλαίσιο, η μετατροπή του High Line εγγράφεται στις διεθνείς συζητήσεις για το «αστικό τοπίο» (urban landscape) και τις δυνατότητες που προσφέρει το Landscape Urbanism (Waldheim →

³⁰ο πολεοδομικό σχέδιο που εγκρίθηκε το 2005 ενσωμάτωσε το High Line στο θεσμικό πλαίσιο της περιοχής. Μέσω αλλαγών στις ζώνες χρήσεων γης, διασφάλισε τη μετατροπή της υποδομής σε δημόσιο πάρκο και ευνόησε παράλληλα την ανάπτυξη νέων οικοδομικών δραστηριοτήτων στην περιοχή.



ΕΙΚΟΝΑ 23 : Ο ΕΓΚΑΤΑΛΕΛΕΙΜΜΕΝΟ HIGH LINE ΣΤΑ ΤΕΛΗ ΤΟΥ 20ΟΥ ΑΙΩΝΑ, ΜΕ ΤΗ ΒΛΑΣΤΗΣΗ ΝΑ ΕΧΕΙ ΚΑΤΑΛΑΒΕΙ ΤΗ ΣΙΔΗΡΟΔΡΟΜΙΚΗ ΥΠΟΔΟΜΗ, ΑΝΤΑΝΑΚΛΩΝΤΑΣ ΤΗΝ ΑΠΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΣΗ ΚΑΙ ΤΑ «ΤΟΠΙΑ ΥΠΟΛΕΙΜΜΑΤΩΝ» (DROSSCAPES) ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΥΟΡΚΗΣ (THE HIGH LINE, X.X.).

C. , 2016). Όπως υπογραμμίζει ο Waldheim (2016) , το έργο του James Corner μέσω του γραφείου Field Operations στο High Line αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα εφαρμογής του Landscape Urbanism. Η πορεία αυτή εξηγεί γιατί το High Line αποτελεί κεντρική περίπτωση μελέτης για την παρούσα έρευνα, συνδέοντας την ιστορική του εξέλιξη με τις νέες θεωρήσεις του αστικού σχεδιασμού.

4.2. ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΦΑΣΕΙΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Ο σχεδιασμός της πρότασης του γραμμικού πάρκου High Line συγκροτήθηκε μέσα από ένα συνεκτικό κύριο πλάνο (masterplan), το οποίο διαμορφώθηκε από το γραφείο του James Corner, Field Operations σε συνεργασία με το αρχιτεκτονικό γραφείο των Diller Scofidio + Renfro καθώς και τον σχεδιαστή κήπων Piet Oudolf (Field Operations, x.x.). Η κεντρική ιδέα του έργου βασίστηκε στη δημιουργία ενός «κήπου περιπλάνησης στον ουρανό», ο οποίος θα είχε τη δυνατότητα να φιλοξενήσει πολλαπλές χωρικές εμπειρίες, διατηρώντας όμως την πλούσια ιστορία του τόπου και αντλώντας από αυτή (Field Operations, x.x.). Οι μελετητές του έργου το αποκαλούν «δανεικό τοπίο» (Field Operations, x.x.). Με αυτό το σκεπτικό, ο σχεδιασμός κινήθηκε με σεβασμό προς το βιομηχανικό αλλά και οικολογικό υπόβαθρο της περιοχής, αξιοποιώντας ταυτόχρονα στο μέγιστο τις χωρικές συνθήκες που παραχωρεί το τοπίο της Νέας Υόρκης και του ποταμού Χάντσον (Field Operations, x.x.).

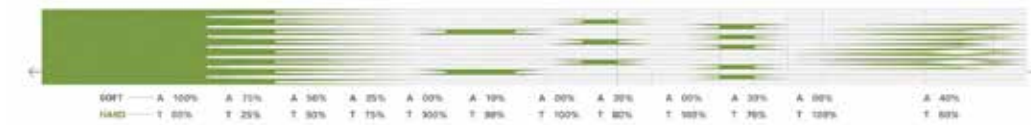
Η κεντρική στρατηγική διατυπώθηκε με γνώμονα την έννοια της «agri-tecture». Πρόκειται για τη σύνθεση των όρων «agriculture» (αγροκαλλιέργεια) και «architecture» (αρχιτεκτονική). Ο όρος αυτός κατασκευάστηκε με σκοπό να περιγράψει ένα υβριδικό σύστημα, το οποίο συνδυάζει την επιστήμη της σύνθεσης των σκληρών επιφανειών με εκείνη της διαχείρισης της γης και των φυσικών πόρων (Diller Scofidio + Renfro, x.x.) (Field Operations, 2010). Με την έννοια αυτή λοιπόν ως θεμέλιο του σχεδιασμού, καθορίστηκε η συνολική οργάνωση του δαπέδου, των φυτεύσεων και του αστικού εξοπλισμού. Ο σχεδιασμός αποτέλεσε το μέσο με το οποίο οι σκληρές και οι μαλακές ζώνες συναντώνται σε ένα αδιάλειπτο συνεχές και διαμορ-

→



ΕΙΚΟΝΑ 24: ΠΑΝΟΡΑΜΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ HIGH LINE ΚΑΤΑ ΜΗΚΟΣ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΠΛΕΥΡΑΣ ΤΟΥ ΜΑΝΧΑΤΑΝ, ΜΕ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΟΤΑΜΟ HUDSON. ΠΗΓΗ: ARQUITECTURA VIVA (2015).

φώνουν μεταβατικές εμπειρίες ανάμεσα στο φυσικό και το τεχνητό, στο πεζόδρομο και τη φύτευση, στην κίνηση και την παύση (Diller Scofidio + Renfro, x.x.) (Field Operations, 2010). Στόχο αποτέλεσε η συνύπαρξη αρχιτεκτονικής και τοπίου, δημιουργώντας παράλληλα μια μορφή που φέρει τη μνήμη του βιομηχανικού παρελθόντος και ταυτοχρόνως δημιουργεί νέες δυνατότητες δημόσιας χρήσης (Ascher & Uffer, 2015).



ΕΙΚΟΝΑ 25: ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ «ΣΚΛΗΡΩΝ» (HARD) ΚΑΙ «ΜΑΛΑΚΩΝ» (SOFT) ΖΩΝΩΝ ΚΑΤΑ ΜΗΚΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ ΤΟΥ HIGH LINE. ΠΗΓΗ: ARQUITECTURA VIVA (2015).

2015). Η ομάδα μελέτης επικείμενη να ενσωματώσει αυτή την εμπειρία στον σχεδιασμό, αφήνοντας «το πράσινο να διεισδύει στο γκρι» και συνθέτοντας ένα τοπίο που συνδέει την πόλη με την άγρια βλάστηση (Millington, 2015). Η εφαρμογή του συστήματος αποτυπώθηκε από έναν κάνναβο γραμμικών, προκατασκευασμένων πλακών σκυροδέματος που «ανασκώνονται» τοπικά, σχηματίζοντας καθίσματα (peel-up benches), ενώ οι αρμοί τους μετατρέπονται σε γραμμικές λωρίδες φύτευσης και αποστράγγισης όμβριων υδάτων (Diller Scofidio + Renfro, x.x.) (Field Operations, 2010). Οι πλάκες ενοποιούνται ομαλά με τη φύτευση μέσω συνεχών «αναδιπλώσεων» της επιφάνειας και μικρών υψομετρικών μεταβολών, έτσι ώστε η κίνηση, η στάση και η φύτευση να συναρθρώνονται σε ένα ενιαίο, πτυχωτό πεδίο (Diller Scofidio + Renfro, x.x.) (James Corner Field Operations; Diller Scofidio + Renfro, 2015). Με τον τρόπο αυτό διαμορφώθηκε μια ρευστή μετάβαση ανάμεσα στο τεχνητό και το φυσικό, που επέτρεψε την ανάπτυξη ενός ποικιλόμορφου δημόσιου χώρου (Ascher & Uffer, 2015) Παράλληλα, οι μελετητές δήλωναν ότι βασική τους μέριμνα ήταν να «προστατευτεί» το έργο από την αρχιτεκτονική. Ο Ricardo Scofidio έχει αναφέρει χαρακτηριστικά πως στόχος τους ήταν να μην επισκιάσουν τον

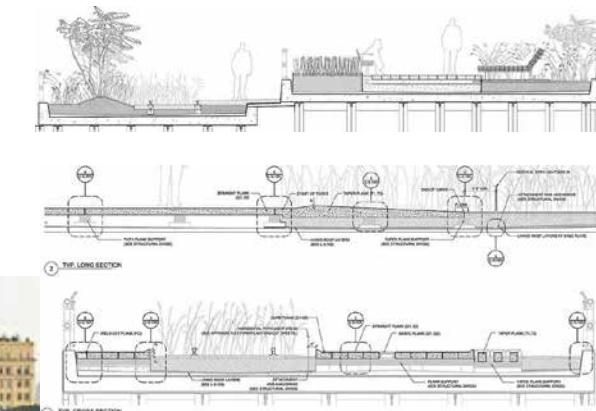
Ένα ακόμη κεντρικό στοιχείο του σχεδιασμού αποτέλεσε η πρόθεση διατήρησης του «πνεύματος παραβίασης» που χαρακτήριζε τον χώρο στην περίοδο της εγκατάλειψης. Όπως τόνισε ο αρχιτέκτονας Charles Renfro, το High Line πριν την ανακαίνιση ήταν ήδη ένα «μη επίσημο πάρκο», στο οποίο η βλάστηση είχε εισχωρήσει μέσα στο σκυρόδεμα και οι άνθρωποι το προσέγγιζαν με τρόπους που δεν ήταν θεσμικά αποδεκτοί (Renfro, 2013, όπως αναφέρεται στο Millington,



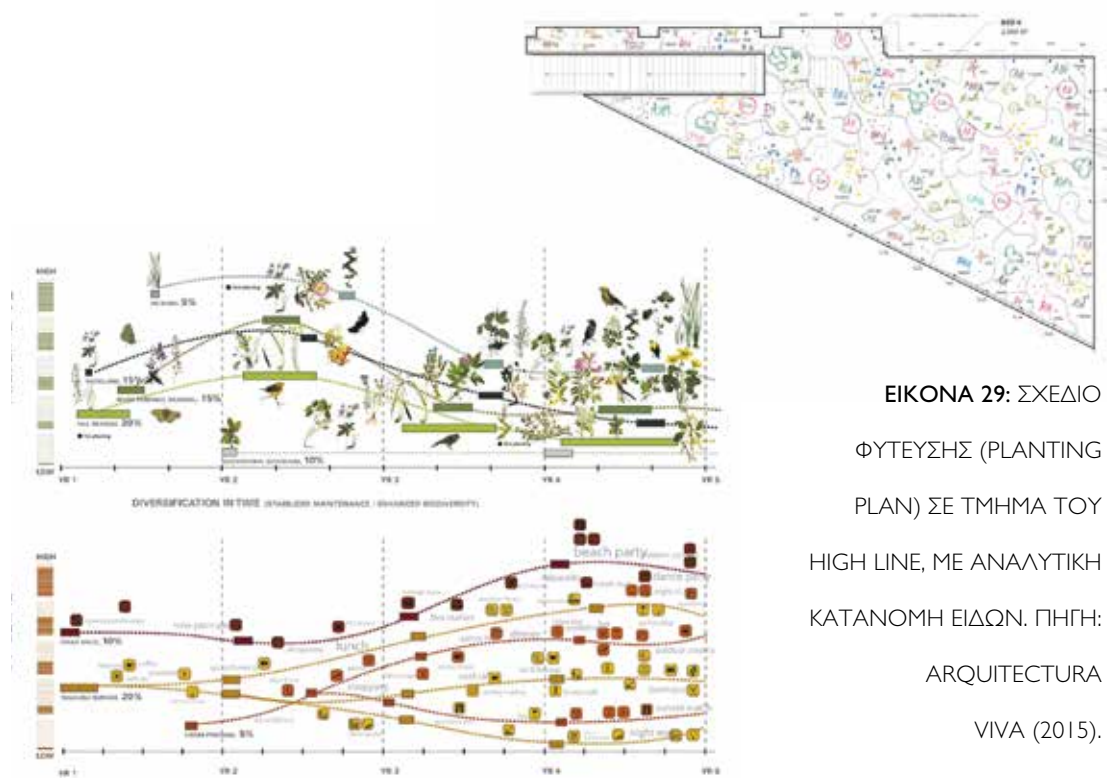
ΕΙΚΟΝΑ 27: ΤΟ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ “PEEL-UP BENCHES”, ΟΠΟΥ ΟΙ ΠΛΑΚΕΣ ΣΚΥΡΟΔΕΜΑΤΟΣ ΑΝΑΣΗΚΩΝΟΝΤΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΩΝΤΑΣ ΚΑΘΙΣΜΑΤΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΙΚΕΣ ΖΩΝΕΣ ΦΥΤΕΥΣΗΣ. ΠΗΓΗ: ARQUITECTURA VIVA (2015).



ΕΙΚΟΝΑ 26: ΟΙ ΦΥΤΕΥΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΝΑΔΥΟΝΤΑΙ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΣΧΙΣΜΕΣ ΤΩΝ ΠΛΑΚΩΝ ΣΚΥΡΟΔΕΜΑΤΟΣ, ΕΚΦΡΑΖΟΝΤΑΣ ΤΗ ΛΟΓΙΚΗ ΤΟΥ «ΠΡΑΣΙΝΟΥ ΠΟΥ ΔΙΕΙΣΔΥΕΙ ΣΤΟ ΓΚΡΙ». ΠΗΓΗ: (DILLER SCOFIDIO + RENFRO, X.X.)



ΕΙΚΟΝΑ 28: ΤΥΠΙΚΕΣ ΤΟΜΕΣ ΤΟΥ HIGH LINE ΠΟΥ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΟΥΝ ΤΗ ΔΙΑΣΤΡΩΜΑΤΩΣΗ ΤΩΝ ΥΛΙΚΩΝ, ΤΗ ΦΥΤΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΑΠΟΣΤΡΑΓΓΙΣΗΣ. ΠΗΓΗ: JAMES CORNER FIELD OPERATIONS & DILLER SCOFIDIO + RENFRO, HIGH LINE PART I (2005).



ΕΙΚΟΝΑ 29: ΣΧΕΔΙΟ ΦΥΤΕΥΣΗΣ (PLANTING PLAN) ΣΕ ΤΜΗΜΑ ΤΟΥ HIGH LINE, ΜΕ ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΕΙΔΩΝ. ΠΗΓΗ: ARCHITECTURA VIVA (2015).

ΕΙΚΟΝΑ 30: ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΚΗΣ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΗΣ ΒΛΑΣΤΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΧΡΗΣΕΩΝ ΣΤΟ HIGH LINE. Η ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΖΕΙ ΤΗΝ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΩΝ ΦΥΤΙΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ ΣΤΟΝ ΧΡΟΝΟ, ΑΝΑΔΕΙΚΝΥΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ ΤΟΥ PROCESS-BASED DESIGN ΚΑΙ ΤΗ ΛΟΓΙΚΗ ΤΗΣ ΣΥΝΕΧΟΥΣ ΜΕΤΑΒΟΛΗΣ. ΠΗΓΗ: ARCHITECTURA VIVA (2015).

ίδιος τονίζει επίσης πως «ήμασταν αφοσιωμένοι στη διατήρηση του High Line και στον βασικό μας στόχο: να παραμείνει απλό, άγριο, ήσυχο και αργό» (Corner, όπως παρατίθεται στο Keskeys, 2015), δίνοντας έμφαση στη σημασία διατήρησης του χαρακτήρα της εγκατάλειψης μέσα από μια αίσθηση απλότητας και ηρεμίας.

χαρακτήρα του χώρου με υπερβολικές χειρονομίες, αλλά να αφήσουν το τοπίο να πρωταγωνιστεί και να εκφράζεται μέσα από λεπτές σχεδιαστικές παρεμβάσεις (Scofidio, 2009, όπως αναφέρεται στο Millington, 2015). Η επιλογή αυτή υπογράμμισε τον ρόλο του τοπίου ως δομικό στοιχείο της εμπειρίας, σε ισορροπία με την αστική υποδομή. Η φύτευση, υπό τη μελέτη του Piet Oudolf, αποτέλεσε καθοριστικό στοιχείο. Η έμπνευση αντλήθηκε από την αυθόρμητη βλάστηση που είχε κατακλύσει τις εγκαταλελειμμένες γραμμές και δημιούργησε ένα φυτικό πλέγμα πολυετών ειδών, με έμφαση στις υφές, τις εναλλαγές των εποχών και τη συμβίωση καλλιιεργημένων και άγριων ειδών (James Corner Field Operations; Diller Scofidio + Renfro, 2015). Η επιλογή αυτή διατήρησε τη μνήμη της εγκατάλειψης και παρήγαγε ένα ζωντανό τοπίο με συνεχείς μεταβολές και εκφραστική εποχικότητα (James Corner Field Operations; Diller Scofidio + Renfro, 2015). Ο James Corner επισημαίνει ότι «μία από τις πιο ισχυρές εντυπώσεις όταν παραβρεθήκαμε πρώτη φορά στο High Line ήταν η αίσθηση της φύσης που κυριεύει το ερείπιο» (Corner, όπως παρατίθεται στο Keskeys, 2015), υπογραμμίζοντας τη δύναμη της αυθόρμητης φύσης στο παραμελημένο τοπίο. Ο

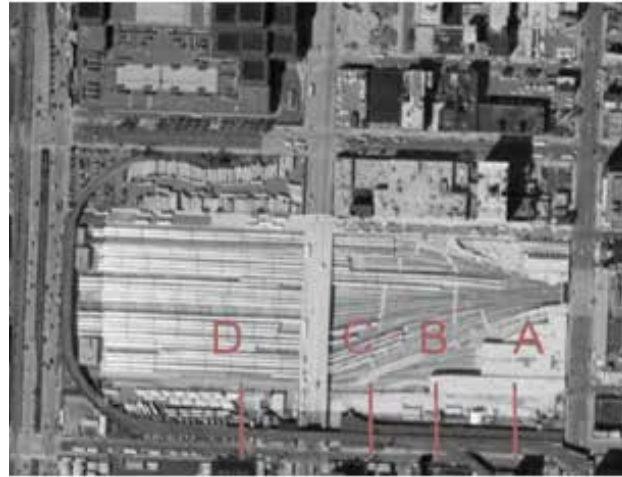
Σημαντική υπήρξε και η στρατηγική διατήρησης τμημάτων της σιδηροδρομικής υποδομής. Σιδηροτροχιές ενσωματώθηκαν στις νέες επιφάνειες, ενώ βιομηχανικά κατάλοιπα επανεντάχθηκαν ως στοιχεία αφήγησης του χώρου (Ascher & Uffer, 2015) (Field Operations, x.x.). Οι σχεδιαστικές επιλογές απέδωσαν τα απομεινάρια του παρελθόντος ως φορείς ταυτότητας και ερμηνευτικά στοιχεία που υπογράμμισαν τη μνήμη της βιομηχανικής κληρονομιάς (Ascher & Uffer, 2015). Η χωρική εμπειρία οργανώθηκε ως ακολουθία «επεισοδίων», ένας όρος που χρησιμοποιήθηκε από τους μελετητές του έργου για να περιγράψει τη διαδοχή διαφορετικών σκηνών στον χώρο (Field Operations, x.x.). Πρόκειται για μια προσεκτικά σχεδιασμένη ακολουθία χωρικών ενοτήτων με διαφορετική ατμόσφαιρα και χαρακτήρα, που ενισχύουν την αίσθηση της κίνησης και της αφήγησης κατά μήκος της διαδρομής. Το κεντρικό πλάνο οργάνωσε ένα σύνολο εμπειριών οι οποίες εναλλάσσονται ανάμεσα σε ανοιχτά τμήματα με πανοραμική θέα στον ποταμό Hudson και την πόλη, και σε πιο εσωστρεφείς ζώνες που εμβαθύνουν στην υλικότητα του αστικού πλαισίου (James Corner Field Operations; Diller Scofidio + Renfro, 2015). Η σχέση αυτή μεταξύ των χώρων της πρότασης αποσκοπεί σε ένα «δίπολο» συμπύεσης και αποφόρτισης, το οποίο προσδίδει και ενισχύει την αφηγηματική διάσταση της διαδρομής (James Corner Field Operations; Diller Scofidio + Renfro, 2015).

Η ιδέα των «επεισοδίων» εκφράστηκε μέσα από χαρακτηριστικές χωρικές στιγμές κατά μήκος της διαδρομής. Στο τμήμα της 14th Street αναπτύχθηκε μια περιοχή με υγροτοπική φύτευση, στη 17th Street διαμορφώθηκε το «Viewing Steps» (σκαλιά θέασης), ως αμφιθεατρικό σημείο θέασης προς την πόλη, ενώ πιο βόρεια δημιουργήθηκε το «Sundeck» (ηλιοθλουστη πλατφόρμα) με ξαπλώστρες που προσφέρουν έναν χώρο χαλάρωσης →



ΕΙΚΟΝΑ 31: ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ HIGH LINE ΜΕ ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ «ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ» ΚΑΤΑ ΜΗΚΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΔΡΟΜΗΣ. ΠΗΓΗ: JAMES CORNER FIELD OPERATIONS; DILLER SCOFIDIO + RENFRO (2011).

ΕΙΚΟΝΑ 32:
ΑΕΡΟΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ
HIGH LINE ΜΕ ΔΙΑΚΡΙΤΕΣ
ΖΩΝΕΣ (Α-Δ) ΠΟΥ
ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΗΚΑΝ
ΩΣ ΑΝΑΦΟΡΑ ΣΤΟΝ
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗΝ
ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ. ΠΗΓΗ:
JAMES CORNER FIELD
OPERATIONS & DILLER
SCOFIDIO + RENFRO,
HIGH LINE PART I (2011).



τη βασική γλώσσα υλικών και φυτεύσεων, περιλαμβάνοντας την τοποθέτηση των πρώτων τμημάτων του κανάβου πλακών, την εισαγωγή των φυτεύσεων του Oudolf και την ενσωμάτωση τμημάτων σιδηροτροχιών ως μνήμης του παρελθόντος (Field Operations, x.x.).

Η δεύτερη φάση, έως την 30th Street, εγκαινιάστηκε το 2011, καθιστώντας το High Line κεντρικό αστικό πρόορισμό, καθώς περιλάμβανε την ανάπτυξη επιπλέον θεματικών «επεισοδίων», νέων καθιστικών χώρων, διαδρομών με θέαση και ενσώπων πρασίνου που ενίσχυαν τη σύνδεση με τις γύρω γειτονιές (Field Operations, x.x.) (Ascher & Uffer, 2015).

Η τρίτη φάση, γύρω από το Hudson Yards, ολοκληρώθηκε το 2014, επεκτείνοντας το έργο σε ένα νέο, υπό διαμόρφωση αστικό τοπίο (Field Operations, x.x.). Η κατασκευή απαιτούσε προσεκτική αποσυναρμολόγηση και καταλογογράφηση. Σε αυτή τη φάση πραγματοποιήθηκε η επανατοποθέτηση σιδηροτροχιών, η ενσωμάτωση προκατασκευασμένων πλακών, η εγκατάσταση συστημάτων άρδευσης και οι σύνθετες φυτεύσεις (Field Operations, x.x.). Η σταδιακή αυτή διαδικασία ενίσχυσε τον προσαρμοστικό χαρακτήρα του έργου και του επέτρεψε να αποκτήσει δυναμική σε βάθος χρόνου (Millington, 2015). Ο James Corner παρατηρεί ότι «Το High Line μπορεί να δείχνει φυσικό, αλλά χρειάστηκε μια απίστευτη προσπάθεια σχεδιασμού και συντήρησης για να επιτευχθεί αυτή η αίσθηση της αβίαστης φυσικότητας» (Corner, όπως παρατίθεται στο Keskeys, 2015), τονίζοντας τη δυσκολία πίσω από την επιφανειακή απλότητα του έργου.

και ηλιοθεραπείας. Τα «επεισόδια» αυτά, με διακριτή ταυτότητα το καθένα, συνέβαλαν στη δημιουργία μιας πλούσιας ακολουθίας εναλλασσόμενων εμπειριών (Field Operations, x.x.) (James Corner Field Operations; Diller Scofidio + Renfro, 2015).

Η διαδικασία υλοποίησης εκτυλίχθηκε σε τρεις φάσεις (Field Operations, x.x.) (Millington, 2015). Η πρώτη φάση, από την Gansevoort Street έως την 20th Street, ολοκληρώθηκε το 2009 και καθόρισε

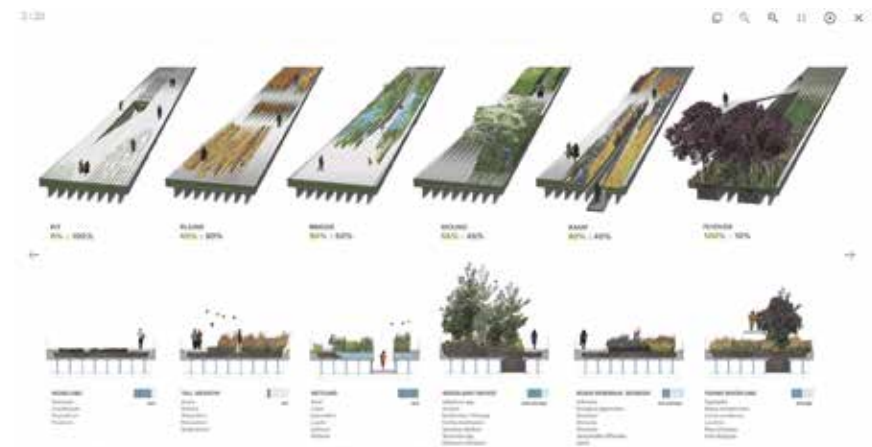
Ο σχεδιασμός του High Line ανέδειξε τον τρόπο με τον οποίο μια εγκαταλελειμμένη υποδομή μπορεί να μετατραπεί σε αστικό τοπίο υψηλής έντασης. Η ισορροπία ανάμεσα σε μνήμη και καινοτομία, υποδομή και οικολογία, χωρική συνέχειας και ποικιλίας ερεθισμάτων συγκροτεί μια εμπειρία που παραμένει ανοιχτή σε μετασχηματισμούς (Ascher & Uffer, 2015) (James Corner Field Operations; Diller Scofidio + Renfro, 2015). Στο επόμενο υποκεφάλαιο, οι στρατηγικές αυτές θα συσχετιστούν με τη θεωρητική συμβολή του James Corner και τις αρχές του Landscape Urbanism, αναδεικνύοντας τον τρόπο με τον οποίο το High Line αναδεικνύει βασικές αρχές του Landscape Urbanism, όπως η προσαρμοστικότητα, η ενσωμάτωση του χρόνου στη σύνθεση και η διαρκής διαπλοκή οικολογικών και αστικών δυναμικών (Waldheim, 2016)

4.3. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΟΥ LANDSCAPE URBANISM

Το High Line συνιστά χαρακτηριστική μελέτη περίπτωσης όπου οι βασικές αρχές του Landscape Urbanism, όπως τις διατύπωσε ο James Corner, αποκτούν συγκεκριμένη μορφή στον αστικό χώρο. Η μετατροπή της σιδηροδρομικής υποδομής σε γραμμικό δημόσιο χώρο λειτούργησε ως συνειδητή στρατηγική παρέμβαση, που αποσκοπούσε στην αναδιατύπωση του ίδιου του τρόπου με τον οποίο παράγεται η αστική εμπειρία. Οι στρατηγικές που εφαρμόστηκαν συγκροτούν ένα πεδίο πειραματισμού που αναδεικνύει το τοπίο σε κυρίαρχο μέσο σύνθεσης, σύμφωνα με όσα ο Corner είχε υποστηρίξει στα θεωρητικά του κείμενα (Corner, 2006).

Η αξιοποίηση της εγκαταλελειμμένης γραμμής και η διατήρηση των σιδηροτροχιών αποτέλεσαν την αφετηρία της σύνθεσης. Ο Corner αντιμετώπισε τα ίχνη της βιομηχανικής υποδομής και το παραμελημένο τοπίο ως πηγή έμπνευσης και ως θεμελιώδη ιδέα για το νέο πάρκο (Rosa & Linder, 2017). Η τοποθέτηση αυτή βρίσκεται στον πυρήνα της θεωρίας του Landscape Urbanism, καθώς προσεγγίζει τα αστικά κενά και τα τοπία εγκατάλειψης ως πεδία δυναμικής ανασύνθεσης και ως ευκαιρίες για την παραγωγή νέων χωρικών και κοινωνικών δυνατοτήτων (Corner, *Eidetic Operations and New Landscapes*, 1999). Το High Line ακολούθησε ακριβώς αυτή τη λογική, ενσωμάτωσε την αυθεντικότητα της εγκατάλειψης και τη μετέτρεψε σε εργαλείο σύνθεσης και αφετηρία σχεδι- →

ασμού. Η σιδηροδρομική γραμμή μεταμορφώθηκε σε δημόσιο χώρο που αναδεικνύει την ιστορική μνήμη και παράλληλα εισάγει νέες δυνατότητες. Με αυτόν τον τρόπο, το έργο απέκτησε και συμβολικό βάρος. Η αναφορά της ιστορίας του τοπίου μέσα από τα βιομηχανικά στοιχεία, αποσκοπεί στην ανάδειξη της ταυτότητας της περιοχής. Η στρατηγική αυτή θεμελιώνεται σε αυτό που ο Corner ονομάζει «προβολική οικολογία», δηλαδή την



ΕΙΚΟΝΑ 33: ΧΩΡΙΚΕΣ ΤΥΠΟΛΟΓΙΕΣ ΦΥΤΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΟΓΙΕΣ ΣΚΛΗΡΩΝ/ΜΑΛΑΚΩΝ ΕΠΙΦΑΝΕΙΩΝ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ ΤΜΗΜΑΤΑ ΤΟΥ HIGH LINE (PIT, PLAINS, BRIDGE, MOUND, RAMP, FLYOVER). ΠΗΓΗ: ARCHITECTURA VIVA (2015).

ερμηνευτική προσέγγιση του τοπίου η οποία αναδεικνύει τις μνήμες και τα ίχνη του χώρου, ενώ ταυτόχρονα προβάλλει νέες δυνατότητες και σημασίες για το μέλλον (Corner, *Eidetic Operations and New Landscapes*, 1999).

Η έννοια του «terra fluxus» (Corner, 2006), που περιγράφει τη γη ως ρευστό και συνεχώς μεταβαλλόμενο πεδίο, βρίσκει εμφανή εφαρμογή στο έργο του High Line, μέσα από τον τρόπο που οργανώθηκε η φύτευση. Η φυτική σύνθεση, όπως διαμορφώθηκε από τον Piet Oudolf σε συνεργασία με την ομάδα Field Operations και τους Diller Scofidio + Renfro, αποσκοπεί στο να αποτυπώσει την εμπειρία της διαρκούς μεταβολής του χώρου και του χρόνου. Οι φυτεύσεις αντλούν έμπνευση από το αυθόρμητο οικοσύστημα που είχε αναπτυχθεί κατά την περίοδο εγκατάλειψης, και μεταγράφηκαν σε μία ελεγχόμενη εκδοχή τους, ώστε να διατηρηθεί η μνήμη του, διατηρώντας τη μνήμη του, ενώ παράλληλα αξιοποιεί τις δυνατότητες του χώρου για νέες χωρικές και κοινωνικές λειτουργίες (Rosa & Linder, 2017).

Μέσα από το αποτύπωμα των εναλλαγών των εποχών, τη φυσική γήρανση και την ποικιλία των φυτικών ειδών, ο ρυθμός του τοπίου οργανώνεται ως μια αφήγηση συνεχών μετασχηματισμών. Έτσι, ο χρόνος καθίσταται θεμελιώδες στοιχείο του σχεδιασμού, σε πλήρη συνάφεια με την ιδεολογία του Landscape Urbanism.

Ο σχεδιασμός των «επεισοδίων» συνδέεται με τη σταδιακή ανάπτυξη του έργου και εκφράζει την ιδέα

της διαρκούς μεταβολής και της ανοιχτής προσαρμογής, χαρακτηριστικά του σχεδιασμού με βάση τη διαδικασία (process-based design) (Corner, 2006) και της έννοιας του «phasing» (Corner, 2005). Η υλοποίηση της πρότασης σε τρεις φάσεις ενίσχυσε τη μέθοδο οργάνωσης του High Line ως ανοικτού συστήματος. Ο σχεδιασμός δεν στηρίχθηκε σε μια τελική μορφή, αλλά σε μια διαδικασία που επιτρέπει στο τοπίο να μεταβάλλεται και να ανανεώνεται με τον χρόνο. Τα διαφορετικά «επεισοδία» κατά μήκος της διαδρομής προσφέρουν ποικιλία εμπειριών και ανταποκρίνονται στις εναλλασσόμενες ανάγκες του τοπίου (Diller Scofidio + Renfro, x.x.).

Η θεωρητική στάση του Corner η οποία αντιλαμβάνεται την επιφάνεια ως υποδομή αποτυπώνεται καθαρά στην έννοια της «agri-tecture» (Diller Scofidio + Renfro, x.x.). Οι γραμμικές πλάκες σκυροδέματος που διακόπτονται για να αναδυθεί η βλάστηση δείχνουν την επιφάνεια ως μηχανισμό συνθετικής οργάνωσης. Το έργο προβάλλει την υποδομή ως ενεργό στοιχείο, όπου το τεχνητό και το φυσικό συνυπάρχουν (Corner, 1999).

Η οργάνωση των διαφορετικών στοιχείων του High Line σε παράλληλα και αλληλεπιδρώντα επίπεδα αναδεικνύει την εφαρμογή της αρχής της διαστρωμάτωσης που έχει διατυπώσει ο Corner (Corner, 2006). Η βλάστηση, οι διαδρομές, τα καθιστικά και τα ίχνη της βιομηχανικής υποδομής δεν συγκροτούν μια ιεραρχική διάταξη αλλά λειτουργούν ως ισότιμα στρώματα που αλληλεπιδρούν (Corner, *Eidetic Operations and New Landscapes*, 1999). Ο επισκέπτης βιώνει άλλοτε την εγγύτητα με τη βλάστηση, άλλοτε την αίσθηση της κίνησης στις διαδρομές ή την παρουσία των βιομηχανικών στοιχείων, αντιλαμβανόμενος το τοπίο ως ένα πλέγμα επικαλύψεων (Rosa & Lindner, 2017).

Η υλοποίηση του έργου στηρίχθηκε σε μια συντονισμένη διεπιστημονική συνεργασία, που έφερε σε διάλογο αρχιτέκτονες τοπίου, αρχιτέκτονες, ειδικούς στον σχεδιασμό φυτεύσεων, πολιτικούς μηχανικούς και καλλιτέχνες (James Corner Field Operations; Diller Scofidio + Renfro, 2015). Η σύνθεση των διαφορετικών αυτών οπτικών συγκρότησε ένα ενιαίο πλαίσιο εργασίας, αναδεικνύοντας στην πράξη την αντίληψη του Corner ότι το τοπίο λειτουργεί ως κοινό έδαφος όπου συναντώνται τεχνικές, επιστημονικές και δημιουργικές προσεγγίσεις (Corner, *Eidetic Operations and New Landscapes*, 1999) (Waldheim C., 2016).



ΕΙΚΟΝΑ 34: ΣΧΕΔΙΟ ΚΑΤΟΨΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ 13TH STREET. Η ΣΥΝΥΠΑΡΞΗ ΣΙΔΗΡΟΤΡΟΧΙΩΝ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΙΚΩΝ ΠΛΑΚΩΝ ΣΚΥΡΟΔΕΜΑΤΟΣ ΑΝΑΔΕΙΚΝΥΕΙ ΤΗΝ ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΔΙΑΣΤΡΩΜΑΤΩΣΗΣ, ΜΕ ΤΑ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΝΑ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ ΩΣ ΙΣΟΤΙΜΑ ΣΤΡΩΜΑΤΑ ΠΗΓΗ: JAMES CORNER FIELD OPERATIONS & DILLER SCOFIDIO + RENFRO, HIGH LINE PART I (2011).

Συνολικά, το High Line συνιστά ένα από παράδειγμα στο οποίο οι θεωρητικές διατυπώσεις του James Corner για τη ροή, τη διαδικασία, την επιφάνεια και τον μετασχηματισμό του εγκαταλελειμμένου τοπίου αποτυπώνονται σε συγκεκριμένες χωρικές μορφές. Παράλληλα, το έργο αναδεικνύει τον τρόπο με τον οποίο οι αρχές του Landscape Urbanism μπορούν να μετουσιωθούν σε πρακτικές χωρικές στρατηγικές, δείχνοντας τη δυναμική του θεωρητικού πλαισίου όταν εφαρμόζεται σε σύνθετα αστικά συμφραζόμενα.

4.4. ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΣΤΟ ΑΣΤΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Η εφαρμογή του Landscape Urbanism στο High Line δεν περιορίζεται στον σχεδιασμό, αλλά αποτυπώνεται στα αποτελέσματα που επέφερε στο αστικό περιβάλλον. Ως εμβληματικό έργο, αναδεικνύει τόσο τις δυνατότητες όσο και τα όρια της προσέγγισης, αποκαλύπτοντας τον τρόπο με τον οποίο οι θεωρητικές προσδοκίες του Landscape Urbanism μεταφράζονται σε οικολογικό, οικονομικό, κοινωνικό και διεθνές επίπεδο.

Σε χωρικό και περιβαλλοντικό επίπεδο, το Landscape Urbanism προβάλλει την ιδέα του τοπίου ως δυναμικής υποδομής, ικανής να ενσωματώνει οικολογικές διεργασίες και να μετασχηματίζει αστικά κενά (Corner, Terra Fluxus, 2006). Το High Line επιβεβαίωσε αυτήν την επιδίωξη μέσω της μετατροπής μιας εγκαταλελειμμένης σιδηροδρομικής υποδομής σε πράσινο διάδρομο που συνέδεσε τη βιοποικιλότητα με τη δημόσια εμπειρία (Field Operations, 2010). Παράλληλα, η διαδικασία μετατροπής από ένα αστικό κενό (terrain vague) σε ένα «πάρκο στον ουρανό» ανέδειξε τη δυνατότητα των εγκαταλελειμμένων τοπίων να ενταχθούν σε νέα αστικά σενάρια (Millington, 2015). Ωστόσο, σύμφωνα με ορισμένες αναλύσεις, η αυθόρμητη βλάστηση που χαρακτήριζε τον χώρο έχει θεωρηθεί ότι αντικαταστάθηκε από έναν εξιδανικευμένο σχεδιασμό, στον οποίο η «άγρια φύση» παρουσιάζεται ως ελεγχόμενη αισθητική εικόνα (McEntee, 2012). Έτσι, ενώ η προσδοκία της οικολογικής ενσωμάτωσης επιβεβαιώνεται, υπάρχει η άποψη ότι ενδέχεται να υπάρχουν όρια ως προς την αυθεντική ενσωμάτωση της φύσης στον σχεδιασμό, καθώς η μεταβαλλόμενη και απρόβλεπτη διάσταση των φυσικών διεργασιών φαίνεται να μετατρέπεται σε αναπαράσταση.

Σε οικονομικό και αστικό επίπεδο, το Landscape Urbanism παρουσιάζει το τοπίο ως καταλύτη αστικού μετασχηματισμού,

ενεργοποιώντας το ως φορέα οικολογικών και κοινωνικών διεργασιών και υπερβαίνοντας τις λογικές του κλασικού σχεδίου γενικής διάταξης (Waldheim C., Landscape as Urbanism: A General Theory, 2016). Το High Line όντως λειτούργησε ως τέτοιος μηχανισμός, ενισχύοντας την αναζωογόνηση των περιοχών Chelsea και Meatpacking District, προσελκύοντας επενδύσεις και αυξάνοντας σημαντικά την αξία γης, στο πλαίσιο του λεγόμενου «High Line effect» (Ascher & Uffer, 2015). Ωστόσο, σύμφωνα με ορισμένες αναλύσεις, η ίδια δυναμική συνδέθηκε με φαινόμενα εξευγενισμού και άνισης ανάπτυξης, γεγονός που τροποποίησε τον κοινωνικό ιστό και δημιούργησε νέες εντάσεις στον τρόπο με τον οποίο βιώνεται η περιοχή (Millington, 2015).

Στο κοινωνικό πλαίσιο, η θεωρία του Landscape Urbanism θέτει ως στόχο τη δημιουργία δημοκρατικών, ανοιχτών χώρων που θα λειτουργούν ως πεδία συλλογικής συμμετοχής (Corner, Terra Fluxus, 2006). Ο σχεδιασμός του High Line αξιοποιεί χωρικά στοιχεία που ενισχύουν την κοινωνική διάσταση του έργου. Διαμορφώνονται διαφορετικά «επεισόδια», δηλαδή επιμέρους χωρικές ενότητες με διακριτή ταυτότητα. Παραδείγματα αποτελούν τα σημεία στάσης και θέασης, οι αμφιθεατρικές κερκίδες που ενθαρρύνουν την κοινωνικοποίηση, αλλά και χώροι που επιτρέπουν τη συλλογική εμπειρία μεταξύ των χρηστών. Οι συχνές προσβάσεις ενισχύουν τη διαπερατότητα και τη μίξη διαφορετικών ομάδων. Συνολικά, τα στοιχεία αυτά ενδυναμώνουν τον δημόσιο χαρακτήρα του έργου και καθιστούν τον χώρο σημείο αναφοράς για νέες μορφές κοινωνικής συναναστροφής στον αστικό ιστό (Field Operations, 2010). Ωστόσο, όπως επισημαίνει η Warren (2014), η εμφανής τουριστικοποίηση του έργου έχει οδηγήσει στον χαρακτηρισμό του ως «υποαστικού χώρου»³¹. Πρόκειται για δημόσιο χώρο που λειτουργεί με χαρακτηριστικά προαστιακού περιβάλλοντος (αναψυχή, κατανάλωση, τουρισμός) και που απευθύνεται σε πιο περιορισμένα κοινωνικά σύνολα. Αυτή η συνθήκη θεωρείται ότι αποδυναμώνει τη δημοκρατικότητα του δημόσιου χαρακτήρα του (Warren, 2014).

Συνολικά, το High Line δείχνει ότι το Landscape Urbanism μπορεί να παραγάγει απτά αποτελέσματα, αναδεικνύοντας το τοπίο ως φορέα αναγέννησης και κοινωνικής δυναμικής. Ταυτόχρονα, φανερώνει τα όρια της εφαρμογής του, καθώς οι οικολογικές, κοινωνικές και οικονομικές προσδοκίες συχνά υποσκελίζονται από την εμπορευματοποίηση και τις πιέσεις της αγοράς.

³¹ Ο όρος «υποαστικός χώρος» στη Warren (2014) δεν αναφέρεται σε χωρική κατηγοριοποίηση ή γεωγραφικό πρόστιο, αλλά σε κοινωνιολογική περιγραφή του τρόπου με τον οποίο ο δημόσιος χώρος βιώνεται και προσλαμβάνεται. (Warren, 2014)

5. ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ II – FRESHKILLS PARK, ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ

5.1. ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Το Fresh Kills στο Staten Island υπήρξε για περισσότερο από μισό αιώνα ο κατεχόμενος χώρος υγειονομικής ταφής απορριμμάτων της Νέας Υόρκης. Η λειτουργία του ξεκίνησε το 1948, με πρόθεση να καλύψει προσωρινά τις ανάγκες της πόλης για τρία χρόνια. Σύντομα, όμως, η κλίμακα της αστικής ανάπτυξης και της κατανάλωσης οδήγησε στη συνεχή παράταση της λειτουργίας του. Το αποτέλεσμα ήταν η μετατροπή του σε μία εγκατάσταση διαχείρισης απορριμμάτων έκτασης περίπου 890 εκταρίων, δηλαδή μεγαλύτερη από το Central Park, με όγκους απορριμμάτων που ήταν ορατοί ακόμη και από το διάστημα (New York City Department of Parks & Recreation, 2006). Η τοποθέτηση των εγκαταστάσεων για τον χώρο ταφής απορριμμάτων έγινε επάνω σε ένα εκτεταμένο δίκτυο υγροτόπων και ρεμάτων. Το Fresh Kills βρισκόταν αρχικά σε μια χαμηλή εκβολική πεδιάδα, που συνδεόταν με το οικολογικό δίκτυο του Staten Island και τα καταφύγια άγριας ζωής. Παρά τη συνεχή επιχωμάτωση, το 55% της έκτασης παρέμεινε καλυμμένο από φυσικά οικοσυστήματα, ενώ το 45% μεταβλήθηκε σε τέσσερις τεχνητούς λόφους απορριμμάτων, γνωστούς ως «mounds» (Field Operations, 2006, σ. 12). Η συνύπαρξη αυτών των δύο πραγματικότητων, ενός βιομηχανικού υπολείμματος ακραίας κλίμακας και ενός ζωντανού οικολογικού συστήματος, θα καθορίσει τη μετέπειτα ταυτότητα του τόπου.

Από τη δεκαετία του 1970 και μετά, το Fresh Kills αποτέλεσε αντικείμενο έντονων κοινωνικών και πολιτικών αντιπαραθέσεων. Η τοπική κοινωνία του Staten Island, ιδίως στα μέσα της δεκαετίας του 1970, προχώρησε σε οργανωμένες διαμαρτυρίες με στόχο την ανάδειξη των προβλημάτων που προκαλούσε η χωματερή. Οι αντιδράσεις αφορούσαν τις οσμές, την ατμοσφαιρική ρύπανση και τις επιπτώσεις στη δημόσια υγεία, οι οποίες είχαν καταστήσει τον χώρο συνώνυμο περιβαλλοντικής υποβάθμισης και κοινωνικής →



ΕΙΚΟΝΑ 35: ΠΑΡΚΟ FRESH KILLS ΠΗΓΗ: (FIELD OPERATIONS, 2006)

αδικίας, δεδομένου ότι το Staten Island δεχόταν τα απορρίμματα ολόκληρης της μητρόπολης (New York City Department of Parks & Recreation, 2006). Οι κοινωνικές πιέσεις μετέφεραν το ζήτημα στο πολιτικό επίπεδο, προκαλώντας συνεχείς συζητήσεις και διαμάχες γύρω από το ενδεχόμενο και τον χρόνο του οριστικής παύσης λειτουργίας της χωματερός.

Κατά τη δεκαετία του 1980, το Fresh Kills εξακολούθησε να αποτελεί τον κεντρικό μηχανισμό διαχείρισης των απορριμμάτων της Νέας Υόρκης, δεχόμενο έως και 29.000 τόνους ημερησίως (New York City Department of Parks & Recreation, 2006). Η κλίμακα αυτή το κατέστησε αναπόσπαστο στοιχείο της λειτουργικής οργάνωσης της πόλης (New York City Department of Parks & Recreation, 2006), παρά τις σοβαρές επιβαρύνσεις στο περιβάλλον και στην ποιότητα ζωής των κατοίκων. Η συνεχής απόθεση απορριμμάτων είχε ως αποτέλεσμα τη σταδιακή αύξηση του όγκου των λόφων (Field Operations, 2006). Η συσσώρευση αυτή κατέδειξε την εξάρτηση της Νέας Υόρκης από τον συγκεκριμένο χώρο υγειονομικής ταφής, επισημαίνοντας την αντίφαση μιας μητρόπολης που συνέχιζε να αναπτύσσεται, ενώ παράλληλα αντιμετώπιζε δομική κρίση στη διαχείριση του ίδιου της του τοπίου.

Η πολιτική πίεση οδήγησε το 1996 σε καθοριστική νομοθετική ρύθμιση που όρισε το κλείσιμο της χωματερός έως το τέλος του 2001. Παρά τις δυσκολίες, η διαδικασία προχώρησε. Στις 22 Μαρτίου 2001, το τελευταίο φορτίο απορριμμάτων κατατέθηκε στο Fresh Kills. Η λειτουργία του σταμάτησε, κλείνοντας έναν ιστορικό κύκλο. Μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 στις Ηνωμένες Πολιτείες, το Fresh Kills χρησιμοποιήθηκε προσωρινά για τη διαχείριση των συντριμμιών των Δίδυμων Πύργων από το «Ground Zero»³² στη Νέα Υόρκη, γεγονός που συνέδεσε τον χώρο με μία νέα και ιδιαίτερα φορτισμένη ιστορική διάσταση. Η προσωρινή αυτή χρήση ενίσχυσε περαιτέρω τη συλλογική μνήμη που συνδέθηκε με το Fresh Kills, εντείνοντας τον ήδη σύνθετο συμβολισμό του χώρου (New York City Department of Parks & Recreation, 2006).

³² Ο όρος «Ground Zero» χρησιμοποιείται για να περιγράψει τον χώρο όπου βρίσκονταν οι Δίδυμοι Πύργοι του Παγκόσμιου Κέντρου Εμπορίου στη Νέα Υόρκη, οι οποίοι καταστράφηκαν στις τρομοκρατικές επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001

Μετά το 2002, ο Δήμος της Νέας Υόρκης ανέθεσε στο αρχιτεκτονικό γραφείο Field Operations, υπό τη διεύθυνση του James Corner, την εκπόνηση του Σχεδίου Master Plan για τη μετατροπή του Fresh Kills σε μεγάλης κλίμακας δημόσιο πάρκο συνολικής έκτασης 2.315 εκταρίων (Field Operations, 2006). Το έργο αυτό αποτέλεσε το μεγαλύτερο εγχείρημα αστικής ανάπλασης στην ιστορία της Νέας Υόρκης (Field Operations, 2006), εντάσσοντας την αποκατάσταση του χώρου σε μια μακροπρόθεσμη στρατηγική περιβαλλοντικής και κοινωνικής επανένταξης.

Η ιστορική πορεία του Fresh Kills καταδεικνύει πώς ένας τόπος ταυτισμένος με την περιβαλλοντική υποβάθμιση μπορεί να αποτελέσει αφετηρία νέων σχεδιαστικών προσεγγίσεων. Η κλίμακα του χώρου, η σύνθετη σχέση ανάμεσα σε τεχνητές τοπογραφίες και φυσικά οικοσυστήματα, καθώς και το φορτίο της ιστορίας του τόπου που ενσωματώνει, τον καθιστούν χαρακτηριστικό παράδειγμα των αρχών του Landscape Urbanism (Field Operations, 2006). Με βάση αυτά τα δεδομένα, το επόμενο κεφάλαιο θα εστιάσει στις στρατηγικές σχεδιασμού και στις φάσεις υλοποίησης που διαμόρφωσαν τον μετασχηματισμό του Fresh Kills.

5.2.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΚΑΙ ΦΑΣΕΙΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Η μετατροπή του Freshkills από τον μεγαλύτερο χώρο ταφής απορριμμάτων στον κόσμο σε μητροπολιτικό πάρκο αποτέλεσε μία από τις πιο σύνθετες αστικές παρεμβάσεις στις αρχές του 21ου αιώνα. Το σχέδιο του James Corner και του γραφείου Field Operations, όπως αποτυπώνεται στο Draft Master Plan (2006), βασίστηκε στην φιλοσοφία ότι το τοπίο αποτελεί έναν ζωντανό οργανισμό ο οποίος εξελίσσεται και μεταβάλλεται με τον χρόνο. Η έννοια του «Lifescape» (ζωντανό τοπίο), αποτέλεσε το θεωρητικό υπόβαθρο και καθόρισε όλες τις στρατηγικές σχεδιασμού, από την τεχνική αποκατάσταση και την οικολογική ανάκαμψη έως την κοινωνική ένταξη και την πολιτιστική σηματοδότηση. Το πάρκο αντιμετωπίζεται ως διαδικασία διαμόρφωσης και εξέλιξης του τοπίου, όπου η οικολογία, οι υποδομές και οι χρήσεις μεταβάλλονται, ωριμάζουν και αλληλεπιδρούν σε βάθος χρόνου (Field Operations, 2006, σσ. 18-22).



Προτεραιότητα του σχεδιασμού αποτέλεσε η δημιουργία ενός ασφαλούς και σταθερού υποβάθρου. Το ανάγλυφο του εδάφους που είχε σχηματιστεί από την απόθεση απορριμμάτων, καλύφθηκε με ένα πολυστρωματικό σύστημα στεγανοποίησης³³, ώστε να αποτρέπεται η διείσδυση των όμβριων υδάτων και ο σχηματισμός υγρών διήθησης³⁴ που θα μπορούσαν να μολύνουν το οικοσύστημα του τοπίου. Παράλληλα, προκειμένου να διασφαλιστεί τόσο η ασφαλής διαχείριση των αερίων που παράγονται από την αποσύνθεση των οργανικών απορριμμάτων όσο και η ενεργειακή τους αξιοποίηση, εγκαταστάθηκε δίκτυο γεωτρήσεων για τη συλλογή βιοαερίου³⁵. Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται ταυτόχρονα η μείωση του περιβαλλοντικού κινδύνου και η αξιοποίηση ενός ανανεώσιμου ενεργειακού πόρου (Field Operations, 2006, σσ. 34-39). Η τεχνική αυτή υποδομή αποτέλεσε το θεμέλιο για όλες τις επόμενες φάσεις, διασφαλίζοντας τη γεωτεχνική ευστάθεια και δημιουργώντας τις προϋποθέσεις για οικολογική αποκατάσταση του τοπίου.



ΕΙΚΟΝΑ 36: ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΟ ΔΙΚΤΥΟ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΣΤΟ FRESH KILLS ΜΕ ΔΕΞΑΜΕΝΕΣ ΟΜΒΡΙΩΝ ΥΔΑΤΩΝ, ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΔΙΗΘΗΜΑΤΩΝ, ΓΕΩΤΡΗΣΕΙΣ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΚΤΥΟ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΒΙΟΑΕΡΙΟΥ. ΠΗΓΗ: (FIELD OPERATIONS, 2006) **ΕΙΚΟΝΑ 37:** ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΩΝ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΑΝΑΧΩΜΑΤΩΝ ΑΠΟΡΡΙΜΜΑΤΩΝ ΠΗΓΗ: (FIELD OPERATIONS, 2006)

³³ Το πολυστρωματικό σύστημα στεγανοποίησης περιλαμβάνει διαδοχικά στρώματα αργίλου, μεμβρανών υψηλής πυκνότητας και φίλτρων, τα οποία αποτρέπουν τη διείσδυση των όμβριων υδάτων και τον σχηματισμό στραγγισμάτων (Field Operations, 2006, σ. 34).

³⁴ γγρά διήθησης (leachate): τα μολυσμένα υγρά που σχηματίζονται όταν τα όμβρια ύδατα διαπερνούν μάζες απορριμμάτων, παρασύροντας οργανικές και ανόργανες ενώσεις, βαρέα μέταλλα και χημικές ουσίες. (Field Operations, 2006, σ. 34)

³⁵ Βιοαέριο: μίγμα αερίων που παράγεται από την αναερόβια αποσύνθεση των οργανικών απορριμμάτων σε χώρους υγειονομικής ταφής, αποτελούμενο κυρίως από μεθάνιο (CH₄) και διοξείδιο του άνθρακα (CO₂) (Field Operations, 2006, σσ. 34-39).

Πάνω σε αυτό το υπόβαθρο οργανώθηκε ένα εκτενές πρόγραμμα οικολογικής ανάκαμψης. Οι ομοιογενείς εκτάσεις βλάστησης που κάλυπταν τα αναχώματα³⁶ αντικαταστάθηκαν σταδιακά από πιο ποικιλόμορφες φυτικές συνθέσεις, ώστε να αυξηθεί η βιοποικιλότητα και να δημιουργηθούν ανθεκτικά οικοσυστήματα. Η αποκατάσταση επεκτάθηκε και στις υγροτοπικές εκτάσεις, οι οποίες συνδέθηκαν με ευρύτερους περιφερειακούς βιοτόπους μέσω δικτύου οικολογικών διαδρόμων. Οι παρεμβάσεις είχαν ως στόχο την καλλιέργεια νέων δυναμικών οικοσυστημάτων. Οι διεργασίες αναγέννησης σχεδιάστηκαν ώστε να παραμένουν ορατές και να αποτελούν μέρος της εμπειρίας των επισκεπτών. Με αυτόν τον τρόπο, οι επισκέπτες παρακολουθούν την εξέλιξη του τοπίου και κατανοούν ότι η σταδιακή μεταμόρφωση αποτελεί τμήμα της στρατηγικής του σχεδιασμού, σύμφωνα με το όραμα του (Field Operations, 2006, σσ. 40-45).

Η χωρική οργάνωση του πάρκου βασίστηκε στη διάκριση πέντε ενοτήτων, καθεμία με διαφορετικές χωρικές και λειτουργικές ιδιότητες καθώς και διακριτή ταυτότητα. Οι ιδιότητες αυτές αναδείχθηκαν μέσα από χαρτογραφήσεις, εικονικές αποτυπώσεις (Eidetic Operations) (Corner, Eidetic Operations and New Landscapes, 1999) και αναλύσεις του τοπίου που επέτρεψαν την κατανόηση των ιδιαίτερων χα-

³⁶ Αναχώματα: τεχνητοί λόφοι που σχηματίστηκαν από τη συσσώρευση και κάλυψη απορριμμάτων στον χώρο υγειονομικής ταφής, αποτελώντας σήμερα το βασικό ανάγλυφο του πάρκου.



ΕΙΚΟΝΑ 38 : ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΤΥΠΩΝ ΒΛΑΣΤΗΣΗΣ ΣΤΟ FRESH KILLS: ΥΓΡΟΤΟΠΟΙ (WETLAND), ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΧΑΜΗΛΗΣ ΒΛΑΣΤΗΣΗΣ (GRASSLAND) ΚΑΙ ΔΑΣΙΚΕΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ (WOODLAND) (FRESH KILLS PARK DRAFT MASTER PLAN, 2006).

ρακτηριστικών κάθε ενότητας. Πρόκειται για το Βόρειο Πάρκο, το Νότιο Πάρκο, το Ανατολικό Πάρκο, το Δυτικό Πάρκο και τη Συμβολή. Κάθε ενότητα συνδυάζει οικολογικά χαρακτηριστικά με κοινωνικές λειτουργίες, διαμορφώνοντας ένα σύνολο ετερογενών αλλά συμπληρωματικών χώρων. Ο σχεδιασμός του Βόρειου Πάρκου δίνει έμφαση στην οικολογική αποκατάσταση και στη δημιουργία υποδομών για δραστηριότητες χαμηλής όχλησης, όπως η πεζοπορία και η παρατήρηση πουλιών. Το Νότιο Πάρκο συν-

δέεται με την αθλητική και πολιτιστική λειτουργία, ενώ το Ανατολικό Πάρκο προσανατολίζεται στην εκπαίδευση και την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση. Ο σχεδιασμός του Δυτικού Πάρκου περιλαμβάνει το μνημείο αφιερωμένο στα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου, μια ανάγλυφη διαμόρφωση του εδάφους που λειτουργεί ως τόπος συλλογικής μνήμης με προσανατολισμό θέασης προς το Μανχάταν. Η Συμβολή, στο σημείο ένωσης των δύο βασικών υδάτινων αξόνων του Fresh Kills, λειτουργεί ως πολιτιστικός πυρήνας του πάρκου με χρήσεις αναψυχής, εκδηλώσεων και εστίασης (Field Operations, 2006, σσ. 32-37).

Κεντρική στρατηγική αποτέλεσε και η οργάνωση της κυκλοφορίας. Ο σχεδιασμός αποσκοπούσε στον δραστικό περιορισμό της χρήσης οχημάτων,

προτείνοντας ένα δίκτυο διαδρομών, άνω των εξήντα τεσσάρων χιλιομέτρων, για πεζούς, ποδηλάτες και ιππείς, με διακριτές κατευθύνσεις ώστε να αποφεύγονται συγκρούσεις χρήσεων. Κατασκευάστηκαν γέφυρες που συνδέουν το πάρκο με το σύστημα πράσινων ζωνών του Staten Island (Greenbelt), και επιτρέπουν τη κίνηση στον άξονα του βορρά-νότου, ενώ σχεδιάστηκαν παραλιακοί περίπατοι και διαδρομές ελαφριάς κατασκευής στους υγροτόπους μέσω των οποίων η επαφή με το νερό καθίσταται αναπόσπαστο μέρος της εμπειρίας. Η πρόσβαση μέσω υδάτινων μεταφορών ενισχύθηκε με αποβάθρες για κανό και μικρά σκάφη, καθώς και με τη πρόβλεψη για μελλοντική σύνδεση του πάρκου με πλοιάρια προς το Μανχάταν (Field Operations, 2006, σσ. 46-50).

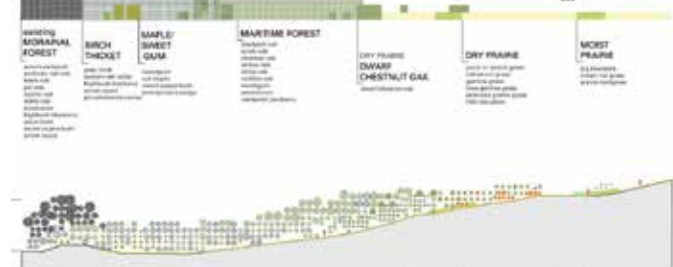
Η πρόταση για το κτιριακό σκέλος του σχεδίου διαμορφώθηκε με σεβασμό προς το περιβάλλον, το σχέδιο πρότεινε ελαφρές, αναστρέψιμες δομές που ενσωματώνονται στο τοπίο και μπορούν να μετακινηθούν ή να αναδιαμορφωθούν. Οι κατασκευές αυτές περιλάμβαναν κατακόρυφα στοιχεία σήμανσης και παρατήρησης, στεγασμένες πλατφόρμες παρατηρήσεων, καθώς και μικρά υποστηρικτικά κτίσματα. Με αυτό τον τρόπο, η αρχιτεκτονική δεν ανταγωνίζεται το τοπίο αλλά λειτουργεί ως ευέλικτη υποδομή η οποία έχει την δυνατότητα να προσαρμοστεί στη σταδιακή εξέλιξη του πάρκου (Field Operations, 2006, σσ. 70-75).

Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της ιδέας είχε και η πολιτιστική διάσταση του έργου. Η πρόταση προέβλεπε χώρους συνάθροισης και ενθάρρυνσης της πολιτιστικής και κοινωνικής δραστηριότητας. Σε αυτό το πλαίσιο, οργανώθηκαν υπαίθριοι χώροι έκθεσης τέχνης μικρής και μεγάλης κλίμακας, εκπαιδευτικά εργαστήρια με σκοπό την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση σχετικά με το τοπίο, καθώς και πολιτιστικές δράσεις που ανέδειξαν τη βιομηχανική ιστορία του τόπου. Στην ίδια λογική, εντάχθηκε η επανάχρηση παλαιών αντικει-



ΕΙΚΟΝΑ 40: ΧΑΡΤΟΓΡΑΦΗΣΗ ΤΩΝ ΠΕΝΤΕ ΕΝΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ FRESHKILLS PARK (NORTH PARK, SOUTH PARK, EAST PARK, WEST PARK ΚΑΙ CONFLUENCE). ΠΗΓΗ: (FIELD OPERATIONS, 2006)

0 - 15 YEARS
HABITAT DIVERSIFICATION OVER TIME
early stages: preliminary plantings related to existing biomass and habitat



15 - 30 YEARS
HABITAT DIVERSIFICATION OVER TIME
developed stages: overlapping inter-plantings and "spread" of seed bank and species, establishing stratified habitat communities and diverse ecological matrices



ΕΙΚΟΝΑ 39: ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΟΜΗΣ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΗΣ ΤΗΣ ΒΛΑΣΤΗΣΗΣ ΣΤΟ FRESHKILLS PARK ΣΕ ΒΑΘΟΣ ΤΡΙΑΝΤΑ

ΕΤΩΝ ΠΗΓΗ: (FIELD OPERATIONS, 2006)

μένων και υποδομών ως συμβολικά σημεία αναφοράς, με στόχο τη διατήρηση της συλλογικής μνήμης του τόπου, (Field Operations, 2006, σσ. 80-83).

Ιδιαίτερη βαρύτητα απέκτησε όμως και η σταδιακή υλοποίηση της πρότασης. Η μεταμόρφωση του τόπου οργανώθηκε σε φάσεις που αποδίδουν προοδευτικά το πάρκο στο κοινό. Ο χρονικός ορίζοντας των τριών δεκαετιών περιλαμβάνει μια προκαταρκτική φάση σταθεροποίησης και τρεις κύριες φάσεις ανάπτυξης. Οι πρώτες παρεμβάσεις περιλάμβαναν ασφαλείς περιπάτους, σημείων θέασης και περιορισμένες εισόδους, ώστε οι κάτοικοι να βιώσουν τον μετασχηματισμό του τοπίου από τα αρχικά του στάδια. Οι επόμενες φάσεις εισάγουν πιο σύνθετα προγράμματα, διευρύνοντας τις προσβάσιμες περιοχές και ενισχύοντας την ποικιλία των δραστηριοτήτων. Κάθε στάδιο συγκροτεί εμπειρία του κοινού, το οποίο παρακολουθεί το πάρκο να εξελίσσεται ως ζωντανός οργανισμός (Field Operations, 2006, σσ. 52-61).

Οι στρατηγικές σχεδιασμού του Freshkills Park συγκροτούν ένα πλαίσιο που ενώνει τεχνικές, οικολογικές, κοινωνικές και πολιτιστικές παραμέτρους σε μια διαδικασία μακράς διάρκειας. Μέσα από την ανάλυση του σχεδιασμού, αναδεικνύεται πώς ένας τόπος επιβάρυνσης μπορεί να μετατραπεί σε πεδίο συλλογικής εμπειρίας και οικολογικής αναγέννησης, όπου το τοπίο καλλιεργείται, εξελίσσεται και ωριμάζει με τον χρόνο. Η συνολική εικόνα αυτής της προσέγγισης θέτει τις βάσεις για το επόμενο κεφάλαιο, όπου θα εξεταστεί πώς η θεωρία Landscape Urbanism συναντάται με το παράδειγμα του Freshkills.

5.3. ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΑΡΧΩΝ ΤΟΥ LANDSCAPE URBANISM

Η περίπτωση του Freshkills Park αναγνωρίζεται ως μία από τις πιο αντιπροσωπευτικές εφαρμογές του Landscape Urbanism μεγάλης κλίμακας (Corner, 2006) (Waldheim C., 2006). Το σχέδιο των Field Operations οργανώθηκε γύρω από την έννοια του «Lifescape» (Field Operations, 2006, σσ. 18-22), που περιγράφει το τοπίο ως ζωντανό, αυτοεπαρκή οργανισμό. Η θεωρητική αυτή αφετηρία συνδέεται με το Terra Fluxus (Corner, 2006), όπου η έννοια της χρονικότητας τίθεται ως βασική αρχή του σχεδιασμού.



ΕΙΚΟΝΑ 41: ΣΧΕΔΙΟ ΔΙΑΔΡΟΜΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΒΑΣΕΩΝ ΤΟΥ FRESHKILLS PARK. ΠΗΓΗ: (FIELD OPERATIONS, 2006)



ΕΙΚΟΝΑ 42: ΑΠΟΒΑΘΡΕΣ ΕΛΑΦΡΙΑΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΟ ΥΔΑΤΙΝΟ ΔΙΚΤΥΟ. ΠΗΓΗ: (FIELD OPERATIONS, 2006)



ΕΙΚΟΝΑ 43: ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΕΛΑΦΡΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΣΤΡΕΨΙΜΗΣ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ ΣΤΟ FRESHKILLS PARK. ΠΗΓΗ: (FIELD OPERATIONS, 2006)

Η αποκατάσταση του τοπίου αποτέλεσε από τα πρώτα και σημαντικότερα βήματα στον σχεδιασμό. Η διαδικασία διαμόρφωσης και σταθεροποίησης των αναχωμάτων, η επανασύσταση των υγροτόπων και η ενίσχυση της βιοποικιλότητας (Field Operations, 2006, σσ. 34-35) συγκροτούν το οικολογικό υπόβαθρο του έργου. Σε κοινωνικό-πολιτισμικό επίπεδο, το σχέδιο αναμετράται με τις συνέπειες της ιστορικής χωματερής για τις κοινότητες του Staten Island, εντάσσοντας χώρους πολιτισμού, εκπαίδευσης και δημόσιας χρήσης που αναδομούν τη σχέση των κατοίκων με τον τόπο (Field Operations, 2006, σσ. 80-83). Η οικολογική διαχείριση θεμελιώνει τη χωρική και κοινωνικοπολιτισμική συγκρότηση του πάρκου. Όπως σημειώνει ο Corner στο *Recovering Landscape*, η αποκατάσταση του τοπίου ενεργοποιεί νέες οικολογικές και πολιτισμικές δυνατότητες (Corner, 1999)(Field Operations, 2006).

Οι τεχνικές υποδομές που μελετήθηκαν (στεγανοποίηση και σταθεροποίηση των λόφων, υδρολογική ρύθμιση, συλλογή και ενεργειακή αξιοποίηση βιοαερίου), εξασφαλίζουν την ασφάλεια και την υγεία του τοπίου ενώ παράλληλα αποσκοπούν στη λειτουργική του εξέλιξη και αυτοσυντήρηση (Field Operations, 2006). Λαμβάνοντας τα παραπάνω υπόψιν, το Freshkills μπορεί να αναγνωστεί ως ένα «παραγωγικό τοπίο». Ο ορισμός του παραγωγικού τοπίου, με βάση τον Alan Berger, είναι ο τόπος-υποδομή που ενσωματώνει τις παραγωγικές και μεταβολικές ροές, μετασχηματίζει τα απόβλητα σε πόρους και παράγει μετρήσιμη οικολογική, οικονομική και κοινωνική αξία (Berger, 2006).

Στο πλαίσιο της αποκατάστασης και της συγκρότησης ενός «παραγωγικού τοπίου», η ένταξη της πολιτισμικής και κοινωνικής διάστασης ως διακριτού κριτηρίου του σχεδιασμού βρίσκεται σε πλήρη συμφωνία με το θεωρητικό υπόβαθρο του Landscape Urbanism (Berger, 2006). Ο Corner επισημαίνει ότι η έννοια του τοπίου πρέπει να κατανοείται ως ενεργή πολιτισμική πρακτική καθώς μέσω του σχεδιασμού μπορεί να ενεργοποιεί νέες μορφές συλλογικής εμπειρίας και να μεταβάλλει κοινωνικές και πολιτισμικές σχέσεις (Corner, 1999). Σε αυτήν τη βάση, η κοινωνική και πολιτισμική διάσταση που ενσωματώνεται στο Freshkills συνδέεται άμεσα με τη θεώρηση του Corner, καθώς ο σχεδιασμός λειτουργεί ως εργαλείο κριτικής και δημιουργικής παρέμβασης στη σχέση κοινότητας και τόπου (Corner, 1999).

Καθοριστικό ρόλο στη σύνθεση έπαιξε η τεχνική της χαρτογράφησης (mapping), η οποία αποτέλεσε βασικό

εργαλείο οργάνωσης και κατανόησης του χώρου. Όπως διατυπώνει ο Corner στο *The Agency of Mapping*, «οι χάρτες δεν αποτυπώνουν απλώς υπάρχουσες συνθήκες, αλλά αποκαλύπτουν δυναμικές και καθιστούν ορατές νέες δυνατότητες» (Corner, σ. 225). Στο Freshkills, οι πέντε ενότητες του πάρκου δεν προέκυψαν από γραμμική ζωνοποίηση, αλλά από ερμηνευτικές αποτυπώσεις που ανέδειξαν τις ιδιότητες και δυνατότητες κάθε περιοχής (Corner, 1999· Field Operations, 2006). Το Βόρειο, Νότιο, Ανατολικό, Δυτικό Πάρκο και η Συμβολή συγκροτούν ένα ετερογενές αλλά συνεκτικό σύνολο, όπου διαφορετικές λειτουργίες συνυπάρχουν (Field Operations, 2006, σσ. 32-37). Σε αυτό το πλαίσιο, η έννοια της επιφάνειας (surface) αποκτά ιδιαίτερη σημασία. Όπως έχει επισημάνει ο Corner στο *Programming the Urban Surface*, η επιφάνεια αποτελεί ενεργό μέσο που φέρει και οργανώνει οικολογικές διαδικασίες και κοινωνικές λειτουργίες (Corner, 1999). Το Freshkills υλοποιεί αυτή την αρχή, αναδεικνύοντας το τοπίο ως υποδομή (landscape as infrastructure) που φιλοξενεί και ρυθμίζει ροές, χρήσεις και εμπειρίες (Waldheim C. , 2006).

Η διαστρωμάτωση (layering) στο Landscape Urbanism νοείται ως συνθετική πρακτική που συναρθρώνει ετερογενή πεδία σε ενιαίο χωρικό σύστημα (Corner, 1999, σ. 225). Στο Freshkills η διαστρωμάτωση αποδίδεται σε στρώματα που αρθρώνονται σε επιμέρους επίπεδα: το τεχνικό υπόστρωμα (στεγανοποίηση/σταθεροποίηση αναχωμάτων, δίκτυο συλλογής και ενεργειακής αξιοποίησης βιοαερίου), το οικολογικό πλαίσιο (ανασυγκρότηση υγροτόπων, ποικιλόμορφες φυτεύσεις και διάδρομοι βιοποικιλότητας), το πλήγμα των ροών κίνησης (διαδρομές πεζών και ποδηλάτου, υδάτιες προσβάσεις και αποβάθρες), η μορφολογία του τοπίου (αναδιαμόρφωση κλίσεων και κορυφογραμμών των αναχωμάτων, διακριτές χωρικές ενότητες), οι εγκαταστάσεις (ελαφρές αναστρέψιμες κατασκευές/παρατηρητήρια, στεγασμένες πλατφόρμες πολλαπλών χρήσεων), αλλά και το πολιτισμικό υπόβαθρο (χώροι τέχνης και εκπαίδευσης, διατήρηση μνήμης και κληρονομιάς) (Field Operations, 2006).

Στην πράξη, το πλάνο τριών δεκαετιών (Field Operations, 2006) με τις επιμέρους φάσεις υλοποίησης, τις στρατηγικές φυτεύσεων που μεταβάλλονται και τις οικολογικές παρεμβάσεις που εξελίσσονται με τον χρόνο, συγκροτούν τεκμήρια αυτής της λογικής. Έτσι, το Freshkills λειτουργεί ως χαρακτηριστικό παράδειγμα σχεδιασμού με βάση τη διαδικασία (process-based design) (Corner, 2004· Field Operations, →

2006), καθώς το ίδιο το σχέδιο, οι επιλογές στη φύτευση και η σταδιακή απόδοση του χώρου στο κοινό αναδεικνύουν μία από τις θεμελιώδεις αρχές του Landscape Urbanism.

Η ανάπτυξη του έργου βασίστηκε σε έντονα διεπιστημονική συνεργασία. Το master plan αποτέλεσε προϊόν σύνθεσης αρχιτεκτόνων τοπίου, οικολογικών συμβούλων, μηχανικών, καλλιτεχνών και κοινωνικών φορέων (Field Operations, 2006). Η πρακτική αυτή συνδέεται με την αρχή ότι το Landscape Urbanism δεν αποτελεί αυτάρκη «σχολή», αλλά πλατφόρμα που συνδυάζει πολλαπλά γνωστικά πεδία, ικανή να ανταποκριθεί στην πολυπλοκότητα της σύγχρονης πόλης (Waldheim, 2006)(Weller, 2008). Η πολυφωνία της σύνθεσης επιτρέπει στο έργο να ενσωματώνει οικολογικά, κοινωνικά και πολιτισμικά δεδομένα σε ενιαία στρατηγική.

Συνοπτικά, το Freshkills Park αποτελεί εφαρμοσμένο παράδειγμα ενσάρκωσης της νοοτροπίας και των σχεδιαστικών μεθόδων του Landscape Urbanism (Corner, 1999) (Field Operations, 2006). Η σύνθεση του έργου επιβεβαιώνει τις θεωρητικές θέσεις του Corner και των εισηγητών του Landscape Urbanism, αποδεικνύοντας ότι το ίδιο το τοπίο μπορεί να λειτουργήσει ως το κύριο οργανωτικό σχεδιαστικό μέσο.

5.4. ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

Το Freshkills Park, αποτέλεσμα του μετασχηματισμού του μέχρι πρότινος μεγαλύτερου χώρου υγειονομικής ταφής της Νέας Υόρκης, συνιστά καθοριστική τοπιακή παρέμβαση με καίρια επίδραση στο περιβαλλοντικό, κοινωνικό, οικονομικό και πολιτισμικό πεδίο του Staten Island. Η ανάπλαση αυτή, έχει αναγνωριστεί διεθνώς ως υπόδειγμα περιβαλλοντικής αποκατάστασης και κοινωνικής αναζωογόνησης (Hutchinson, 2015) (Loewe, 2024). Σε περιβαλλοντικό επίπεδο, η μετατροπή του χώρου σε ένα «ζωντανό» τοπίο έχει μεταβάλει ριζικά την εικόνα και τη λειτουργία του δυτικού μετώπου του νησιού (Field Operations, 2006). Μέσω των τεχνικών υποδομών που αναπτύχθηκαν για την αποκατάσταση του τοπίου και την ασφαλή λειτουργία του πάρκου, σημειώθηκαν πολλαπλά περιβαλλοντικά οφέλη, όπως η μείωση εκπομπών και οσμών, η ενεργειακή αξιοποίηση του συλλεγόμενου μεθανίου, η βελτίωση της ποιότητας των υδάτων και η σταθερο-

ποίηση των εδαφικών μαζών (Field Operations, 2006) (New York City Parks & Recreation: Freshkills Park Alliance, n.d.). Παράλληλα, η αποκατάσταση των βιοτόπων και η σταδιακή φυσική αναγέννηση των υγροτόπων συνέβαλαν στην επιστροφή πλούσιας πανίδας και βιοποικιλότητας, με πλήθος ειδών πτηνών και θηλαστικών να αποκαθιστούν τη φυσική τους παρουσία στην περιοχή (Loewe, 2024). Σύμφωνα με τον Hutchinson (2015), το πάρκο Freshkills λειτουργεί ως υποδομή ανθεκτικότητας: μειώνει τον κίνδυνο πλημμύρας και ενισχύει την οικολογική λειτουργία του Staten Island, αποτελώντας πεδίο συνύπαρξης οικολογίας και αστικής ζωής. Παρότι το περιβαλλοντικό ισοζύγιο κρίνεται θετικό, η διατήρηση των αποτελεσμάτων του εξαρτάται από τη συνεχή παρακολούθηση και τη διαφανή διαχείριση των υποδομών, ώστε να διασφαλίζεται η ασφάλεια και η μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα των παρεμβάσεων (Field Operations, 2006).

Σε κοινωνικό επίπεδο, ο μετασχηματισμός του Freshkills Park ενίσχυσε την καθημερινή δραστηριότητα και τη διασύνδεση των τοπικών κοινοτήτων, δημιουργώντας νέες μορφές κοινωνικής ζωής και συλλογικής συμμετοχής (Klenosky, Snyder, Vogt, & Campbell, 2017). Παράλληλα, τα εκπαιδευτικά και ερμηνευτικά προγράμματα που αναπτύχθηκαν στον χώρο ενθαρρύνουν τη συμμετοχή κατοίκων και επισκεπτών, μετατρέποντας τον χώρο της πρώην χωματεράς σε τόπο κοινωνικής επαφής και περιβαλλοντικής ευαισθητοποίησης. Η έρευνα των Klenosky, Snyder, Vogt και Campbell (2017) επιβεβαιώνει τις θετικές προσδοκίες των κατοίκων για βελτίωση της ποιότητας ζωής και αναζωογόνηση των κοινοτήτων. Σύμφωνα με το National Geographic (Loewe, 2024), οι κάτοικοι του Staten Island πλέον αντιμετωπίζουν το πάρκο ως πηγή υπερηφάνειας και νέο τοπόσημο της Νέας Υόρκης, γεγονός που ανατρέπει την παλαιότερη αίσθηση απομόνωσης και περιβαλλοντικής ντροπής. Ωστόσο, η μακροχρόνια κοινωνική ενσωμάτωση του πάρκου εξακολουθεί να εξαρτάται από την ενίσχυση της εμπιστοσύνης προς τους θεσμούς και τη συνεχή λειτουργική αξιοπιστία του (Klenosky, Snyder, Vogt, & Campbell, 2017) (Hutchinson, 2015).

Ως προς το οικονομικό και αστικό αποτύπωμα, ο μετασχηματισμός του Freshkills Park είχε μικτό αντίκτυπο στην οικονομία του νησιού. Από τη μία πλευρά, η ανάπτυξη του πάρκου δημιούργησε νέες θέσεις εργασίας σε τομείς όπως η λειτουργία, η συντήρηση και η περιβαλλοντική εκπαίδευση, ενώ οι επισκέψεις και →

οι πολιτιστικές δραστηριότητες συνέβαλαν στην τοπική κατανάλωση και στην αύξηση της ελκυστικότητας της περιοχής (New York City Parks & Recreation: Freshkills Park Alliance, n.d.) (Loewe, 2024). Επιπλέον, η αξιοποίηση του μεθανίου και οι πράσινες υποδομές παρείχαν τοπικούς ενεργειακούς πόρους και μείωσαν το λειτουργικό κόστος διαχείρισης του χώρου. Από την άλλη πλευρά, η οικονομική απόδοση του έργου παραμένει περιορισμένη βραχυπρόθεσμα, καθώς η επισκεψιμότητα δεν έχει ακόμα σταθεροποιηθεί και το χάσμα μεταξύ πρώτης και επαναληπτικής χρήσης μετριάζει τη ροή εσόδων για τις τοπικές επιχειρήσεις (Klenosky, Snyder, Vgot, & Campbell, 2017). Παρά τις καθυστερήσεις αυτές, οι θετικές προοπτικές δείχνουν ότι, με την πλήρη ολοκλήρωση του πάρκου και την αύξηση της τακτικής χρήσης, η οικονομική συμβολή του Freshkills Park θα ενισχυθεί σταδιακά, εντάσσοντας το Staten Island πιο ενεργά στα δίκτυα δραστηριοτήτων (Field Operations, 2006).

Σε πολιτισμικό επίπεδο, το Freshkills μετασχηματίζει ένα εμβληματικό τοπίο αποβλήτων σε φορέα μνήμης, εκπαίδευσης και ταυτότητας, χωρίς να αποκόπτεται από το υλικό υπόστρωμα και την ιστορία του (Hutchinson, 2015). Σύμφωνα με τον Hutchinson (2015), το πάρκο λειτουργεί ως πολιτισμικό υπόβαθρο που επαναπροσδιορίζει τη σχέση της Νέας Υόρκης με τη φύση και το περιβάλλον, αναδεικνύοντας μια νέα ηθική του τοπίου. Παρά την κριτική για ενδεχόμενη αισθητικοποίηση ή εξωραϊσμό της μνήμης, ο Hutchinson (2015) και το National Geographic (Loewe, 2024) επισημαίνουν ότι το Freshkills έχει καταστεί σύμβολο αναγέννησης και δημόσιου αναστοχασμού, που ανανεώνει τον διάλογο ανάμεσα στην πόλη, τη φύση και το παρελθόν της (Loewe, 2024).

Συνοψίζοντας, η μέχρι σήμερα επίδραση του Freshkills Park στον περίγυρο του Staten Island εναρμονίζεται με την κεντρική προσδοκία του Landscape Urbanism για το τοπίο-υποδομή. Στο περιβαλλοντικό πεδίο, συγκροτείται ένα ενεργό υπόβαθρο αποκατάστασης, ανθεκτικότητας και επιστροφής της βιοποικιλότητας, στο κοινωνικό και οικονομικό, προωθείται η αναζωογόνηση, η προσβασιμότητα και η σταδιακή μεταστροφή της συλλογικής εικόνας του νησιού, και στο πολιτισμικό, διαμορφώνεται ένα πεδίο δημόσιας μνήμης και ταυτότητας, όπου η αναγέννηση του τοπίου συνοδεύεται από τη συμβολική του επανένταξη στη ζωή της πόλης.

6.1. ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ HIGH LINE ΚΑΙ FRESHKILLS

Η συγκριτική ανάγνωση των έργων του High Line και του Fresh Kills Park επιχειρεί να φέρει σε διάλογο δύο παρεμβάσεις που, αν και αναπτύσσονται σε διαφορετικά χωρικά και ιστορικά συμφραζόμενα, συγκροτούνται ως χαρακτηριστικές εκφράσεις της σχεδιαστικής φιλοσοφίας του James Corner και, κατ'έκταση, του Landscape Urbanism. Τα δύο έργα δεν αντιμετωπίζονται ως μεμονωμένα παραδείγματα, αλλά ως εφαρμογές μιας κοινής νοοτροπίας που θέτει το τοπίο στο επίκεντρο της σύνθεσης και το αξιοποιεί ως βασικό μέσο κατανόησης και μετασχηματισμού του αστικού χώρου. Η σύγκριση, επομένως, αποσκοπεί στη διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο η ίδια φιλοσοφία σχεδιασμού αποκτά διαφορετικές χωρικές εκφράσεις, ανάλογα με τις συνθήκες μέσα στις οποίες καλείται να λειτουργήσει.

Σε επίπεδο υποβάθρου, τόσο το High Line όσο και το Fresh Kills Park εγγράφονται ως δύο μετα-βιομηχανικά περιβάλλοντα, χωρίς ωστόσο να αποκοπούν από το παρελθόν τους. Η διαφοροποίηση μεταξύ των δύο έργων αφορά αφενός τη σχέση τους με την πόλη και αφετέρου τη φύση της αρχικής τους λειτουργίας. Το High Line συγκροτείται ως γραμμική σιδηροδρομική υποδομή, άρρηκτα συνδεδεμένη με τον πυκνό αστικό ιστό και με τη λειτουργία της μεταφοράς ως μέρος της καθημερινής αστικής ζωής. Το Fresh Kills Park, αντίθετα, προέρχεται από μια υποδομή διαχείρισης αποβλήτων μεγάλης κλίμακας, χωρικά αποκομμένη από τον άμεσο αστικό ιστό και συνδεδεμένη με διαδικασίες που εκτυλίσσονταν σε απόσταση από την καθημερινή εμπειρία της πόλης.

Οι σχεδιαστικές στρατηγικές που διαμορφώνονται στα δύο έργα εδράζονται σε μια κοινή φιλοσοφία, σύμφωνα με την οποία το υπόβαθρο δεν αντιμετωπίζεται ως πρόβλημα προς απόκρυψη, αλλά ως βα- →

σικό συνθετικό δεδομένο. Ο σχεδιασμός εκκινεί από τις υπάρχουσες συνθήκες και οργανώνεται μέσα από το τοπίο, το οποίο λειτουργεί ως μέσο άρθρωσης του χώρου και των σχέσεων που αναπτύσσονται σε αυτόν. Η προσέγγιση αυτή συνδέεται με τη σχεδιαστική αντίληψη του James Corner και το πλαίσιο του Landscape Urbanism, όπου το τοπίο νοείται ως δυναμικό πεδίο διαδικασιών, μεταβολών και χρονικών ακολουθιών. Παρότι η σχεδιαστική αφετηρία είναι κοινή, η χωρική μετάφρασή της αποκτά διαφορετικό χαρακτήρα σε κάθε έργο, μέσα από την ανάγνωση του ίδιου του τοπίου.

Στην περίπτωση του High Line, η φιλοσοφία αυτή διαμορφώνεται σε ένα ιδιαίτερα σύνθετο πλαίσιο, καθώς η γραμμική σιδηροδρομική υποδομή είχε αντιμετωπιστεί επί μακρόν ως ανεπιθύμητο κατάλοιπο της πόλης. Ο σχεδιασμός του επιδιώκει την επανερμηνεία της υποδομής, μετατρέποντας τη σε ένα συνεχές δημόσιο πεδίο. Μέσα από διαδοχικές χωρικές ενότητες, το έργο επανατοποθετεί μια υπολειμματική υποδομή στο αστικό πλαίσιο, αναδεικνύοντάς τη σε παραγωγικό στοιχείο του αστικού πλαισίου.

Στο Fresh Kills Park, η ίδια σχεδιαστική φιλοσοφία οδηγεί σε μια διαφορετική ανάγνωση του χώρου, καθώς το τοπίο προσεγγίζεται ως ένα «πληγωμένο» τοπίο, τόσο σε υλικό και περιβαλλοντικό όσο και σε κοινωνικό επίπεδο. Η αναγνώριση αυτής της σύνθετης κατάστασης δεν μεταφράζεται απλώς σε ανάγκη αποκατάστασης, αλλά συγκροτεί το βασικό πλαίσιο μέσα στο οποίο ο σχεδιασμός αρθρώνεται ως μακροχρόνια διαδικασία επανερμηνείας και επανανοηματοδότησης του τόπου. Μέσα από τη συγκρότηση μεγάλων τοπικών ενότητων και τη σταδιακή αναδιαμόρφωση ενός εδαφικού υποβάθρου, ο σχεδιασμός αποδίδει στο τοπίο έναν νέο χωρικό και κοινωνικό χαρακτήρα, ο οποίος δεν αναιρεί το παρελθόν του, αλλά το ενσωματώνει ως ενεργό στοιχείο της σύνθεσης.

Η σύνδεση των παραπάνω στρατηγικών με το Landscape Urbanism επιτρέπει την κατανόηση της προσέγγισης ως μία σχεδιαστική νοοτροπία που προσαρμόζεται και μετασχηματίζεται. Και στις δύο περιπτώσεις, το τοπίο αναλαμβάνει τον ρόλο του φορέα μέσα από τον οποίο οργανώνεται ο χώρος, ενσωματώνοντας τον χρόνο και τη μεταβολή ως συστατικά της σύνθεσης. Οι διαφοροποιήσεις που παρατηρούνται δεν αναιρούν τον κοινό πυρήνα της προσέγγισης, αλλά φωτίζουν τον τρόπο με τον οποίο αυτός αποκρίνεται σε διαφορετικά χωρικά και αστικά συμφραζόμενα.

Τέλος, η σχέση των έργων με το ευρύτερο περιβάλλον τους εκδηλώνεται μέσα από τις επιδράσεις που ασκούν σε κοινωνικό, οικονομικό και χωρικό επίπεδο, πέρα από τα όρια της ίδιας της παρέμβασης. Και στις δύο περιπτώσεις, ο σχεδιασμός λειτουργεί ως καταλύτης μεταβολών, επηρεάζοντας τον τρόπο με τον οποίο ο χώρος γίνεται αντιληπτός, χρησιμοποιείται και εντάσσεται σε ευρύτερα δίκτυα δραστηριοτήτων. Στο High Line, οι επιδράσεις αυτές γίνονται αισθητές κυρίως στον αστικό ιστό, επηρεάζοντας την καθημερινή εμπειρία της πόλης αλλά και τις κοινωνικές και οικονομικές δυναμικές των γύρω περιοχών. Στο Fresh Kills Park, οι επιδράσεις εκτείνονται σε μια ευρύτερη χωρική και περιβαλλοντική κλίμακα, συμβάλλοντας τόσο στον επαναπροσδιορισμό της σχέσης ανάμεσα στην πόλη, το τοπίο και τις υποδομές όσο και στη σταδιακή άρση του κοινωνικού και χωρικού στίγματος που συνδεόταν με τη μακρόχρονη προηγούμενη χρήση του τόπου.

6.2.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΤΟΥ LANDSCAPE URBANISM

Η παρούσα ενότητα επιχειρεί μια ερμηνευτική αποτίμηση της εφαρμογής του Landscape Urbanism, όπως αυτή εκφράζεται μέσα από το έργο του James Corner και αναπτύχθηκε στα κεφάλαια 4 και 5, σε συνάρτηση με τις θεωρητικές προσδοκίες που διατυπώθηκαν στα κεφάλαια 2 και 3. Το υποκεφάλαιο εστιάζει στο κατά πόσο η εφαρμογή της προσέγγισης, όπως υλοποιείται στα συγκεκριμένα έργα, μπορεί να θεωρηθεί επιτυχής και αν τα αποτελέσματα που προκύπτουν ανταποκρίνονται στο θεωρητικό της πλαίσιο. Σε επίπεδο σχεδιαστικής εφαρμογής, η εργασία δείχνει ότι το Landscape Urbanism ενεργοποιείται με συνεπή τρόπο, μέσω στρατηγικών που προκύπτουν από τις ίδιες θεωρητικές βάσεις αλλά διαφοροποιούνται ανάλογα με το υπόβαθρο κάθε έργου. Οι παρεμβάσεις που εξετάστηκαν συγκροτούν ολοκληρωμένες σχεδιαστικές λογικές, στις οποίες το τοπίο λειτουργεί ως βασικό μέσο οργάνωσης, ενώ η χρονική διάσταση, η διαχείριση διεργασιών και η ενσωμάτωση υποδομών αποτελούν κεντρικά στοιχεία του σχεδιασμού. Η εφαρμογή της προσέγγισης δεν εμφανίζεται ως ενιαία σχεδιαστική «συνταγή», αλλά ως σύνολο δια-

φοροποιημένων στρατηγικών που παραμένουν, ωστόσο, άρρητα συνδεδεμένες με το θεωρητικό πλαίσιο του Landscape Urbanism.

Η αποτίμηση της εφαρμογής αποκτά μεγαλύτερη σαφήνεια μέσα από την εξέταση των αποτελεσμάτων στον περιβάλλοντα χώρο. Σε περιβαλλοντικό επίπεδο, τα δεδομένα που παρουσιάστηκαν καταδεικνύουν ότι οι παρεμβάσεις ανταποκρίνονται σε βασικές θεωρητικές επιδιώξεις της προσέγγισης, όπως η αποκατάσταση οικολογικών λειτουργιών, η διαχείριση υποβαθμισμένων και ρυπασμένων εδαφών, καθώς και η ανάδειξη του τοπίου ως συστήματος που οργανώνει ροές και διεργασίες. Τα αποτελέσματα αυτά, επιβεβαιώνουν τη δυνατότητα του Landscape Urbanism να λειτουργήσει ως εργαλείο περιβαλλοντικού μετασχηματισμού.

Σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο, η αποτίμηση παρουσιάζει μεγαλύτερη πολυπλοκότητα, καθώς τα αποτελέσματα που καταγράφονται και στις δύο περιπτώσεις συνδέονται με την επανενεργοποίηση υποβαθμισμένων αστικών και περιαστικών περιοχών μέσω του τοπίου. Στα δύο έργα, η ενίσχυση της προσβασιμότητας και η διεύρυνση των δυνατοτήτων χρήσης του χώρου συνδέονται με τη συγκρότηση νέων πόλων έλξης και τη διαμόρφωση εκτεταμένων δημόσιων χώρων, οι οποίοι εντάσσονται ενεργά στον αστικό και περιαστικό ιστό. Η κοινωνική χρήση και η παρουσία διαφορετικών ομάδων χρηστών αναπτύσσονται σταδιακά, σε συνάρτηση με τις περιβαλλοντικές και χωρικές μεταβολές που επιφέρει ο σχεδιασμός.

Παράλληλα, και στις δύο περιπτώσεις, καταγράφονται οικονομικές επιπτώσεις που σχετίζονται με την αναβάθμιση των περιοχών παρέμβασης, όπως η αύξηση της αξίας γης και η ενίσχυση επενδυτικών πιέσεων. Τα φαινόμενα αυτά, παρότι εκδηλώνονται με διαφορετική ένταση και χρονικότητα, αποτελούν κοινό παρονομαστή των παρεμβάσεων που βασίζονται στο Landscape Urbanism. Οι κοινωνικές και οικονομικές αυτές μεταβολές συνδέονται με την κλίμακα, τη χωρική θέση και το θεσμικό πλαίσιο των έργων, ενώ η εφαρμογή της προσέγγισης μπορεί να θεωρηθεί επιτυχής στον βαθμό που οι μεταβολές αυτές δεν αναιρούν τον δημόσιο χαρακτήρα του χώρου ούτε υπονομεύουν τις βασικές περιβαλλοντικές και χωρικές στοχεύσεις του σχεδιασμού.

Συνολικά, η ερμηνευτική αποτίμηση των κεφαλαίων 4 και 5 δείχνει ότι το Landscape Urbanism εφαρμόζεται με συνέπεια ως σχεδιαστική προσέγγιση και παράγει αποτελέσματα που, σε μεγάλο βαθμό,

ανταποκρίνονται στις θεωρητικές του προσδοκίες. Η επιτυχία της εφαρμογής είναι σαφέστερη στο περιβαλλοντικό επίπεδο, ενώ στο κοινωνικό και οικονομικό πεδίο τα αποτελέσματα εμφανίζουν διαφοροποιήσεις και εξαρτήσεις από το πλαίσιο. Η αποτίμηση αυτή συγκροτεί το αναγκαίο υπόβαθρο για τη συστηματική εξέταση των δυνατοτήτων και των περιορισμών της προσέγγισης, όπως αυτή αναπτύσσεται στο επόμενο κεφάλαιο.

6.3 ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ

Η ερμηνευτική ανάγνωση των μελετών περίπτωσης που προηγήθηκαν επιτρέπει τη συστηματική αποτύπωση τόσο των δυνατοτήτων όσο και των περιορισμών του Landscape Urbanism ως σύγχρονης προσέγγισης αστικού σχεδιασμού. Η ενότητα αυτή δεν αποσκοπεί στην αποτίμηση της προσέγγισης με όρους επιτυχίας ή αποτυχίας, αλλά στη διερεύνηση των όρων υπό τους οποίους αυτή μπορεί να λειτουργήσει παραγωγικά, καθώς και των ορίων που αναδεικνύονται κατά την εφαρμογή της σε σύνθετα και μεταβαλλόμενα αστικά περιβάλλοντα. Μία από τις βασικές δυνατότητες του Landscape Urbanism εντοπίζεται στον ρόλο του τοπίου ως καθοδηγητικού και λειτουργικού πλαισίου της σύνθεσης. Όταν το τοπίο αντιμετωπίζεται ως πρωτεύον συνθετικό εργαλείο, οι χωρικές αποφάσεις δεν προκύπτουν ως επιβλητή εξωτερικών μορφολογικών σχημάτων, αλλά αναπτύσσονται σε συνάρτηση με τις ίδιες τις περιβαλλοντικές, μορφολογικές και χρονικές δυναμικές του τόπου. Στο πλαίσιο αυτό, οικολογικές διεργασίες και τεχνικοί μηχανισμοί ενσωματώνονται εξ αρχής στη συνθετική λογική, ενώ η ανάγκη διαχείρισης και συντήρησης δεν αντιμετωπίζεται ως μεταγενέστερο πρόβλημα, αλλά ως αναπόσπαστο μέρος της στρατηγικής του έργου. Η προσέγγιση αυτή προσδίδει στη σύνθεση εσωτερική συνοχή, συνέχεια και ανθεκτικότητα στον χρόνο.

Παράλληλα, το Landscape Urbanism αναδεικνύει τη δυνατότητα επανερμηνείας του τόπου μέσα από τον χρόνο. Ο τόπος αντιμετωπίζεται ως δυναμικό σύστημα νοημάτων, στο οποίο το παρελθόν, η μνήμη και οι χρήσεις επανανοηματοδοτούνται διαρκώς. Ο χρόνος λειτουργεί ως πεδίο στο οποίο εγγράφονται νέες αφηγήσεις και σχέσεις, επιτρέποντας στον χώρο να αποκτά μεταβαλλόμενη σημασία χωρίς να χάνει τη συνοχή του. Η →

αβεβαιότητα που συνοδεύει αυτή τη διαδικασία ενσωματώνεται ως χαρακτηριστικό μιας προσέγγισης που αναγνωρίζει τη μη γραμμική φύση των οικολογικών και αστικών συστημάτων.

Μία ακόμη σημαντική δυνατότητα της προσέγγισης αφορά την προσαρμογή στις εκάστοτε ανάγκες. Το Landscape Urbanism επιτρέπει τη λειτουργική αναπροσαρμογή του χώρου σε κοινωνικές, περιβαλλοντικές και οργανωτικές μεταβολές, χωρίς να διαρρηγνύεται η βασική συνθετική του λογική. Οι παρεμβάσεις μπορούν να εξελίσσονται σταδιακά, διατηρώντας τη δομική ταυτότητα του έργου, ακόμη και όταν μεταβάλλονται οι συνθήκες χρήσης. Η ευελιξία αυτή καθιστά την προσέγγιση ιδιαίτερα κατάλληλη για περιβάλλοντα υψηλής πολυπλοκότητας, όπου οι ανάγκες και οι συνθήκες δεν παραμένουν σταθερές στον χρόνο.

Παρά τις παραπάνω δυνατότητες, η εφαρμογή του Landscape Urbanism συνοδεύεται από συγκεκριμένους περιορισμούς. Ένας από τους σημαντικότερους αφορά την ανάγκη συνεχούς διαχείρισης και συντήρησης. Η περιβαλλοντική αποκατάσταση που προτείνεται στο πλαίσιο της προσέγγισης δεν είναι αυτοδύναμη, αλλά προϋποθέτει τη μακροχρόνια λειτουργία τεχνικών και οικολογικών μηχανισμών. Η διατήρηση της οικολογικής ισορροπίας απαιτεί σταθερή θεσμική, οικονομική και οργανωτική υποστήριξη, γεγονός που αναδεικνύει τη σημασία της πρόβλεψης μηχανισμών διαχείρισης και παρακολούθησης και μετά την αρχική φάση υλοποίησης.

Ένας δεύτερος περιορισμός σχετίζεται με τον περιορισμένο έλεγχο των κοινωνικών και οικονομικών εξελίξεων. Τα έργα που εντάσσονται σε σύνθετα αστικά και αναπτυξιακά περιβάλλοντα, όπου κοινωνικές και οικονομικές μεταβολές συχνά υπερβαίνουν τη σχεδιαστική πρόθεση. Παρότι ο σχεδιασμός δεν μπορεί να ελέγξει πλήρως τις δευτερογενείς επιπτώσεις που προκύπτουν από τη δυναμική ένταξη των έργων αυτών στον αστικό ιστό, οι παράμετροι αυτές λαμβάνονται εξ αρχής υπόψη ως ενεργές συνθήκες του σχεδιασμού, αναδεικνύοντας τα όρια αλλά και το πεδίο δράσης του χωρικού σχεδιασμού μέσα σε ευρύτερες κοινωνικοοικονομικές διαδικασίες.

Τέλος, μπορεί να προκύψει κίνδυνος αναπροσανατολισμού των σχεδιαστικών προτεραιοτήτων, ιδίως σε παρεμβάσεις υψηλής προβολής και ένταξης σε ευρύτερες αναπτυξιακές στρατηγικές. Σε τέτοιες περιπτώσεις, είναι πιθανό να μετατοπιστεί το βάρος από τις οικολογικές διεργασίες προς άλλες παραμέτρους του σχεδια-

σμού, γεγονός που καθιστά αναγκαία τη διαρκή επαναφορά της περιβαλλοντικής λογικής στο προσκήνιο. Συνολικά, οι παραπάνω περιορισμοί δεν συνιστούν εγγενείς αδυναμίες του Landscape Urbanism, αλλά αναδεικνύουν κρίσιμες παραμέτρους που οφείλουν να λαμβάνονται υπόψη στον σχεδιασμό ανοιχτών και δυναμικών συστημάτων. Στο πλαίσιο αυτό, η προσαρμοστικότητα, η δυνατότητα επανερμηνείας του τόπου και ο χρονικός χαρακτήρας της προσέγγισης λειτουργούν ως κρίσιμοι μηχανισμοί αντιμετώπισης των παραπάνω προκλήσεων, υπό την προϋπόθεση ότι ενσωματώνονται συνειδητά στη συνολική στρατηγική του έργου.

6.4. ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΑΣΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ

Με βάση τη θεωρητική ανάλυση και τη μελέτη των εφαρμογών που προηγήθηκαν, η προσέγγιση του Landscape Urbanism, όπως διατυπώνεται και εφαρμόζεται στο έργο του James Corner, αναδεικνύει προεκτάσεις που αφορούν τον ίδιο τον τρόπο με τον οποίο προσεγγίζεται σήμερα ο αστικός σχεδιασμός. Η βασική του συμβολή δεν έγκειται στην πρόταση ενός νέου καθολικού μοντέλου, αλλά στη διαμόρφωση ενός πλαισίου σκέψης που επιτρέπει τον σχεδιασμό χωρίς πλήρως προκαθορισμένες λύσεις, αποδεχόμενο ότι ο αστικός χώρος εξελίσσεται και επαναπροσδιορίζεται μετά την αρχική παρέμβαση.

Στο πλαίσιο αυτό, ο σύγχρονος αστικός σχεδιασμός μπορεί να αξιοποιήσει το Landscape Urbanism ως εργαλείο ανάγνωσης σύνθετων χωρικών καταστάσεων, όπου οι περιβαλλοντικές διεργασίες, οι κοινωνικές χρήσεις και οι χρονικές μεταβολές συνυπάρχουν και αλληλεπιδρούν. Το τοπίο λειτουργεί ως μέσο αποκάλυψης και οργάνωσης αυτών των σχέσεων, επιτρέποντας τη διαμόρφωση παρεμβάσεων που δεν εξαντλούνται στην αρχική τους διατύπωση.

Στο έργο του James Corner, ο σχεδιασμός προσεγγίζεται ως πρακτική συνεχούς διαπραγμάτευσης μεταξύ θεωρίας και υλικής πραγματικότητας. Υπό αυτή την οπτική, οι προεκτάσεις του Landscape Urbanism για τον σύγχρονο αστικό σχεδιασμό σχετίζονται με την αποδοχή της αβεβαιότητας και με έναν τρόπο σκέψης που αντιμετωπίζει τον αστικό χώρο ως πεδίο σύνθετων και μεταβαλλόμενων σχέσεων.

(x.x.). Ανάκτηση από Metalocus, Emscher Landscape Park

Lydon, M., & Garcia, A. (2015). Tactical Urbanism: Short-term Action for Long-term Change. Washington, D.C.: Island Press.

Allen, S. (1999). From object to field. Στο Points + lines: Diagrams and projects for the city (σσ. 90-103). New York: Princeton Architectural Press.

Ascher, F., & Uffer, S. (2015). The High Line effect. CTBUH Journal, 36-41.

Berger, A. (2006). Drosscape. Στο The Landscape Urbanism Reader (σσ. 197-217). New York: Princeton Architectural Press.

Burley, J. B. (2018). The Emergence of Landscape Urbanism: A Chronological Criticism Essay. Land, 7(4), 147.

Chase, J., Crawford, M., & Kaliski, J. (1999). Everyday Urbanism. New York: Monacelli Press.

Congress for the New Urbanism. (1999). Charter of the New Urbanism. New York: McGraw-Hill.

Corner, J. (1999). Ecology and landscape as agents of creativity. Στο G. F. Thompson (Επιμ.), Ecological

Design and Planning (σσ. 81-108). New York: Wiley.

Corner, J. (1999). Ecology and Landscape as Agents of Creativity. Στο J. Corner (Επιμ.), Recovering Landscape: Essays in Contemporary Landscape Architecture (σσ. 153-171). New York: Princeton Architectural Press.

Corner, J. (1999). Eidetic Operations and New Landscapes. Στο J. Corner (Επιμ.), Recovering Landscape: Essays in Contemporary Landscape Architecture (σσ. 153-169). New York: Princeton Architectural Press.

Corner, J. (1999). Introduction: Recovering Landscape as a Critical Cultural Practice. Στο J. Corner (Επιμ.), Recovering Landscape: Essays in Contemporary Landscape Architecture (σσ. 1-26). New York: Princeton Architectural Press.

Corner, J. (1999). The Agency of Mapping: Speculation, Critique and Invention. Στο J. Corner, & A. B. Hirsch (Επιμ.), The Landscape Imagination: Collected Essays of James Corner 1990–2010 (σσ. 89-101). New York: Princeton Architectural Press.

Corner, J. (2005, Winter/Spring). Not Unlike Life

Itself: Landscape Strategy Now. Harvard Design Magazine, σσ. 1-3. Corner, J. (2006). Terra Fluxus. Στο C. Waldheim (Επιμ.), The Landscape Urbanism (σσ. 21-33). New York: Princeton Architectural Press.

Corner, J. (2024). Curriculum vitae. Ανάκτηση από Field Operations: <https://www.fieldoperations.net>

Corner, J., & Hirsch, A. (2014). The landscape imagination in theory, method, and action. Στο J. Corner (Επιμ.), The Landscape Imagination: Collected Essays of James Corner 1990–2010 (σσ. 1-33). New York: Princeton Architectural Press.

Czerniak, J. (2006). Looking Back at Landscape Urbanism: Speculations on Site.

Στο **The Landscape Urbanism Reader** (σσ. 105-122). New York: Princeton Architectural Press.

Diller Scofidio + Renfro. (x.x.). The High Line Book. Ανάκτηση από <https://dsrny.com/project/high-line-book>

Espinoza, J. (2020). The Landscape as Urbanism. Sustainability, 1-17.

Field Operations. (2006). Fresh Kills Park: Lifescape – Draft Master Plan. New York: The City of New York (Department

of City Planning, Department of Parks & Recreation, Department of Sanitation, Municipal Art Society).

Field Operations. (2010). ARQ: Revista de Arquitectura. The High Line, New York, 64-69.

Field Operations. (2011). The High Line. Ανάκτηση από Field Operations: <https://www.fieldoperations.net/project-details/project/the-high-line.html>

Field Operations. (x.x.). The High Line. Ανάκτηση από Field Operations: <https://www.fieldoperations.net/project-details/project/the-high-line.html>

Frampton, K. (1983). Towards a Critical Regionalism.

Garcia, M. (2016). Review: Charles Waldheim. Landscape as Urbanism. A General Theory. ZARCH, 286.

Girof, C. (2006). Vision in Motion: Representing Landscape in Time. Στο The Landscape Urbanism Reader (σσ. 87-103). New York, Waldheim, Charles: Princeton Architectural Press.

Hirsch, A. B. (2014). Introduction. Στο J. H. Corner (Επιμ.), The Landscape Imagination: Collected Essays of James Corner 1990–2010. New York: Princeton Architectural Press.

Hood, W. (1999). Urban Diaries: Improvisation in West Oakland California. Στο J. C. Chase, Everyday Urbanism (σσ. 152-173). New York: Monacelli Press.

Hutchinson, J. (2015). Freshkills Park: Landscape, infrastructure and the public realm. Journal of Urban Design, 503-522.

James Corner Field Operations. (x.x.). The High Line. Ανάκτηση από Field Operations: <https://www.fieldoperations.net/project-details/project/the-high-line.html>

James Corner Field Operations; Diller Scofidio + Renfro. (2015). The High Line. London/New York: Phaidon Press.

Keskeys, P. (2015). An Urban Masterstroke: The Complete History of the High Line. Ανάκτηση από Architizer (Architizer Journal): <https://architizer.com/blog/inspiration/stories/the-complete-history-of-the-high-line/>

Klenosky, D. B., Snyder, S. A., Vgot, C. A., & Campbell, L. K. (2017). If we transform the landfill, will they come? Predicting visitation to Freshkills Park in New York City. Landscape and Urban Planning, 314-324.

Lee, M.-J. (2017). James Corner's Theory and Practice of Representation- Characteristics and Functions of Landscape Architectural Drawing. Journal of the Korean Institute of Landscape Architecture, 118-130.

Loewe, E. (2024). From environmental disaster to public park: Exploring Staten Island's Freshkills. Ανάκτηση από National Geographic: <https://www.nationalgeographic.com/travel/article/freshkills-park-staten-island-new-york-city>

Marot, S. (2006). The Reclaiming of Sites. Στο C. Waldheim (Επιμ.), The Landscape Urbanism Reader (σσ. 45-58). New York: Princeton Architectural Press.

McEntee, P. (2012). Deconstructing the High Line: The representation and reception of nature in post-industrial urban park design. Denver: University of Colorado Denver.

McHarg, I. L. (1969). Design with Nature. New York: John Wiley & Sons.

Millington, N. (2015). From urban scar to park in the sky: Terrain vague, urban design, and the remaking of New York City's High Line Park. Lexington, KY:

University of Kentucky.

New York City Department of Parks & Recreation. (2006). Freshkills Park Press Kit. NYC Parks: New York. Ανάκτηση από NYC Parks: <https://www.nyc.gov/parks/freshkillspark>

Parnell, S. &. (2014). Planning, Modernism and the Challenge of Enduring Urban Segregation. Στο S. P. Vincent-Geslin, Translating the City: Interdisciplinary Perspectives on Urbanism (σσ. 15-30). Lausanne: EPFL Press.

Pollak, L. (2006). Constructed Ground: Questions of Scale. Στο C. Waldheim (Επιμ.), The Landscape Urbanism Reader (σσ. 115-139). New York: Princeton Architectural Press.

Rosa, M., & Linder, C. (2017). Introduction. Στο M. & Rosa (Επιμ.), Deconstructing the High Line: Postindustrial Urbanism and the Rise of the Elevated Park (σσ. 1-21). New Brunswick: Rutgers University Press.

Shane, G. (2006). The Emergence of Landscape Urbanism. Στο C. Waldheim (Επιμ.), The Landscape Urbanism Reader (σσ. 55-67). New York: Princeton

Architectural Press.

Shane, G. (2006). The Emergence of Landscape Urbanism Reader. Στο C. Waldheim, The Landscape Urbanism Reader (σσ. 55-67). New York : Princeton Architectural Press.

Shannon, K. (2006). Place as Resistance: Landscape Urbanism in Europe. Στο The Landscape Urbanism Reader (σσ. 141-161). New York: Princeton Architectural Press.

The High Line. (x.x.). History. Ανάκτηση από The High line: <https://www.thehighline.org/history/>

Todeschini, F. (2013). Towards Contemporary Sustainable Settlement Planning and Design: Some Reflections on the 'Nature of an Appropriate and Resilient Spatial Plan' for South African Cities. Second National Urban Design Seminar (σσ. 1-18). Pretoria, South Africa: School of Architecture, Planning and Geomatics, University of Cape Town.

Vicenzotti, V. (2017). The Landscape of Landscape Urbanism. Landscape Journal, 75-86.

Waldheim, C. (2006). Acknowledgments. Στο C.

Waldheim, & C. Waldheim (Επιμ.), *The Landscape Urbanism Reader* (σσ. 7-9). New York: Princeton Architectural Press.

Waldheim, C. (2006). Introduction: A reference manifesto. Στο C. Waldheim (Επιμ.), *The Landscape Urbanism Reader* (σσ. 13-19). New York: Princeton Arcitectoral Press.

Waldheim, C. (2006). Landscape as Urbanism. Στο W. Charles (Επιμ.), *The Landscape Urbanism Reader* (σσ. 39-44). New York: Princeton Architectural Press.

Waldheim, C. (2016). Landscape as Urbanism: A General Theory. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.

Waldheim, C. (2016). Landscape as Urbanism: A General Theory. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Waldheim, C. (2016). Landscape as Urbanism: A General Theory. Princeton, NJ: Princeton University Press.

Wall, A. (1999). Programming the Urban Surface. Στο J. Corner (Επιμ.), *Recovering Landscape: Essays in*

Contemporary Landscape Architecture (σσ. 233-249). New York: Princeton Architectural Press.

Warren, J. (2014). *The High Line: A suburban space for an urban public.* Pittsburgh: University of Pittsburgh.

Weller, R. (2001). *Between Hermeneutics and Datascape: A Critical Appreciation of Emergent Landscape Design Theory and Praxis through the Writings of James Corner 1990–2000.* *Landscape Review*, 7(1), 3-43.

Weller, R. (2006). An art of indastrumentaly: Thinking through Landscape Urbanism. Στο *The Landscape Urbanism Reader* (σσ. 69-85). New York: Princeton Architectural press.

Weller, R. (2008). Landscape (Sub)Urbanism. *Landscape Journal*, 255-278.

Εικόνα 1 : Ville Radieuse του Le Corbusier —παράδειγμα τυποποιημένου σχεδιασμού αποκομμένου από το περιβάλλον του (Waldheim C., Introduction: A reference manifesto, 2006, σ. 15). 13

Εικόνα 2 : Διάγραμμα Cedric Price – Fried, Poached, Scrambled Egg (Shane, The Emergence of Landscape Urbanism, 2006, σ. 56). 14

Εικόνα 3: Drosscape από τον Alan Berger — ενδεικτική του τοπίου εγκατάλειψης και μεταβιομηχανικής απόρριψης (Berger, 2006, σ. 210) 15

Εικόνα 4 :Ερμηνεία της “Μονάδας Γειτονιάς” του Perry από τους Duany Plater-Zyberk, με λειτουργικό διαχωρισμό και ιεράρχηση δρόμων. (Congress for the New Urbanism, 1999, σ. 76) 17

Εικόνα 5: Αυθεντικό διάγραμμα “Neighborhood Unit” του Clarence Perry, με επίκεντρο σχολείο και κοινόχρηστους χώρους. (Congress for the New Urbanism, 1999, σ. 76) 17

Εικόνα 6: Σχέδιο του Walter Hood που απεικονίζει την αυτοσχεδιαστική διαδικασία ερμηνείας και σχεδιασμού του χώρου, βασισμένη στην καθημερινή εμπειρία των κατοίκων στην περιοχή West Oakland. Η γραφική αποτύπωση

λειτουργεί ως εργαλείο κατανόησης των κοινωνικών, μορφικών και χρονικών στρωματώσεων του τόπου (Hood, 1999, σ. 173) 19

Εικόνα 7: Διάγραμμα της διαδικασίας σχεδιασμού στο Tactical Urbanism, το οποίο υπογραμμίζει την έμφαση σε κυκλικά βήματα με μικρής κλίμακας εφαρμογές, ανατροφοδότηση και διαρκή προσαρμογή. Η στρατηγική αυτή βασίζεται στην ενσυναίσθηση και την παρατήρηση του χρήστη, με σκοπό τη διατύπωση ευέλικτων, χαμηλού κόστους παρεμβάσεων (Lydon, M, & Garcia, A, 2015)..... 18

Εικόνα 8: Διαγωνισμός Parc de la Villette: διάγραμμα ζωνών (αριστερά), (Waldheim C. , Landscape us Urbanism, 2006) 25

Εικόνα 9: Σχηματική απεικόνιση της διαστρωμάτωσης του αστικού τοπίου. Τα βασικά επίπεδα που συγκροτούν τη δομή και τη λειτουργία της πόλης (Todeschini, 2013, σ. 17) 26

Εικόνα 10: Αεροφωτογραφία μοντέλου διαγωνισμού για το Leidsche Rijn Park (Corner, Ecology and Landscape as Agents of Creativity, 1999, σ. 264)..... 27

Εικόνα 11 : Landscape voids, Melun-Sénart, France (OMA/ Rem Koolhaas, 1987) (Shannon, 2006, σ. 159) 28

Εικόνα 12: Masterplan ανάπλασης Emscher Park (Shannon, 2006, σ. 148) 29

Εικόνα 13 : Αεροφωτογραφία του Emscher Park μετά την ανάπλαση. (Metalocus, Emscher Landscape Park, x.x.) 29

Εικόνα 14: Buckminster Fuller, Dymaxion Airocean World. Παράδειγμα του Corner για την «δράση» της χαρτογράφησης και τον εξουσιαστικό χαρακτήρα του συμβατικού προσανατολισμού «Βορράς επάνω». (Corner, The Agency of Mapping: Speculation, Critique and Invention, 2014) 35

Εικόνα 15 : Guy Debord, The Naked City (1957). Παράδειγμα χαρτογράφησης της dérive, όπου οι καθημερινές διαδρομές μετατρέπονται σε εναλλακτικούς χάρτες που υπονομεύουν κυρίαρχες αναγνώσεις και εξουσιαστικές λογικές. (Corner, The Agency of Mapping: Speculation, Critique and Invention, 2014) 36

Εικόνα 16: Raoul Bunschoten, Map Frames (1990s). Παράδειγμα του Corner για το game-board, όπου θεματικά πλαίσια χαρτογράφησης λειτουργούν ως σενάρια στρατηγικής προβολής των αστικών συνθηκών (Corner, 2014) 37

Εικόνα 17 Sesshū, Water and Mountain, 1495. Tokyo National Museum. Η τεχνική της ρίψης και επεξεργασίας μελανιού δίνει έμφαση στη διαδικασία της όρασης και της δημιουργίας αντί στο τελικό προϊόν. Το έργο αναδεικνύει τη φανταστική δύναμη της εικόνας και τη σημασία του generative process στη συγκρότηση τοπίου. (Corner, 1999) 41

Εικόνα 18 : James Corner, Älsvjö Gameboard, 1999. 42

Εικόνα 19 : James Corner, Ideogram, Greenport Harborfront, 1996. 43

Εικόνα 20: The High Line (James Corner Field Operations, x.x.) 57

Εικόνα 21: Η Δέκατη Λεωφόρος («Λεωφόρος του Θανάτου») με εμπορικά τρένα της New York Central Railroad να κινούνται στο επίπεδο του δρόμου, δημιουργώντας επικίνδυνες συνθήκες για τους πεζούς (The High Line, x.x.)... 49

Εικόνα 22: Το νεοκατασκευασμένο υπερυψωμένο δίκτυο του High Line (1929–1934), τμήμα του Έργου Βελτίωσης της Δυτικής Ακτής (West Side Improvement Project), σε λειτουργία με ατμομηχανή της New York Central Railroad (The High Line, x.x.) 50

Εικόνα 23 : ο εγκαταλελειμμένο High Line στα τέλη του

20ού αιώνα, με τη βλάστηση να έχει καταλάβει τη σιδηροδρομική υποδομή, αντανακλώντας την αποβιομηχανία και τα «τοπία υπολειμμάτων» (drosscapes) της Νέας Υόρκης (The High Line, x.x.) 51

Εικόνα 24: Πανοραμική εικόνα του High Line κατά μήκος της δυτικής πλευράς του Μανχάταν, με κατεύθυνση προς τον ποταμό Hudson. Πηγή: Arquitectura Viva (2015). 53

Εικόνα 25: Διάγραμμα κατανομής “σκληρών” (hard) και “μαλακών” (soft) ζωνών κατά μήκος της διαδρομής του High Line. Πηγή: Arquitectura Viva (2015). 54

Εικόνα 26: Οι φυτεύσεις που αναδύονται μέσα από τις σχισμές των πλακών σκυροδέματος, εκφράζοντας τη λογική του «πράσινου που διεισδύει στο γκρι». Πηγή: (Diller Scofidio + Renfro, x.x.) 55

Εικόνα 27: Το χαρακτηριστικό σύστημα “peel-up benches”, όπου οι πλάκες σκυροδέματος ανασπώνονται δημιουργώντας καθίσματα και γραμμικές ζώνες φύτευσης. Πηγή: Arquitectura Viva (2015). 55

Εικόνα 28: Τυπικές τομές του High Line που παρουσιάζουν τη διαστρωμάτωση των υλικών, τη φύτευση και το σύστημα αποστράγγισης. Πηγή: James Corner Field Operations & Diller Scofidio + Renfro, High Line Part.1. (2005)..... 55

Εικόνα 29: Σχέδιο φύτευσης (planting plan) σε τμήμα του High Line, με αναλυτική κατανομή ειδών. Πηγή: Arquitectura Viva (2015). 56

Εικόνα 30: Διάγραμμα της χρονικής διαφοροποίησης της βλάστησης και των χρήσεων στο High Line. Η ανάλυση παρουσιάζει την εξέλιξη των φυτικών κοινοτήτων και των δραστηριοτήτων στον χρόνο, αναδεικνύοντας την εφαρμογή της αρχής του process-based design και τη λογική της συνεχούς μεταβολής. Πηγή: Arquitectura Viva..... 56

Εικόνα 31: Σχέδιο του πρώτου τμήματος του High Line με τα βασικά «επεισόδια» κατά μήκος της διαδρομής. Πηγή: James Corner Field Operations; Diller Scofidio + Renfro (2011). 57

Εικόνα 32: Αεροφωτογραφία του High Line με διακριτές ζώνες (A–D) που χρησιμοποιήθηκαν ως αναφορά στον σχεδιασμό και την υλοποίηση. Πηγή: James Corner Field Operations & Diller Scofidio + Renfro, High Line Part 1 (2005). 58

Εικόνα 33: Χωρικές τυπολογίες φύτευσης και αναλογίες σκληρών/μαλακών επιφανειών σε διαφορετικά τμήματα του High Line (Pit, Plains, Bridge, Mound, Ramp, Flyover). Πηγή: Arquitectura Viva (2015). 60

Εικόνα 34: Σχέδιο κάτοψης στην περιοχή της 13th Street. Η συνύπαρξη σιδηροτροχιών και γραμμικών πλακών σκυροδέματος αναδεικνύει την αρχή της διαστρωμάτωσης, με τα διαφορετικά στοιχεία του έργου να λειτουργούν ως ισότιμα στρώματα.....**61**

Εικόνα 35: Πάρκο Fresh Kills Πηγή: (Field Operations, 2006)..... **65**

Εικόνα 36: Υφιστάμενο δίκτυο υποδομών στο Fresh Kills με δεξαμενές όμβριων υδάτων, σύστημα συλλογής διηθημάτων, γεωτρήσεις παρακολούθησης και δίκτυο συλλογής βιοαερίου. Πηγή: (Field Operations, 2006)..... **68**

Εικόνα 37: Αποτύπωση των τεσσάρων κύριων αναχωμάτων απορριμμάτων Πηγή: (Field Operations, 2006)... **68**

Εικόνα 38 : Παρουσίαση βασικών τύπων βλάστησης στο Fresh Kills: υγρότοποι (wetland), εκτάσεις χαμηλής βλάστησης (grassland) και δασικές εκτάσεις (woodland) (Fresh Kills Park Draft Master Plan, 2006).....**69**

Εικόνα 39: Διάγραμμα τομής της εξέλιξης της βλάστησης στο Freshkills Park σε βάθος τριάντα ετών Πηγή: (Field Operations, 2006).....**70**

Εικόνα 40: Χαρτογράφηση των πέντε ενοτήτων του Freshkills

Park (North Park, South Park, East Park, West Park και Confluence). Πηγή: (Field Operations, 2006)**71**

Εικόνα 41: Σχέδιο διαδρομών και προσβάσεων του Freshkills Park. Πηγή: (Field Operations, 2006)**73**

Εικόνα 42: Αποβάθρες ελαφριάς κατασκευής για την πρόσβαση στο υδάτινο δίκτυο. Πηγή: (Field Operations, 2006)..... **73**

Εικόνα 43: Παρατηρητήριο ελαφριάς και αναστρέψιμης κατασκευής στο Freshkills Park. Πηγή: (Field Operations, 2006).....**73**

